

دانشکده اقتصاد، مدیریت و بازرگانی

گروه توسعه اقتصادی و برنامه‌ریزی

پایان‌نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته توسعه اقتصادی و برنامه‌ریزی

عنوان

بررسی تأثیر عوامل مؤثر بر سودآوری بانک‌های ایران

استادان راهنما

دکتر فیروز فلاحی

دکتر علیرضا فضل‌زاده

استاد مشاور

دکتر رضا رنج‌پور

پژوهشگر

پریسا قاسمی همدانی

تیرماه ۱۳۹۶

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سپاس خدایی را که سخوران، در ستودن او بماند و شمارندگان، شمردن نعمت‌های او ندانند و کوشندگان، حق او را گزارش نکرده باشند؛
و سلام و درود بر محمد و خاندان پاک او، طاهران معصوم، هم آنان که وجودمان وام دار وجودشان است.

از استاد فاضل و اندیشمند جناب آقای دکتر فیروز فلاحی و استاد فریخته و فرزانه جناب آقای دکتر علیرضا فضل زاده به عنوان
استاد راهنما که در طول نگارش این مجموعه بارها بهمانی‌های عالمانه و بجایشان، مکان‌دار ساینده‌ای در هدایت این پایان‌نامه بوده‌اند، کمال
مشکر را دارم؛ و با تقدیر و تشکر از استاد فریخته و فرزانه جناب آقای دکتر رضارنج پور که باشا و ره‌های ارزنده و حکم‌های بی‌شائبه‌شان
در پیش برد این مطالعه مرایاری نمودند، تشکر می‌کنم.

از استاد بزرگوار و پرمایه ام جناب آقای دکتر محسن پور عبادالمنان که داور این پایان‌نامه را تقبل نمودند، صمیمانه قدر دانی و
تشکر می‌کنم و از تمامی دوستان و هم‌کلاسی‌های عزیز و مهربانم که در طول دوره تحصیل بهترین خاطرات و لحظه‌ها را با آن‌ها سپری
کردم، کمال سپاس را دارم و تشکر خالصانه خدمت همه کسانی که به نوعی مراد انجام رساندن این مجموعه نموده‌اند.

پریا قاسمی همدانی

۱۳۹۶/۴/۱۸

ماحصل آموختہ ٹایم راتقیدیم می کنتم بہ

سبزترین نگاہ زندگی ام، چشمان سبز مادرم

نام خانوادگی: قاسمی همدانی	نام: پریسا
عنوان پایان نامه: بررسی تأثیر عوامل مؤثر بر سودآوری بانک‌های ایران	
استادان راهنما: دکتر فیروز فلاحی و دکتر علیرضا فضل‌زاده	
استاد مشاور: دکتر رضا رنج‌پور	
مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد	رشته: توسعه اقتصادی و برنامه‌ریزی
دانشگاه: تبریز	دانشکده: اقتصاد، مدیریت و بازرگانی
تعداد صفحات: ۱۰۶	تاریخ دفاع: ۱۳۹۶/۴/۱۸
واژه‌های کلیدی: بانک، رشد اقتصادی، تورم، سودآوری، سپرده‌ها، داده‌های تابلویی	
طبقه بندی JEL : G21, E31, C33	
<p>چکیده</p> <p>صنعت بانکداری بی‌شک یکی از حیاتی‌ترین واسطه‌های مالی هر اقتصادی به شمار می‌رود. رشد اقتصادی هر ملتی به خدمات ارائه شده توسط بخش بانکی بستگی دارد. در بانکداری مدرن مؤلفه‌های زیادی بر سودآوری این صنعت تأثیرگذارند، شناسایی و تعیین تأثیر و نوع ارتباط این مؤلفه‌ها با میزان سودآوری بانک علاوه بر آن که بر کارایی و بهره‌وری این سیستم نقش‌آفرینی می‌کند، رشد و شکوفایی اقتصاد را نیز می‌تواند در پی داشته باشد. بر همین اساس، مطالعه حاضر با استفاده از آمار و اطلاعات ۱۸ بانک کشور و با به کارگیری روش GLS به بررسی تأثیر عوامل مؤثر بر سودآوری بانک‌های ایران طی دوره ۱۳۸۵-۱۳۹۴ می‌پردازد. نتایج حاکی از وجود اثر مثبت و معنی‌دار رشد اقتصادی بر سودآوری صنعت بانکداری ایران است. همچنین تأثیر نسبت سرمایه و رشد سپرده‌ها بر سودآوری بانک‌های کشور مثبت است.</p>	

فهرست مطالب

فصل ۱: کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه	۲
۲-۱- بیان مسئله	۲
۳-۱- اهمیت و ضرورت انجام تحقیق	۳
۴-۱- اهداف تحقیق	۵
۵-۱- فرضیه‌های تحقیق	۶
۶-۱- روش گردآوری اطلاعات و داده‌ها	۶
۷-۱- جامعه آماری و دوره زمانی	۶
۸-۱- عوامل مؤثر بر سودآوری بانک‌ها	۷
۹-۱- تعریف مفاهیم و واژگان اختصاصی تحقیق	۸
۱۰-۱- شرح واژه و اصطلاحات تحقیق	۸
۱۱-۱- مشکلات و تنگناهای تحقیق	۱۲
۱۲-۱- روش تجزیه و تحلیل یافته‌ها	۱۲
۱۳-۱- ساختار تحقیق	۱۲

فصل ۲: مروری بر ادبیات تحقیق

۱-۲- مقدمه	۱۴
۲-۲- اهمیت بانک در اقتصاد	۱۵
۳-۲- سودآوری	۱۶
۱-۳-۲- مروری بر ادبیات تأثیرگذاری متغیرهای اقتصاد کلان بر سودآوری بانک‌ها	۱۷
۲-۳-۲- مروری بر ادبیات تأثیرگذار متغیرهای مختص بانکی بر سودآوری بانک‌ها	۲۰

۲۴ ۴-۲ مطالعات تجربی
۲۴ ۱-۴-۲ مطالعات خارجی
۳۰ ۲-۴-۲ مطالعات داخلی
۳۵ ۵-۲ خلاصه مطالعات پیشین
۳۸ ۶-۲ تحولات بانکداری در ایران
۴۰ ۷-۲ خلاصه

فصل ۳: بررسی توصیفی متغیرهای تحقیق

۴۱ ۱-۳ مقدمه
۴۱ ۲-۳ متغیرهای مدل
۴۱ ۱-۲-۳ متغیر وابسته سود خالص
۴۴ ۲-۲-۳ متغیرهای مختص بانکی
۵۹ ۳-۲-۳ متغیرهای کلان اقتصادی

فصل ۴: روش‌شناسی تحقیق

۶۳ ۱-۴ مقدمه
۶۳ ۲-۴ مدل تحقیق
۶۳ ۳-۴ تعریف عملیاتی متغیرهای تحقیق
۶۵ ۴-۴ مدل داده‌های تابلویی
۶۶ ۵-۴ آزمون والد تعدیل شده برای شناسایی ناهمسانی واریانس
۶۶ ۶-۴ آزمون ناهمسانی واریانس (LR)
۶۶ ۷-۴ آزمون وابستگی مقطعی پسران
۶۷ ۸-۴ آزمون عدم خودهمبستگی والد ریج
۶۷ ۹-۴ خلاصه

فصل ۵: تجزیه و تحلیل یافته‌ها

۶۹	۱-۵- مقدمه
۶۹	۲-۵- تصریح مدل
۷۰	۳-۵- برآورد مدل
۷۰	۳-۵-۱- آزمون F لیمر و انتخاب روش تلفیقی (اثرات مشترک) و روش داده‌های تابلویی برای کل نظام بانکی
۷۰	۳-۵-۲- آزمون هاسمن و انتخاب روش اثرات تصادفی و اثرات ثابت کل نظام بانکی
۷۱	۳-۵-۳- نتایج روش اثرات ثابت کل نظام بانکی
۷۱	۳-۵-۴- آزمون ناهمسانی واریانس والد تعدیل شده کل نظام بانکی
۷۲	۳-۵-۵- آزمون خودهمبستگی والدريج کل نظام بانکی
۷۲	۳-۵-۶- آزمون وابستگی مقطعی پسران کل نظام بانکی
۷۲	۴-۵- تخمین مدل اصلی به روش (GLS) برای کل نظام بانکی
۷۷	۵-۵- برآورد مدل به تفکیک مالکیت بانک‌ها
۷۷	۵-۵-۱- آزمون F لیمر انتخاب روش تلفیقی (اثرات مشترک) و روش داده‌های تابلویی برای بانک‌های دولتی و خصوصی
۷۸	۵-۵-۲- آزمون هاسمن و انتخاب روش اثرات تصادفی و اثرات ثابت برای بانک‌های خصوصی
۷۸	۵-۵-۳- نتایج روش اثرات تصادفی برای بانک‌های خصوصی
۷۹	۵-۵-۴- آزمون (OLS) بانک‌های دولتی
۷۹	۵-۵-۵- آزمون (RESTET) رمزی برای بانک‌های دولتی
۸۰	۵-۵-۶- آزمون نهایی بانک‌های دولتی
۸۲	۵-۵-۷- آزمون ناهمسانی واریانس (LR) بانک‌های خصوصی
۸۲	۵-۵-۸- آزمون خودهمبستگی والدريج بانک‌های خصوصی
۸۲	۵-۵-۹- آزمون وابستگی مقطعی پسران بانک‌های خصوصی

۱۰-۵-۵- تخمین مدل به روش (GLS) برای بانک‌های خصوصی ۸۳

۶-۵- خلاصه ۸۵

فصل ۶: نتیجه‌گیری و پیشنهادهای تحقیق

۱-۶- خلاصه نتایج ۸۸

۲-۶- پیشنهادهایی برای سیاست‌گذاری‌ها ۸۹

۳-۶- پیشنهادهایی برای تحقیق‌های آتی ۹۰

پیوست ۹۱

منابع و مآخذ ۹۸

فهرست جداول

- جدول (۱-۱): بانک‌های مورد مطالعه..... ۷
- جدول (۲-۱): متغیرهای تحقیق..... ۸
- جدول (۱-۲): خلاصه مطالعات خارجی..... ۳۵
- جدول (۲-۲): خلاصه مطالعات داخلی..... ۳۷
- جدول (۱-۳): آمار توصیفی سود خالص بانک‌های کشور طی دوره زمانی ۱۳۸۵-۱۳۹۴ (میلیارد ریال)..... ۴۲
- جدول (۲-۳): آمار توصیفی سود خالص کل نظام بانکی طی دوره زمانی ۱۳۸۵-۱۳۹۴ (میلیارد ریال)..... ۴۲
- جدول (۳-۳): آمار توصیفی نسبت سرمایه به کل دارایی‌های بانک‌های کشور طی دوره زمانی ۱۳۸۵-۱۳۹۴..... ۴۵
- جدول (۴-۳): آمار توصیفی نسبت سرمایه به دارایی کل نظام بانکی طی دوره زمانی ۱۳۸۵-۱۳۹۴..... ۴۵
- جدول (۵-۳): آمار توصیفی نسبت هزینه به درآمد بانک‌های کشور طی دوره زمانی ۱۳۸۵-۱۳۹۴..... ۴۸
- جدول (۶-۳): آمار توصیفی نسبت هزینه به درآمد کل نظام بانکی طی دوره زمانی ۱۳۸۵-۱۳۹۴..... ۴۸
- جدول (۷-۳): آمار توصیفی نسبت درآمد مشاع به درآمد کل بانک‌های کشور طی دوره زمانی ۱۳۸۵-۱۳۹۴..... ۵۰
- جدول (۸-۳): آمار توصیفی نسبت درآمد مشاع به درآمد کل نظام بانکی طی دوره زمانی ۱۳۸۵-۱۳۹۴..... ۵۰
- جدول (۹-۳): آمار توصیفی سپرده‌ها بانک‌های کشور طی دوره زمانی ۱۳۸۵-۱۳۹۴ (میلیارد ریال)..... ۵۳
- جدول (۱۰-۳): آمار توصیفی سپرده‌های کل نظام بانکی طی دوره زمانی ۱۳۸۵-۱۳۹۴ (میلیارد ریال)..... ۵۳
- جدول (۱۱-۳): آمار توصیفی دارایی بانک‌های کشور طی دوره زمانی ۱۳۸۵-۱۳۹۴ (میلیارد ریال)..... ۵۶
- جدول (۱۲-۳): آمار توصیفی دارایی کل نظام بانکی طی دوره زمانی ۱۳۸۵-۱۳۹۴ (میلیارد ریال)..... ۵۶
- جدول (۱-۵): آزمون F لیمر برای کل نظام بانکی..... ۷۰
- جدول (۲-۵): آماره کای-دو آزمون هاسمن کل نظام بانکی..... ۷۰
- جدول (۳-۵): نتایج روش اثرات ثابت کل نظام بانکی..... ۷۱

- جدول (۴-۵): نتایج آزمون برآورد مدل اصلی به روش **GLS** برای کل نظام بانکی ۷۳
- جدول (۵-۵): نتایج آزمون **F** لیمر برای بانک‌های دولتی و خصوصی ۷۸
- جدول (۶-۵): نتایج روش اثرات تصادفی بانک‌های خصوصی ۷۸
- جدول (۷-۵): آزمون **OLS** برای بانک‌های دولتی ۷۹
- جدول (۸-۵): آزمون نهایی بانک‌های دولتی ۸۰
- جدول (۹-۵): نتایج آزمون ناهمسانی (**LR**) بانک‌های خصوصی ۸۲
- جدول (۱۰-۵): برآورد مدل برای بانک‌های خصوصی ۸۳

فهرست نمودارها

- نمودار (۱-۳): روند سود خالص بانک‌های دولتی (میلیارد ریال)..... ۴۳
- نمودار (۲-۳): روند سود خالص بانک‌های خصوصی (میلیارد ریال)..... ۴۴
- نمودار (۳-۳): روند نسبت سرمایه به دارایی بانک‌های دولتی..... ۴۶
- نمودار (۴-۳): روند نسبت سرمایه به دارایی بانک‌های خصوصی..... ۴۷
- نمودار (۵-۳): نسبت هزینه به درآمد بانک‌های دولتی..... ۴۹
- نمودار (۶-۳): نسبت هزینه به درآمد بانک‌های خصوصی..... ۴۹
- نمودار (۷-۳): روند نسبت درآمد مشاع به درآمد کل بانک‌های دولتی..... ۵۱
- نمودار (۸-۳): روند نسبت درآمد مشاع به درآمد کل بانک‌های خصوصی..... ۵۲
- نمودار (۹-۳): روند سپرده بانک‌های دولتی (میلیارد ریال)..... ۵۴
- نمودار (۱۰-۳): روند سپرده بانک‌های خصوصی (میلیارد ریال)..... ۵۵
- نمودار (۱۱-۳): روند دارایی بانک‌های دولتی (میلیارد ریال)..... ۵۷
- نمودار (۱۲-۳): روند دارایی بانک‌های خصوصی (میلیارد ریال)..... ۵۸
- نمودار (۱۳-۳): روند لگاریتم تولید ناخالص داخلی سرانه..... ۶۰
- نمودار (۱۴-۳): روند نرخ تورم (درصد)..... ۶۱

فهرست اشکال

- شکل (۱-۱): مدل مفهومی تحقیق..... ۷

فصل ۱:

کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه

صنعت بانکداری بی‌شک حیاتی‌ترین واسطه مالی هر اقتصادی به شمار می‌رود. رشد اقتصادی هر ملتی به خدمات ارائه شده توسط بخش بانکی بستگی دارد. بانک‌ها به عنوان بخش اصلی نظام پولی، بار اصلی تأمین مالی مشتریان حقیقی و حقوقی را به دوش می‌کشند. در سلسله عملیات بانک، چنانچه بانک‌ها بتوانند منابع جمع‌آوری شده را به نحوی مطلوب به دریافت‌کنندگان تسهیلات اعطا نمایند، علاوه بر کمک به رشد و توسعه اقتصادی، موجب برگشت صحیح منابع، سوددهی و موفقیت خویش خواهند شد (بک و همکاران^۱، ۲۰۰۹). در بانکداری مدرن مؤلفه‌های زیادی بر سودآوری این صنعت تأثیرگذارند، شناسایی و تعیین تأثیر و نوع ارتباط این مؤلفه‌ها با میزان سودآوری بانک یکی از مقوله‌های مهم می‌باشد. علاوه بر آن که بر کارایی و بهره‌وری این سیستم نقش‌آفرینی می‌کند، رشد و شکوفایی اقتصاد را نیز در پی دارد و در صورت نادیده گرفتن آن‌ها، ضربات جبران‌ناپذیری بر پیکره اقتصاد وارد می‌سازد.

۱-۲- بیان مسئله

بانک‌ها مشابه دیگر بنگاه‌های تولیدی در اقتصاد، تحت برنامه و هدف حداکثر کردن سود می‌توانند خدمات خود را به صورت بهینه عرضه کنند. از نگاه مؤسسين و سهامداران، بانک یک موسسه تجاری است که برای کسب سود از طریق انجام معاملات پولی و اعتباری به وجود آمده است. از نظر این گروه، کوشش مدیران بانک همواره متوجه تأمین حداکثر منافع ممکن است. به دست آوردن منابع سرشار مستلزم استفاده از منابع مالی بانک، سرمایه و سپرده‌ها بر اساس سیاست‌های اعتباری است.

امروزه در صنعت بانکداری مؤلفه‌های متعددی وجود دارند که بر روی روند تجهیز منابع پولی بانک‌ها و موسسه‌های مالی، میزان سودآوری آنان تأثیر می‌گذارند. میزان سودآوری بانک انعکاس‌دهنده کلیه فعالیت‌ها و سیستم مدیریت مالی و ... می‌باشد. بر اساس مطالعات صورت گرفته، به‌طورمعمول

¹ Beck et al

سودآوری بانکها توسط دو سری از عوامل درونزا و برونزا تحت تأثیر قرار می‌گیرد. عوامل درونزا فاکتورهای مختص بانک هستند. عوامل برونزا مربوط به متغیرهای محیطی هستند که انتظار می‌رود عملکرد بانکها را تحت تأثیر قرار دهند. در اغلب مطالعات، متغیرهایی نظیر اندازه بانک، نسبت سرمایه و رشد سپرده‌ها به عنوان تعیین‌کننده‌های درونی سودآوری بانکها برشمرده می‌شوند (بورک^۱، ۱۹۸۹؛ دمیرگوک- کونت و هویزینگا^۲، ۱۹۹۹؛ گودارد و همکاران^۳، ۲۰۱۰؛ جاواید و همکاران^۴، ۲۰۱۱؛ پاسیوراس و کوسمیدو^۵، ۲۰۰۷). عوامل برونزی سودآوری بانکها شامل نرخ تورم، GDP سرانه و رشد GDP هستند (آلبرتازی و گامباکورتا^۶، ۲۰۰۹؛ دیتریچ و وانزنرید^۷، ۲۰۱۴).

مطالعات گسترده‌ای در خصوص عوامل موثر بر سودآوری بانکها در سطح جهان انجام گرفته است، اما در ایران مطالعات در سطح موردی بانکها صورت پذیرفته است. در این مطالعه سعی شده است با در نظر گرفتن متغیرهای کلان اقتصاد (رشد تولید ناخالص داخلی سرانه و نرخ تورم) و متغیرهای سطح بانکی (همچون نسبت سرمایه به کل دارایی‌ها، نسبت هزینه به درآمد، رشد سالانه سپرده‌ها، نسبت درآمد مشاع به درآمد کل و اندازه بانک) به بررسی عوامل موثر بر سودآوری بانکهای دولتی و خصوصی ایران طی بازه زمانی ۱۳۸۵-۱۳۹۴ پرداخته شود.

۳-۱- اهمیت و ضرورت انجام تحقیق

بنا بر نظریه بانکداری معاصر، بانکها کارکردهای مهمی در اقتصاد دارند که عبارت‌اند از: ۱- ارائه خدمات دسترسی به نظام پرداختها و نقدینگی ۲- تبدیل دارایی‌ها ۳- مدیریت ریسک ۴- پردازش اطلاعات و نظارت بر وام‌گیرندگان (خداداد کاشی، ۱۳۸۵: ۸۷). یکی از مشخصه‌های رشد اقتصادی، وجود

¹ Bourk

² Demirguc-Kunt and Huizinga

³ Goddard et al

⁴ Javaid et al

⁵ Pasiouras and Kusmidou

⁶ Albertazzi and Gambacorta

⁷ Dietrich and Wanzenried

نظام مالی توسعه یافته و دارای کارکرد مناسب است؛ نظام مالی که بتواند به بهترین وجه جریان پولی و مالی را موازی با جریان فیزیکی اقتصاد، به جریان اندازد. صنعت بانکداری یکی از مهم ترین بخش های هر اقتصادی محسوب می شود؛ زیرا بانک ها به عنوان واسطه منابع پولی در کنار بورس و بیمه از ارکان اصلی بازارهای مالی شمرده می شوند. بانکداری در اقتصاد ایران از اهمیت بیشتری برخوردار است؛ زیرا به دلیل عدم توسعه لازم بازار سرمایه، در عمل این بانک ها هستند که عهده دار تأمین مالی بلندمدت می باشند (حسینی و سوری، ۱۳۸۶: ۱۲۹).

نقش بانک های تجاری و توسعه آن ها همواره مورد توجه محققان بوده است. بانک ها نقش مهمی در توسعه اقتصادی کشور دارند چراکه یک سیستم بانکی کارا و سودآور، شرط ضروری رشد اقتصادی به شمار می آید (دیاموند و دیبویگ^۱، ۱۹۸۳: ۴۰۲). در هر اقتصادی بانک ها نقش اساسی به عنوان واسطه های مالی بین واحدهایی که مازاد دارند و واحدهایی که کمبود دارند، ایفا می کنند. یک سیستم بانکی سودآور و قدرتمند، سهم عمده ای در ثبات کل سیستم مالی از طریق مقاوم سازی در برابر شوک های منفی بازار دارد (آتاناسوگلو و همکاران^۲، ۲۰۰۸: ۱۲۲). سودآوری بانک ها نقش اساسی در پیش بینی وقوع بحران های مالی دارد (دمیرگوک- کونت و هویزینگا، ۱۹۹۹). باید توجه داشت که چنانچه بانک ها توان سودآوری لازم را نداشته باشند منجر به ورشکستگی خواهند شد که عمدتاً بحران های مالی را به دنبال دارد. از این رو بررسی علل پیدایش بحران های مالی ضرورت شناخت و واکاوی دقیق عوامل بروز شکست های بانکی را آشکار می سازد. شرایط اقتصادی بد عمدتاً سرآغاز بحران بانکی می باشد که در ادامه به سیستم بانکی نفوذ کرده، اجزای حیاتی بانک از جمله تسهیلات و اعتبارات را تحت تأثیر قرار می دهند و در نهایت فرایند سودآوری را مختل می سازد.

در ایران بزرگ ترین نهادهای مالی را بانک ها تشکیل داده و بخش قابل توجهی از تأمین منابع واحدهای اقتصادی وابسته به اعتبارات بانک ها می باشد، لذا محدودیت آن ها در اعطای وام و ارائه خدمات می تواند تأثیر قابل توجهی در سطح فعالیت بنگاه های اقتصادی داشته و رشد اقتصادی کشور را محدود

^۱ Diamond and Dybvig

^۲ Athanasoglou et al

کند؛ بنابراین ثبات و سلامت نظام بانکی کشور در توسعه اقتصادی نقش مهمی ایفا می‌کند بدین ترتیب توجه به مدیریت عوامل درون‌سازمانی و برون‌سازمانی مؤثر بر سودآوری بانک‌ها از اهمیت دوچندانی برخوردار می‌شود. آگاهی از نحوه تأثیرگذاری عوامل مؤثر بر سودآوری بانک‌ها، می‌تواند سیاست‌گذاران کشور را در اعمال سیاست‌های پولی مناسب و تقویت نظام بانکی یاری دهد.

با توجه به مطالب مذکور و موقعیت کنونی اقتصاد ایران، موفقیت سیاست‌های اقتصادی تا حدود زیادی وابسته به عملکرد سیستم بانکی است. از این رو تحقیقاتی که بتواند مسائل پیش روی اقتصاد ایران و به تبع آن عوامل مؤثر بر فعالیت‌های بانک‌ها را تبیین نماید و همچنین پیش‌بینی‌های لازم را قبل از وقوع هرگونه بحران در کشور به عمل آورد، ضروری به نظر می‌رسد. بر این اساس ضرورت دارد که در حوزه عوامل تأثیرگذار بر سودآوری این صنعت پژوهشی جامع صورت گیرد.

۱-۴- اهداف تحقیق

- ♦ بررسی تأثیر رشد تولید ناخالص داخلی سرانه بر سودآوری بانک‌های کشور
- ♦ بررسی تأثیر نرخ تورم بر سودآوری بانک‌های کشور
- ♦ بررسی تأثیر نوع مالکیت بانک بر سودآوری بانک‌های کشور
- ♦ بررسی تأثیر نسبت سرمایه به مجموع دارایی‌ها بر سودآوری بانک‌های کشور
- ♦ بررسی تأثیر سپرده بر سودآوری بانک‌های کشور
- ♦ بررسی تأثیر اندازه بانک بر سودآوری بانک‌های کشور

۱-۵- فرضیه‌های تحقیق

فرضیه‌های تحقیق تأثیر هریک از شاخص‌های کلان اقتصادی شامل رشد تولید ناخالص داخلی سرانه و نرخ تورم و فاکتورهای مختص بانکی شامل نسبت سرمایه به کل دارایی‌ها، نسبت هزینه به درآمد، رشد سالانه سپرده‌ها، اندازه بانک و مالکیت را بر سودآوری بانک‌های ایران بررسی می‌نماید.

- ◆ رشد تولید ناخالص داخلی سرانه روی سودآوری بانک‌ها تأثیر مثبت دارد.
- ◆ نرخ تورم روی سودآوری بانک‌ها تأثیر منفی دارد.
- ◆ نوع مالکیت روی سودآوری بانک‌ها تأثیر دارد.
- ◆ نسبت سرمایه به مجموع دارایی‌ها روی سودآوری بانک‌ها تأثیر مثبت دارد.
- ◆ رشد سپرده‌ها روی سودآوری بانک‌ها تأثیر مثبت دارد.
- ◆ اندازه بانک روی سودآوری بانک‌ها تأثیر مثبت دارد.

۱-۶- روش گردآوری اطلاعات و داده‌ها

با توجه به نوع و ماهیت تحقیق، برای جمع‌آوری اطلاعات و داده‌های مورد نیاز عمدتاً از منابع کتابخانه‌ای و سایت‌های رسمی اطلاع‌رسانی همچون سایت بانک مرکزی و سایت مرکز آمار ایران استفاده شده است. داده‌های مربوط به عملکرد بانک‌ها از صورت‌های مالی حسابرسی شده سالانه و یا از گزارشات موسسه عالی بانکداری ایران استخراج شده است. جهت گردآوری داده‌های مربوط به متغیرهای کلان اقتصادی از گزارش‌های بانک مرکزی و یا مرکز آمار ایران استفاده شده است.

۱-۷- جامعه آماری و دوره زمانی

جامعه آماری این پژوهش شامل ۱۸ بانک کشور (دولتی و خصوصی) در ایران می‌باشد که در جدول

ذیل بیان گردیده است.

جدول (۱-۱): بانک‌های مورد مطالعه

ملی	مسکن		کشاورزی		صنعت و معدن		سپه		پست بانک		توسعه صادرات	بانک‌های دولتی
کارآفرین	سرمایه	سینا	سامان	پاسارگاد	پارسیان	اقتصادنوین	ملت	صادرات	رفاه	تجارت	بانک‌های خصوصی	

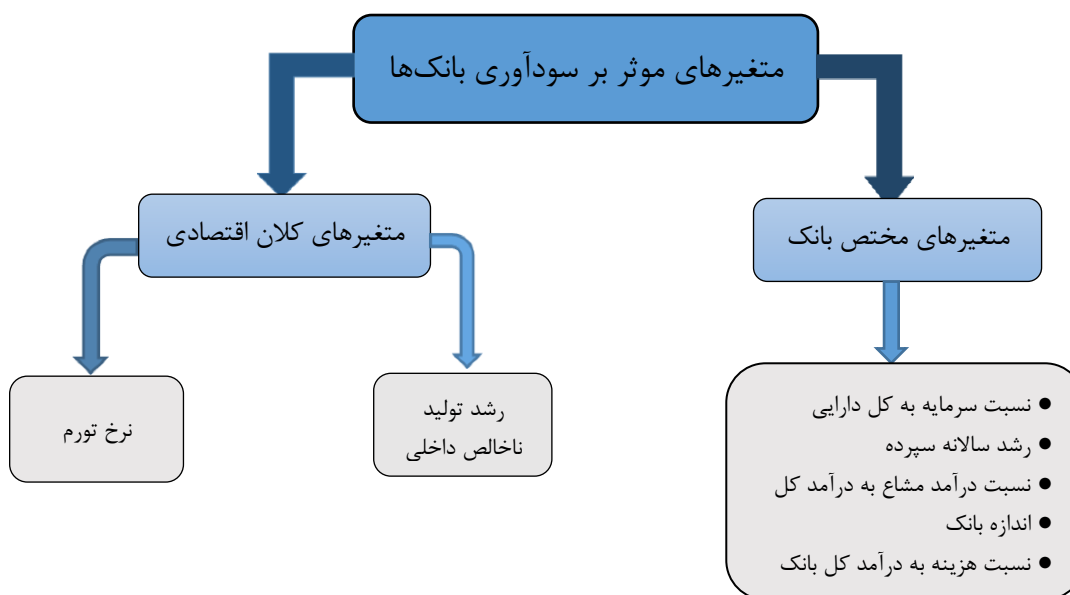
مأخذ: یافته‌های تحقیق.

محدوده زمانی تحقیق، با توجه به در دسترس بودن اطلاعات، برای دوره ۱۰ ساله از ابتدای سال

۱۳۸۵ لغایت پایان سال ۱۳۹۴ می‌باشد.

۱-۸- عوامل مؤثر بر سودآوری بانک‌ها

عوامل مؤثر بر سودآوری بانک‌ها به دودسته داخلی و خارجی تقسیم می‌شوند:

شکل (۱-۱): مدل مفهومی تحقیق

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

۹-۱- تعریف مفاهیم و واژگان اختصاصی تحقیق

جدول (۱-۲): متغیرهای تحقیق

تعریف	نماد	مفهوم	
برابر است با سود حاصل از اعطای تسهیلات منهای سود پرداختی به سپرده‌ها	NIM	سود خالص	متغیر وابسته
نرخ رشد GDP سرانه	LGDPER	لگاریتم تولید ناخالص داخلی سرانه	متغیرهای کلان اقتصادی
افزایش سطح عمومی قیمت‌ها	INF	نرخ تورم	
حقوق صاحبان سهام تقسیم بر دارایی کل	CR	نسبت سرمایه	متغیرهای مختص بانک
لگاریتم سپرده‌ها	GD	رشد سپرده‌ها	
لگاریتم طبیعی کل دارایی‌های بانک	S	اندازه بانک	
هزینه‌های بانک تقسیم بر درآمد کل	CTIR	نسبت هزینه	
درآمد مشاع تقسیم بر درآمد کل	IR	نسبت درآمد	
برای بانک‌های دولتی عدد ۱ و برای بانک‌های خصوصی صفر در نظر گرفته شده است	DUMMY	متغیر مجازی	

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

۱۰-۱- شرح واژه و اصطلاحات تحقیق

سود خالص:

سود خالص یک شاخص از چگونگی سودآوری شرکت که وابسته به کل درآمدهای شرکت است. چنانچه سود بانکی بالاتر به منزله پایین بودن نرخ سود سپرده باشد، بیانگر ناکارآمد بودن سیستم بانکی در جذب منابع می‌باشد. این شاخص به نوعی نمایانگر نحوه تخصیص و میزان ریسک‌پذیری بانک است (احمدیان و کیانوند، ۱۳۹۳: ۲۵).

درآمد مشاع:

حاصل جمع سود دریافتی از تسهیلات اعطایی، وجه التزام دریافتی بابت تسهیلات اعطایی، سود اوراق مشارکت، سرمایه‌گذاری‌ها و سپرده‌گذاری‌ها تعریف شده است. به عبارت دیگر درآمدی است که از

محل سرمایه‌گذاری مشترک بین سپرده‌گذاران و نیز حق‌الوکاله سهم بانک و همچنین از محل درآمدهای مشترک حاصل بین بانک و وام‌گیرندگان از محل تسهیلات اعطایی به دست می‌آیند (بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۴).

درآمد غیر مشاع:

درآمدی است که از محل ارائه انواع عملیات ارزی، خدمات و کارمزدهایی که اخذ می‌شود، به دست می‌آیند (بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۴).

اندازه بانک:

کل دارایی‌های بانک نمایانگر اندازه آن بوده و روشن است که هرچه ارزش کل دارایی‌ها بیشتر باشد، در نتیجه اندازه آن بانک بزرگ‌تر است و هرچقدر بانک بزرگ‌تر باشد برای تخصیص هزینه‌های ثابت مبلغ کمتری پرداخت می‌کند. این دارایی‌ها به دو دسته کلی، دارایی‌های ملموس و دارایی‌های غیرملموس طبقه‌بندی می‌شوند.

نسبت سرمایه به کل دارایی‌ها:

سرمایه بانک مانند سپر دفاعی محکم در مقابل ناملایمات و مشکلات مالی است. در واقع سرمایه یک بانک زیان‌های احتمالی را ابتدا متوجه سهام‌داران می‌کند، ضمن آنکه منابع مالی لازم را برای ادامه حیات بانک تأمین می‌کند (شاهچرا و جوزدانی، ۱۳۹۱: ۱۶). این نسبت حاصل نسبت سرمایه و اندوخته بانک به دارایی‌های کل بانک است؛ به عبارت دیگر حقوق صاحبان سهام یا سرمایه ثبت‌شده تقسیم بر دارایی‌ها که شامل حقوق صاحبان سهام، سرمایه، اندوخته قانونی، سایر اندوخته‌ها و سود (زیان) انباشته است (بانک جهانی، ۲۰۱۷). سرمایه بانک یک شبکه امنیتی یا حفاظتی را تشکیل می‌دهد که به بانک امکان می‌دهد به‌رغم وجود مشکلات یا معضلات اقتصادی، توان بازپرداخت بدهی‌ها را داشته باشد و به عملیات خود نیز ادامه دهد. به بیان دیگر این نسبت بیانگر قدرت حمایتی بانک از سوی صاحبان سهام سرمایه‌گذاری شده در آن است. پایین بودن بیش از حد این نسبت به معنای آن است که در شرایط بد اقتصادی بانک با خطرات جدی روبرو خواهد شد. از طرف دیگر، در صورتی که درصد سرمایه به مجموع

دارایی‌ها نیز بیش از حد بالا باشد، عملاً منابع مالی صاحبان سهام در بانک بلوکه شده و بانک به منظور کسب سود و بازده مناسب برای سهام‌داران به ناچار به افزایش نرخ اعطای تسهیلات خواهد شد. دارایی کل شامل تمام دارایی‌های مالی و غیرمالی است (صندوق بین‌المللی پول، گزارش ثبات مالی جهانی، ۲۰۱۷).

نسبت هزینه به درآمد:

هزینه‌های بانک شامل هزینه‌های اداری و عمومی (هزینه‌های پرسنلی، هزینه استهلاک، هزینه مطالبات مشکوک الوصول، هزینه کارمزد) و سایر هزینه‌ها است. پایین بودن این نسبت نشان از عملکرد قوی بانک دارد. به بیان دیگر بانک‌ها با کنترل هزینه‌ها، کارایی عملیاتی را افزایش داده و رشد سودآوری را ایجاد می‌نمایند.

سپرده‌ها:

سپرده وجوهی است اعم از پول ملی (ریال) و یا پول کشورهای خارجی (ارز) که اشخاص حقیقی یا حقوقی تحت شرایطی که قانون تعیین نموده به بانک‌ها و مؤسسات اعتباری تودیع و نزد آن‌ها نگهداری می‌نمایند. سپرده‌ها منبع اصلی تأمین مالی بانک‌ها به منظور اعطای اعتبار است.

نسبت درآمد مشاع به درآمد کل:

عمده درآمد بانک از دارایی‌های درآمدزا است که بهره تولید می‌کنند. بدیهی است که هرچقدر این نسبت زیاد باشد سودآوری بیشتری به دنبال خواهد داشت.

نرخ رشد تولید ناخالص داخلی:

نرخ رشد اقتصادی فرایندی است که طی آن ظرفیت مولد یک اقتصاد طی زمان افزایش می‌یابد که در این حالت، سطح درآمد و تولید بالا می‌رود. به بیان دیگر، رشد اقتصادی ناظر به افزایش ارزش کالاها و خدمات تولید شده در یک اقتصاد است که معمولاً به صورت درصد افزایش در تولید ناخالص داخلی یا درآمد ناخالص ملی اندازه‌گیری می‌شود (بانک جهانی، ۲۰۱۷).

تورم:

به معنای افزایش سطح عمومی قیمت‌ها در طول یک زمان معین است. نرخ تورم برابر است با تغییر در یک شاخص قیمت که معمولاً شاخص قیمت مصرف‌کننده است (بانک جهانی، ۲۰۱۷).

۱۱-۱- مشکلات و تنگناهای تحقیق

مهم‌ترین محدودیت‌های این پژوهش در دو زمینه پیشینه مطالعات تجربی و دسترسی به داده‌های مورد نیاز بوده است، به طوری که تعداد مطالعات تجربی انجام شده داخلی در زمینه سودآوری بسیار اندک بوده است و کمتر پژوهشگری به این صنعت مهم پرداخته است. محدودیت دیگری که در انجام این پژوهش وجود داشت، عدم دسترسی به داده‌های موردنیاز و به‌روز بود؛ اما با کوشش فراوان و استفاده از منابع مختلف، داده‌های مورد نیاز گردآوری و مورد استفاده قرار گرفت.

۱۲-۱- روش تجزیه و تحلیل یافته‌ها

در این تحقیق به بررسی عوامل مؤثر بر سودآوری بانک‌های ایران پرداخته می‌شود، بدین جهت از مدل پانل دیتا روش GLS استفاده شده است. متغیر وابسته تحقیق سود خالص بانکی بوده و متغیرهای مستقل شامل متغیرهای برونزا (رشد تولید ناخالص داخلی و نرخ تورم) و نسبت سرمایه به کل دارایی‌ها، نسبت هزینه به درآمد، رشد سالانه سپرده‌ها، اندازه بانک و نسبت درآمد به عنوان متغیرهای درونزا وارد شده‌اند. برای انجام محاسبات آماری نیز از نرم‌افزارهای Excel 2013 و Stata 12 استفاده می‌گردد.

۱۳-۱- ساختار تحقیق

فصل دوم شامل دو بخش می‌باشد. ابتدا در بخش اول به بررسی عوامل مؤثر بر سودآوری بانک‌ها پرداخته، سپس بیان خلاصه‌ای از پیشینه تحقیق در ایران و سایر کشورها ارائه می‌شود و در بخش دیگر

به تحول بانکداری در ایران اشاره می‌شود.

فصل سوم به روند متغیرهای تحقیق اختصاص داده شده است. در فصل چهارم روش‌شناسی مورد استفاده در این تحقیق به طور مختصر بیان خواهد شد. در فصل پنجم پس از تشریح مدل، معرفی متغیرهای آن و داده‌های استفاده‌شده در تخمین مدل، نتایج حاصل از تخمین مدل و تحلیل این نتایج، بیان خواهد شد. در پایان، در فصل ششم به نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادهای سیاسی پرداخته می‌شود.

فصل ۲:

مروری بر ادبیات تحقیق

۲-۱- مقدمه

هر نظام اقتصادی از دو بخش حقیقی و مالی تشکیل شده است. بخش مالی یا سیستم مالی به شبکه‌ای از بازارهای مالی، تجار و مؤسساتی اطلاق می‌شود که در سیستم مشارکت کرده و عملیات آن‌ها بر اساس مقررات خاصی صورت می‌پذیرد. بازارهای مالی با هدف ایجاد تسهیل در امر انتقال وجوه از قرض دهندگان به قرض گیرندگان، از مهم‌ترین نهادها در اقتصاد هر کشوری به شمار می‌روند که دارای سه بخش عمده، بانک، بیمه و بازار سرمایه می‌باشند (ابراهیمی، ۱۳۹۲). بانک‌ها با دارا بودن نقش واسطه‌گری چه در داخل کشور و چه در سطح بین‌المللی به‌طور مستقیم و غیرمستقیم با کلیه بازارهای مالی و اقتصادی در ارتباط تنگاتنگ بوده و کیفیت خدمات ارائه شده، تأثیر قابل‌توجهی بر بخش حقیقی اقتصاد و در نتیجه رشد اقتصادی دارد. از این رو نوسانات بازارها می‌تواند بانک‌ها را تحت تأثیر قرار دهد و عملکرد مالی و سوددهی آن‌ها را تقویت و یا تضعیف نماید. بانک‌ها برای رسیدن به اهداف خاص خود و همچنین اطمینان از تداوم حیات خود احتیاج دارند که سود خود را حداکثر نمایند. افزایش سود بانک از طریق افزایش درآمد و کاهش هزینه میسر است؛ بنابراین به دلیل نقش حیاتی بانک‌ها در اقتصاد ملی و به عنوان اصلی‌ترین و مهم‌ترین نهاد در سیستم مالی اکثر کشورها، تأثیرات گوناگونی بر رشد اقتصادی می‌تواند داشته باشد. لذا لازم است عوامل کلیدی اثرگذار بر عملکرد بانک‌ها به دقت مورد واکاوی قرار گیرند تا علاوه بر فراهم آوردن سلامت سیستم بانکی موجبات رشد و شکوفایی اقتصاد کشور نیز گردد.

در این فصل نگاهی بر ادبیات نظری و تجربی موجود درباره عوامل مؤثر بر سودآوری بانک‌ها شده است تا از مرور آن‌ها روابط بین متغیرهای معرفی شده در مدل با عوامل مؤثر بر سودآوری از لحاظ نظری شناسایی شوند.

در بخش اول، پس از بیان اهمیت بانک در اقتصاد، به منظور بررسی عوامل مؤثر بر سودآوری بانک‌ها به مفاهیم متغیرهای مرتبط با موضوع و نحوه اثرگذاری آن‌ها پرداخته شده و در بخش دوم مختصری از چند مطالعه داخلی و خارجی پیرامون سودآوری بانک‌ها و تحولات عمده بانکداری کشور ارائه می‌شود.

۲-۲- اهمیت بانک در اقتصاد

نظام بانکی، یکی از اجزا مهم نظام مالی در بسیاری از کشورها به شمار می‌رود. مطالعه اثر این نظام به‌عنوان جز اساسی بر رشد اقتصادی، نیاز به درک جایگاه نظام مالی و کارکردهای آن در نظام اقتصادی دارد. بانک‌ها به‌عنوان واسطه‌های مالی، نقش تعیین‌کننده در حصول به رشد و توسعه اقتصادی کشور دارند؛ بنابراین توسعه این نظام و عملکرد کارایی آن، می‌تواند سبب رشد بلندمدت اقتصاد شود و در مقابل، عدم توسعه‌یافتگی مالی و عملکرد ناکارآ، می‌تواند موجب کاهش رشد اقتصادی و توسعه‌نیافتگی کل اقتصاد گردد (مجتهد و محرابی، ۱۳۸۷: ۱۳۸).

در مورد نقش نظام مالی در رشد و توسعه اقتصادی یک کشور دیدگاه‌های متفاوتی توسط اقتصاددانان ارائه شده است. هیکس^۱ معتقد است که نظام مالی نقش حیاتی در صنعتی شدن کشور انگلستان از طریق تأمین سرمایه لازم برای فعالیت‌های بزرگ ایفا نموده و شومپیتر^۲ نیز استدلال می‌کند که عملکرد مطلوب بانک‌ها، ابداعات تکنولوژی و به‌تبع آن رشد و توسعه اقتصادی را تحریک می‌کند. چراکه بانک‌ها با مشخص نمودن و تأمین مالی طرح‌های نوآورانه‌ای که بیشترین شانس را برای موفقیت دارند، موجب می‌شوند کالاهای جدید و فرآیندهای جدید تولید در اقتصاد خلق شده و رشد اقتصادی بیشتر شود (آقا بابایی، ۱۳۸۴: ۱۱).

اقتصاددانانی همچون گلد اسمیت^۳ (۱۹۷۰) به بازارهای مالی به عنوان هسته اصلی فعالیت‌های اقتصادی نگاه می‌کنند. بر طبق نظریات این نویسندگان، تفاوت در کیفیت و کمیت خدمات ارائه شده به-وسیله مؤسسات مالی، بخشی از دلایل تفاوت در نرخ‌های رشد کشورها را توضیح می‌دهد.

گورلی و شاو^۴ (۱۹۵۵)، با تأکید بر نقش واسطه‌گری مالی در فرآیند عرضه اعتبارات، استدلال می‌کنند که اگر تأمین مالی به‌صورت شخصی و مستقیم انجام پذیرد و واسطه‌های مالی درگیر نباشند، در

¹ Hicks

² Schumpeter

³ Goldsmith

⁴ Gurley and Shaw

آن صورت توسعه اقتصادی به تأخیر می‌افتد؛ زیرا اولاً واسطه‌های مالی در جریان عرضه وجوه موجود به بازار پول به وسیله جمع‌آوری دارایی‌های مالی از واحدهای دارای مازاد (پس‌انداز کنندگان) و سپس انتقال وجوه قرض گرفته‌شده به واحدهای دارای کسری (سرمایه‌گذاران) کمک نموده و از این طریق کارایی کسب‌وکار موقتی را که یک عامل مهم در اداره فعالیت‌های متداول اقتصادی می‌باشد، گسترش می‌دهند. ثانیاً بانک‌ها به کاهش عدم نقدینگی که به شکل بدهی مستقیم انباشت شده است، کمک می‌کنند. این کار موجب کاهش فشار بر روی نرخ‌های بهره شده و در نتیجه افراد را به سرمایه‌گذاری تشویق می‌کند؛ به عبارت دیگر این مؤسسات به طبقات خاصی از قرض‌گیرندگان این امکان را می‌دهند تا هم مقدار بیشتر و هم با شرایط مطلوب‌تر نسبت به افراد دیگری که از روش‌های دیگر و به صورت مستقیم از قرض‌گیرندگان می‌توانند وام دریافت کنند، اعتبار به دست آورند؛ بنابراین واسطه‌های مالی، ظرفیت مالی (توانایی قرض‌گیرندگان برای جذب وام، بدون کاهش در تعهدات مصرفی جاری یا آینده) را که یکی از عوامل تعیین‌کننده تقاضای کل می‌باشد، افزایش می‌دهند. نکته قابل‌توجه اینکه سیستم بانکی در اکثر کشورهای در حال توسعه به دلایلی چون برنامه مرکزی توسط دولت، تأمین نقدینگی، ایجاد اطمینان در نظام پرداخت و عدم اطلاعات لازم، شفاف و قابل‌اطمینان از ارزش اعتباری منتشرکنندگان اوراق بهادار، نقش مسلطی را در نظام مالی ایفا می‌نمایند (آقا بابایی، ۱۳۸۴: ۱۸ و ۱۷).

در اقتصاد ایران نیز نظام بانکی نقش بسیار مهمی ایفا می‌کند، زیرا علاوه بر واسطه وجوه بودن در بازار پول به دلیل عدم توسعه کافی بازار سرمایه، نقش اساسی در تأمین مالی بنگاه‌ها و برنامه‌های توسعه اقتصادی کشور دارد. به طوری که حجم منابع مالی که به سوی بازار سرمایه جریان می‌یابد تنها ۳ درصد منابع جریان یافته به سوی بانک‌ها می‌باشد. از این رو بانک‌ها نقش عمده‌ای در رشد و میزان سرمایه‌گذاری خصوصی دارد (سوری، ۱۳۸۴).

۲-۳- سودآوری

سودآوری یا بازدهی به کلیه عوایدی اطلاق می‌شود که از سرمایه‌گذاری انجام‌شده تحصیل می‌گردد.

سودآوری در فرایند سرمایه‌گذاری نیرومحرکه‌ای است که ایجاد انگیزه می‌کند و پاداشی برای سرمایه‌گذار محسوب می‌شود. از آنجا که تمام عملیات سرمایه‌گذار برای کسب بازده انجام می‌گیرد لذا سودآوری برای سرمایه‌گذاران دارای اهمیت ویژه‌ای است. البته نباید فراموش کرد که هر فعالیتی با محدودیت و ریسک-های احتمالی همراه است (تهرانی و رهنما، ۱۳۹۵).

بانک‌ها از مجرای ارائه خدمات به مشتریان با جذب سپرده‌های مردم با نرخ پایین و اعطای تسهیلات با نرخ بهره بالاتر و انتفاع از اختلاف دو نرخ بهره، کسب درآمد می‌کنند. سودآوری بانک‌ها تحت تأثیر عوامل داخلی قابل کنترل مدیریت بانک و عوامل بیرونی و محیطی خارج از مدیریت بانک قرار دارد. عوامل داخلی انعکاس سیاست‌های مدیریتی بانک همچون اندازه بانک، نسبت سرمایه به مجموع دارایی‌ها، نسبت درآمد مشاع به درآمد کل، نسبت هزینه به درآمد می‌باشند. از طرف دیگر عوامل تعیین‌کننده بیرونی که به شرایط اقتصادی حاکم بر کشور بستگی دارند؛ مانند نرخ رشد اقتصادی و نرخ تورم.

شناخت عوامل مؤثر بر سودآوری بانک‌ها این امکان را فراهم می‌سازد که مدیران و تصمیم‌گیرندگان بتوانند شناخت کافی از شرایط زمانی داشته با برنامه‌ریزی دقیق به اهداف خود دست یابند؛ بنابراین ابتدا به عوامل خارجی اثرگذار بر سودآوری بانک‌ها اشاره می‌شود و سپس به عوامل داخلی پرداخته می‌شود.

۲-۳-۱- مروری بر ادبیات تأثیرگذاری متغیرهای اقتصاد کلان بر سودآوری بانک‌ها

تولید ناخالص داخلی

در میان شاخص‌های اقتصاد کلان، تولید ناخالص داخلی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. کل ارزش ریالی محصولات نهایی تولیدشده توسط واحدهای اقتصادی مقیم کشور در دوره زمانی معین (سالانه یا فصلی) را تولید ناخالص داخلی می‌نامند. رشد GDP به‌عنوان یک عامل خارجی ادواری می‌باشد که انتظار می‌رود تأثیر مثبتی روی عملکرد بانکی داشته باشد. پژوهشگرانی همچون نیلی و ویلوک^۱ (۱۹۹۷)،

^۱ Neely and Wheelock

دمیرگوک-کونت و هویزینگا (۱۹۹۹)، بیکر و هو^۱ (۲۰۰۱) و آلبرتازی و گامباکورتا (۲۰۰۹) GDP را به عنوان عامل کلیدی در سودآوری بانکها مورد بررسی قرار داده اند. آلبرتازی و گامباکورتا (۲۰۰۹) عنوان کرده اند که تولید ناخالص داخلی، درآمدهای خالص بهره ای بانکها را به واسطه فعالیت های اعطای وام تحت تأثیر قرار می دهد. آنها رابطه مثبت موجود بین این دو را این گونه استدلال کرده اند که شرایط اقتصادی مناسب، وضعیت مالی وام گیرندگان را بهبود بخشیده و از این طریق تأثیر مثبتی بر عملکرد بانکها خواهد داشت. طبق نظر ونگ و چان^۲ (۲۰۰۹) رشد اقتصادی که با رشد تولید ناخالص داخلی اندازه گیری می شود رابطه مثبت با سودآوری بانکها دارد. روشن است که نکول وامها در زمان رشد اقتصادی کاهش می یابد و برعکس آن در زمان رکود اقتصادی رخ می دهد. علاوه بر این، رشد اقتصادی بالا منجر به افزایش تقاضای وام می شود که آن هم منجر به افزایش درآمد و سودآوری گشته و در نتیجه سود بانکهای تجاری را افزایش می دهد. دیتریچ و وان زنرید (۲۰۱۱) این ارتباط را این گونه استدلال کرده اند که رونق اقتصادی منجر به بهبود کسب و کار شده در نتیجه تقاضا برای وام افزایش می یابد، علاوه بر آن در دوران رونق اقتصادی، معاملات بازار سهام نیز به طور قابل ملاحظه ای افزایش می یابد که از مجرای معاملات اوراق بهادار، درآمد بانکها افزایش می یابد. بیکر و هو (۲۰۰۱) معتقدند که رکود اقتصادی، کاهش تقاضا برای وام و معاملات سهام را در پی دارد که علاوه بر کاهش سودآوری بانکها منجر به کاهش حقوق صاحبان سهام نیز می گردد. در چنین شرایطی بانکها سرمایه گذاری در اوراق مشارکت و سایر اوراق بهادار را به اعطای وام ترجیح می دهند که با توجه به اختلاف نرخ بازده میان تسهیلات و اوراق مشارکت درآمد مشاع بانکها تحت تأثیر قرار می گیرد.

اگرچه مطالعات تجربی، نتایج مختلفی در این رابطه نشان می دهند به نحوی که برخی وجود رابطه مثبت بین این دو را تأیید می کنند، در حالی که عده ای یافته هایی مبنی بر وجود رابطه منفی یا عدم وجود رابطه مابین این دو را تبیین می کنند. سوفیان و چونگ^۳ (۲۰۰۸)، کراکاه و آمیو^۴ (۲۰۱۰)، پاسیوراس و

¹ Bikker and Hu

² Vong and Chan

³ Sufian and Chong

⁴ Krakah and Ameyaw

کوسمیدو (۲۰۰۷) بر وجود رابطه مثبت بین GDP و سودآوری بانکها تأکید کرده‌اند. از طرف دیگر مشاهدات خراویش^۱ (۲۰۱۱) مبنی بر وجود رابطه منفی معنادار بین این دو می‌باشد. درعین حال، مطالعه ونگ و چان (۲۰۰۹) بر عدم وجود رابطه معنادار بین GDP و سودآوری بانکها دلالت دارد.

تورم

تورم عبارت است از رشد شاخص مستمر و همه‌گیر قیمت‌ها، یعنی در صورتی به افزایش قیمت‌ها تورم اطلاق می‌شود که این افزایش مربوط به همه کالاها (اکثر کالاها) باشد و به صورت یک‌دفعه‌ای و مقطعی نباشد، بلکه حالت مستمر داشته باشد که می‌تواند آثار مثبت یا منفی برجای بگذارد. پژوهش‌های مختلفی در رابطه بین نرخ تورم و عملکرد و سوددهی بانکها صورت گرفته است. به‌طور مثال رول^۲ (۱۹۷۹)، معتقد است که تورم یکی از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر سودآوری بانکها است. راسیاه^۳ (۲۰۱۰) در مطالعه‌اش ادعا کرده است که بانکهای مرکزی برای کنترل تورم، هزینه‌های وام‌دهی را افزایش داده، ایجاد ظرفیت‌های اعتباری را کاهش می‌دهند و دارایی‌های اعتباری را به عنوان وام به بانکهای تجاری می‌دهند. از آنجا که هزینه وام گرفتن افزایش یافته است، بانکها در سیاست‌های وام‌دهی‌شان دقت بیشتری به عمل می‌آورند که کاهش در تقاضای وام و حجم پرداخت‌ها را در پی دارد. به دلیل اینکه که منبع درآمد عمده بانکها از طریق وام‌دهی به مشتریان است و اگر تقاضا برای وام به خاطر افزایش هزینه‌های وام‌دهی، کاهش یابد به طور قطع درآمد و سودآوری بانکها افت خواهد کرد.

راسیاه (۲۰۱۰)، این‌چنین بیان کرده است که تورم اثر منفی روی سودآوری بانکهای تجاری دارد زیرا در شرایط تورمی مقدار دارایی بانک در مقایسه با بدهی‌اش، کاهش می‌یابد. دلیل این امر این است که دارایی‌های اسمی بانکهای تجاری (دارایی‌های ثبت‌شده در ترازنامه) باید بیشتر از بدهی‌های آنها باشد. در شرایطی که تورم بالا در اقتصاد حاکم باشد، کاهش مقدار دارایی‌های اسمی بیشتر از افزایش مقدار بدهی‌های اسمی می‌شود. این مطلب را خراویش (۲۰۱۱) و سوفیان و چونگ (۲۰۰۸) نیز تأکید

^۱ Khrawish

^۲ Revell

^۳ Rasiah

کرده‌اند.

از سوی دیگر بورک (۱۹۸۹)، مولینکس و تورنتون^۱ (۱۹۹۲) بر این عقیده هستند که اثر تورم روی سودآوری بانک‌ها به این بستگی دارد که دستمزدها و هزینه‌های عملیاتی سریع‌تر از تورم افزایش یابند یا خیر. اگر تورم پیش‌بینی نشده باشد و بانک‌ها نتوانند به درستی نرخ بهره را تعدیل نمایند این احتمال وجود دارد که هزینه‌ها بیشتر از درآمد افزایش یابد و سود بانکی را در جهت معکوس تحت تأثیر قرار دهد.

۲-۳-۲- مروری بر ادبیات تأثیرگذار متغیرهای مختص بانکی بر سودآوری بانک‌ها

مالکیت بانک

دریک تقسیم‌بندی مالکیت بانک به دو نوع خصوصی و دولتی تقسیم می‌شود. مهم‌ترین نظریه‌ای که به برقراری حاکمیت شرکتی در بازارهای مالی تأکید دارد، تئوری نمایندگی جنسن و مک‌لینگ^۲ (۱۹۷۶) است. بر اساس این تئوری رابطه نمایندگی قرارداد فی‌مابین سهامداران و مدیریت نهاد مالی است. بر اساس تئوری نمایندگی هیئت رئیسه، سهامداران را برای کنترل مدیریت بنگاه نادیده می‌گیرند؛ بنابراین هیئت‌رئیس به صورت مستقیم نسبت به کنترل مناسب شرکت عکس‌العمل نشان می‌دهند؛ بنابراین به خاطر جدا شدن مالکیت از مدیریت مخاطره اخلاقی و انتخاب بد ممکن است اتفاق بیافتد و هیئت‌مدیره ممکن است منافع خود را در مقابل منافع سهامداران حداکثر سازند؛ بنابراین مکانیسمی باید باشد که منافع سهامداران را در نظر بگیرد. برقراری حاکمیت شرکتی مناسب می‌تواند تضاد منافع را از بین ببرد.

در دهه اخیر نیز برقراری حاکمیت شرکتی در سیستم بانکی از مباحث مهم و مطرح در مطالعات می‌باشد. هدف از برقراری حاکمیت شرکتی در بانک‌ها افزایش امنیت و ثبات مالی و حفاظت از سرمایه‌گذاران عنوان شده است (لاون^۳، ۱۹۹۹؛ گنزالز^۴، ۲۰۰۵). دیدگاه‌های مختلفی در مورد رابطه بین

^۱ Molyneux and Thornton

^۲ Jensen and Meckling

^۳ Laeven

^۴ Gonzalez

برقراری حاکمیت شرکتی و آثار آن بر عملکرد سیستم بانکی وجود دارد. یک دیدگاه تأکید بر برقراری حاکمیت شرکتی توسط ناظران و قانون‌گذاران و دیدگاه دوم تأکید بر نظارت بر بخش خصوصی و یا سهامداران بر برقراری حاکمیت سهامداران می‌توانند عملکرد هیئت‌مدیره را با استانداردهای حاکمیت شرکتی بسنجند. این موضوع باعث می‌شود که مدیران بانک‌ها بهتر بتوانند ریسک‌هایی که بانک با آن مواجه است را کنترل نمایند. دیدگاه دیگری توسط شلیفر و ویشنی^۱ (۱۹۹۷) بیان شده است که تأکید بر نقش مالکیت بانک‌ها در برقراری مقررات حاکمیت شرکتی و بهبود عملکرد بانکی دارد. بر اساس این دیدگاه مالکیت بانک‌ها به سه دسته مالکیت دولتی، مالکیت خصوصی، مالکیت خارجی تقسیم می‌شود. مالکیت خارجی بانک به دنبال حداکثر نمودن سوددهی بانک است تا بتواند در عرصه بین‌المللی به فعالیت خود ادامه دهد. پس رعایت مقررات حاکمیت شرکتی برای آن دارای اهمیت است؛ اما مالکیت دولتی یک بانک باعث می‌شود که بیشتر فعالیت‌های خود را در راستای اهداف حاکمیت و اهداف سیاسی قرار دهد. مالکیت خصوصی نیز به دنبال جذب مشتریان و افزایش سودآوری بانک می‌باشد؛ بنابراین برای آن رضایت مشتریان، سپرده‌گذاران و سهامداران در اولویت قرار دارد که برقراری حاکمیت شرکتی می‌تواند نقش مؤثری در بهبود عملکرد سیستم بانکی داشته باشد.

نسبت سرمایه به مجموع دارایی‌ها

راسیاه (۲۰۱۰) و ونگ و همکاران (۲۰۰۹)، نسبت سرمایه به مجموع دارایی‌ها را به‌عنوان متغیر تعیین‌کننده در سودآوری بانک‌ها در مطالعات خود مطرح کرده‌اند؛ زیرا سرمایه در راستای سپرده‌ها، منبع وام‌دهی تلقی می‌شود و همچنین میزان حمایت از سپرده‌گذاران و اعتباردهندگان در مقابل ضررهای غیرقابل پیش‌بینی را که ممکن است بانک‌ها با آن مواجه شوند، مشخص می‌سازد. آن‌ها بحث خود را بدین ترتیب بسط دادند که سرمایه شامل دارایی صاحبان سهام، حساب ذخیره و سود انباشت شده است که روی سودآوری بانک‌های تجاری از مجرای ریسک و قدرت نفوذ بانک‌ها، تأثیر می‌گذارد. آن‌ها بیان کردند که تأمین مالی بانک‌ها از دو طریق صورت می‌گیرد، سرمایه و انواع ابزارهای بدهی بازار پول. تأمین

^۱ Shleifer and Vishny

مالی از طریق بدهی نسبت به سرمایه، رسیک بالاتری دارد. به این دلیل که به‌عنوان نمونه، اگر یک بانک تجاری به خاطر نکول وام‌ها یا مشکلات نقدینگی، دچار افت سود شود همچنان التزام به پرداخت بدهی‌هایش را دارد. در واقع بانک‌ها به اتکای سرمایه خود در مقابل زیان‌های ناشی از عدم بازپرداخت وام‌های اعطا شده، شرایط نامساعد بازار و برخی تنگناهای عملیاتی ایستادگی می‌کنند. به عقیده گریر^۱ (۲۰۰۵) ابعاد فاجعه‌آمیز بحران‌های بانکی در مورد بانک‌هایی که از وضعیت سرمایه‌ای مناسب‌تری برخوردار بوده‌اند محدودتر بوده است.

سپرده‌ها

بانک‌ها جهت ارائه تسهیلات به مشتریان تا حد زیادی به وجوه نقدی که توسط مردم تأمین می‌شود وابسته هستند که از این طریق تأمین مالی می‌گردند. هرچقدر حجم سپرده بانک‌های تجاری بیشتر باشد، بانک‌ها قادر به ارائه تسهیلات بیشتری خواهند شد؛ در نتیجه سود بیشتر به دست می‌آورند البته به این شرط که تقاضا برای وام وجود داشته باشد. قابل ذکر است که اگر تقاضا برای وام بالا نباشد، داشتن سپرده بیشتر عایدی بانک‌ها را کاهش می‌دهد و موجب افت سود بانکی می‌شود دلیل این امر در سودی است که به سپرده‌گذاران پرداخت می‌شود. بانک‌ها در قبال دریافت سپرده‌ها موظف به پرداخت سود به سپرده‌گذاران هستند، اگر با کمبود تقاضای وام مواجه شوند متعاقباً متضرر خواهند شد (راسیاه، ۲۰۱۰).

دیتریچ و وان‌زنرید (۲۰۱۴) معتقد است که افزایش مقدار سپرده‌ها، الزاماً با افزایش سود بانکی همراه نیست. بانک باید افزایش سپرده‌ها را به دارایی‌های درآمدزا تبدیل نماید. علاوه بر آن اختصاص دادن وام‌ها به قرض‌گیرندگان باکیفیت اعتباری پایین را به همراه دارد. از طرف دیگر، نرخ رشد بالا سپرده‌ها موجب روی آوردن رقبای بیشتری می‌شود که منجر به کاهش سودآوری می‌گردد. طبق مطالعات صورت گرفته در کل می‌توان نتیجه گرفت که تأثیر این عامل روی سودآوری نامعین است.

اندازه بانک

اندازه بانک به چند دلیل می‌تواند روی سودآوری بانک تأثیرگذار باشد. بانک‌های بزرگ‌تر قدرت

¹ Greir

بازاری بیشتری برای کسب سودآوری دارند. به طوری که مطابق با نظر راسیاه (۲۰۱۰) بانک‌های تجاری قادر به گسترش سهم خود از بازار هستند که متعاقباً درآمد و سود آن‌ها افزایش می‌یابد. دلیل این امر را این‌گونه بیان کرده‌اند که توانایی افزایش سهم بازار نیازمند فروش بیشتر است که در مورد بانک‌ها پیشنهاد وام بیشتر به مشتریان زیاد است که احتمال افزایش درآمدهای سودآور به همراه افزایش سود بانک‌ها را در پی دارد.

از سوی دیگر، آخوین و همکاران^۱ (۱۹۹۷)، بورک (۱۹۸۹)، مولینوکس و تورنتون (۱۹۹۲)، بیکر و هو (۲۰۰۲) و گودارد و همکاران (۲۰۰۴) بر این عقیده هستند که اندازه بانک برای به دست آوردن مقیاس‌های اقتصادی و غیراقتصادی در بخش بانکداری به کار می‌رود. بانک‌های بزرگ‌تر صرفه‌های اقتصادی نسبت به بانک‌های کوچک‌تر دارند (از طریق افزایش کارایی عملکرد) و رابطه مثبت بین اندازه بانک و سودآوری بانک وجود دارد (اسمیرلوک^۲ ۱۹۸۵).

برگر و همکاران^۳ (۱۹۸۷)، بوید و رانکل^۴ (۱۹۹۳)، میلر و نولاس^۵ (۱۹۹۷) و آتاناسوگلو (۲۰۰۸) نشان دادند که کاهش هزینه نهایی از طریق افزایش اندازه بانک امکان‌پذیر است. البته استیروه و رومبل^۶ (۲۰۰۶) و پاسیروس و کوسمیدو (۲۰۰۷) مطرح کردند که اثر افزایش اندازه بانک تا محدوده معینی روی سودآوری مثبت است و بانک‌هایی که بیش از اندازه گسترش می‌یابند مراحل بروکراسی و سایر فاکتورهای مربوط به آن افزایش می‌یابد که می‌تواند اثر منفی روی سودآوری بر جای بگذارد.

۲-۴- مطالعات تجربی

مطالعات متعددی در رابطه با عوامل مؤثر بر سودآوری بانک‌ها صورت گرفته است در این بخش ابتدا به بررسی چند مورد از این مطالعات در سایر کشورها اشاره شده، سپس مطالعات انجام شده در ایران

^۱ Akhavein et al

^۲ Smirlock

^۳ Berger et al

^۴ Boyd and Runkle

^۵ Miller and Noulas

^۶ Stiroh and Rumble

به‌طور خلاصه معرفی می‌شوند.

۲-۴-۱- مطالعات خارجی

اولین مطالعات صورت گرفته در حوزه عملکرد بانک‌ها (هاسلم^۱، ۱۹۶۸؛ شورت^۲، ۱۹۷۹؛ برگر و همکاران، ۱۹۸۷؛ بورک، ۱۹۸۹) می‌باشند. مطالعات مختلفی در این زمینه در کشورهای مختلف صورت گرفته است که از جمله می‌توان به ایالات متحده امریکا توسط (برگر، ۱۹۹۵؛ آنگبازو^۳، ۱۹۹۷)، کلمبیا توسط باراجاس و همکاران^۴ (۱۹۹۹)، برزیل توسط آفاناسیف و همکاران^۵ (۲۰۰۲)، یونان توسط (ماماتزاکیس و رموندوس^۶، ۲۰۰۳؛ کوسمیدو^۷، ۲۰۰۸؛ آلكسیو و سوفوکلیس^۸، ۲۰۰۹)، تونس توسط (نکر و گواید^۹، ۲۰۰۱)، هند توسط (بادولا و ورما^{۱۰}، ۲۰۰۶)، چین توسط (هفرنان و فو^{۱۱}، ۲۰۰۸)، تایوان توسط (راملال^{۱۲}، ۲۰۰۹؛ چن و یه^{۱۳}، ۱۹۹۸) فیلیپین توسط (سوفیان و چونگ، ۲۰۰۸)، مالزی توسط (گورو و همکاران^{۱۴}، ۲۰۰۲)، پاکستان توسط (بورکی و نیازی^{۱۵}، ۲۰۰۶)، ژاپن توسط (لویی و ویلسون^{۱۶}، ۲۰۱۰)، کره توسط (سوفیان^{۱۷}، ۲۰۱۱)، ترکیه توسط (آلپر و انبر^{۱۸}، ۲۰۱۱؛ کایا^{۱۹}، ۲۰۰۲؛ تونای و سیلپار^{۲۰}،

¹ Haslem

² Short

³ Angbazo

⁴ Barajas et al

⁵ Afanasieff et al

⁶ Mamatzakis and Remoundos

⁷ Kosmidou

⁸ Alexiou and Sofoklis

⁹ Naceur and Goaid

¹⁰ Badola and Verma

¹¹ Heffernan and Fu

¹² Ramlall

¹³ Chen and Yeh

¹⁴ Guru et al

¹⁵ Burki and Niazi

¹⁶ Lui and Wilson

¹⁷ Sufian

¹⁸ Alper and Anbar

¹⁹ Kaya

²⁰ Tunay and Silpar

(۲۰۰۶) و جمهوری چک توسط (هورواث^۱، ۲۰۰۹) اشاره کرد.

شورت (۱۹۷۹) عوامل مؤثر بر سودآوری بانکها را در ۶۰ بانک در ۱۲ کشور شامل کشورهای کانادا، اروپای غربی و ژاپن در بازه زمانی ۱۹۷۲-۱۹۷۴ مورد بررسی قرارداد. وی با استفاده از مدل پانل دیتا و قرار دادن نسبت متوسط سود سالانه پس از مالیات به کل سرمایه سهامداران به عنوان معیار سودآوری به این نتیجه رسید که مالکیت دولتی بانکها تأثیر منفی بر نرخ سود آنها داشته و متغیرهای کمبود سرمایه، نرخ تنزیل بانک مرکزی و نرخ اوراق قرضه بلندمدت دولتی و تمرکز صنعت دارای اثر مثبت بر نرخ سود بانکها بوده‌اند.

آنگبازو (۱۹۹۶) عوامل تعیین‌کننده نرخ حاشیه سود بانکی برای نمونه‌ای از بانکهای ایالات متحده را برای دوره زمانی ۱۹۸۹-۱۹۹۳ مورد مطالعه قرار داد. نتایج مطالعه وی با استفاده از تخمین زنده GLS مبین آن است که هزینه فرصت پس‌اندازهای غیربهره‌ای، نفوذ بانکی، نسبت بدهی به دارایی خالص و کارایی مدیریت به‌صورت معنادار بر روی نرخ حاشیه سود بانکی تأثیر مثبت دارند.

گرو، استائونتون و بالاشانموگام^۲ (۲۰۰۲) بانکهای تجاری مالزی را با دو متغیر وابسته ROA^۳ و ROE^۴ مورد مطالعه قرار دادند. این پژوهشگران با بهره‌گیری از داده‌های مقطعی در فاصله زمانی ۱۹۸۵-۱۹۹۸ به این نتیجه رسیدند که نرخ تورم، نرخ بهره، حجم وام، سرمایه‌گذاری و کارایی در مدیریت هزینه‌ها رابطه مستقیم با سودآوری دارند. لیکن نسبت سرمایه به دارایی کل و نسبت پس‌انداز به دارایی کل رابطه معکوس دارد.

برگر و همکاران (۲۰۰۵) اثر مالکیت دولتی، خصوصی و خارجی در کشور آرژانتین را طی دهه ۱۹۹۰ بر عملکرد سیستم بانکی این کشور بررسی کرده‌اند. محققین با استفاده از روش OLS و با قرار دادن ROE، رتبه کارایی سود، رتبه کارایی هزینه، نسبت هزینه به دارایی‌ها و نسبت مطالبات معوق به کل مطالبات به عنوان معیارهای سودآوری به این نتیجه رسیدند که بانکهایی با مالکیت دولتی در دراز مدت

¹ Horvath

² Guru, Staunton and Balashanmugam

³ Return of Assets

⁴ Return of Equity

عملکرد اجرایی ضعیفی داشته‌اند. همچنین بانک‌هایی که خصوصی شده‌اند عملکردشان بعد از تغییر مالکیت بهبود داشته است. به علاوه بیشتر حجم مطالبات معوق مربوط به بانک‌های دولتی بود که ناشی از اهداف این قسم بانک‌ها می‌باشد.

پاسیوراس و کوسمیدو (۲۰۰۷) با استفاده از داده‌های ۱۵ کشور عضو اتحادیه اروپا برای ۵۸۴ بانک تجاری داخلی و خارجی طی بازه زمانی ۱۹۹۵-۲۰۰۱ عوامل مؤثر بر سودآوری بانک‌ها را مورد واکاوی قرار دادند. آن‌ها با به کار بردن روش پانل دیتا با اثرات ثابت و متغیر وابسته ROA دریافتند که نسبت سرمایه به دارایی اثر مثبت بر سودآوری بانک‌های داخلی و خارجی دارد در حالی که نسبت هزینه به درآمد بر سودآوری منفی بوده و تأثیر آن بر بانک‌های داخلی بیشتر از بانک‌های خارجی می‌باشد. اثر اندازه بانک در مورد بانک‌های خارجی و داخلی منفی می‌باشد. نرخ تورم و رشد تولید ناخالص داخلی اثر مثبت روی بانک‌های داخلی و اثر منفی روی بانک‌های خارجی دارد.

آتاناسوگلو و همکاران (۲۰۰۸) فاکتورهای مؤثر بر سودآوری بانک‌های تجاری یونان در بازه زمانی ۱۹۸۵-۲۰۰۱ را مورد مطالعه قرار داده‌اند. محققین در تبیین مدل از دو متغیر وابسته ROA و ROE استفاده کردند و با مدل پانل پویا با رویکرد GMM به این نتیجه رسیدند که سرمایه، رشد بهره‌وری نیروی کار و تورم مورد انتظار اثر مثبتی روی سودآوری دارد و تمرکز، اندازه و نوع مالکیت بانک اثر چندانی روی سودآوری ندارند در حالی که ریسک اعتباری و هزینه‌های عملیاتی تأثیر منفی بر سودآوری دارند.

کورنت و همکاران^۱ (۲۰۱۰) اثر مالکیت را روی عملکرد بانک‌های ۱۶ کشور آسیایی طی دوره ۱۹۸۹-۲۰۰۴ که شامل بحران مالی آسیا در سال ۱۹۹۷ می‌باشد با استفاده از مدل پانل دیتا و متغیرهای وابسته ROA و نسبت جریان پول نقد عملیاتی قبل مالیات به دارایی‌ها، مورد واکاوی قرار دادند. یافته‌های تحقیق نتایج بسیار جالبی از تغییر عملکرد بانک‌ها قبل و بعد از وقوع بحران را گزارش دادند. بانک‌های دولتی عملکرد ضعیف، سودآوری پایین و ریسک اعتباری بالایی نسبت به بانک‌های خصوصی داشتند تا

^۱ Cornett et al

قبل از ۲۰۰۱. بین سال‌های ۱۹۹۷-۲۰۰۱، چهار سال پس از وقوع بحران مالی، عملکرد بانک‌ها در خصوص بازدهی جریان پول نقد، سرمایه و کیفیت اعتباری بانک‌های دولتی بسیار وخیم‌تر از بانک‌های خصوصی بود. اگرچه بانک‌های دولتی توانستند فاصله خود با بانک‌های خصوصی را بعد از سال‌های بحران ۲۰۰۱-۲۰۰۴ جبران کنند و بازدهی جریان پول نقد، سرمایه و نسبت مطالبات معوق به کل مطالبات را بهبود ببخشند.

گودارد و همکاران (۲۰۱۰) عوامل تعیین‌کننده و همگرایی سودآوری بانک‌های ۸ کشور عضو اتحادیه اروپا را با استفاده از مدل پانل دیتا پویا مورد ارزیابی قرار دادند. نتایج اخذ شده از بررسی عبارت از این است که الف- اگر یک بانک سودی در سال جاری به دست آورد انتظار می‌رود در سال بعد نیز همان مقدار سود را کسب کند. البته تفاوت‌هایی بین کشورها در سرعت همگرایی وجود دارد. ب- در اغلب کشورها بانک‌هایی که نسبت وام به دارایی بیشتری داشته‌اند و در زمینه هزینه‌ها عملکرد کارایی داشته‌اند، سودآورتر بودند. ج- رابطه معکوس نسبت سرمایه با سوددهی نشان داد که هزینه فرصت نگهداری مقدار زیاد سرمایه از نرخ بازدهی سرمایه می‌کاهد.

دیتریچ و وان‌زنرید (۲۰۱۱) سودآوری ۳۷۲ بانک تجاری در سوئیس را با به‌کار بردن روش گشتاورهای تعمیم‌یافته در بازه زمانی ۱۹۹۹-۲۰۰۹ مورد تحلیل قرار دادند. آن‌ها جهت بررسی اثر بحران مالی اخیر بر سودآوری بانک‌ها، دوره قبل از بحران (۱۹۹۹-۲۰۰۶) و سال‌های بحران (۲۰۰۷-۲۰۰۹) را جداگانه مورد مطالعه قرار دادند. نتایج حاصل از بررسی با متغیرهای وابسته ROA، ROE و NIM^۱ حاکی از این است که نسبت مطالبات مشکوک الوصول و نسبت سرمایه به وام در سال‌های قبل از بحران تأثیر چندانی بر سودآوری نداشته در حالی که در دوران بحران تأثیر منفی قابل‌ملاحظه‌ای بر آن داشته است. رشد سالانه سپرده‌ها تأثیر منفی بر سودآوری داشته و این اثر در سال‌های بحران پررنگ‌تر می‌باشد. در سال‌های قبل از بحران نوع مالکیت تأثیری بر سودآوری نداشته این در حالی است که در دوران وقوع بحران سودآوری بانک‌های دولتی بیشتر از بانک‌های خصوصی بوده است.

^۱ Net Interest Margin

کاناس، واسیلیو و اریوتیس^۱ (۲۰۱۲) با استفاده از مدل نیمه پارامتریک و متغیرهای وابسته ROA و ROE به واکاوی عوامل مؤثر بر سودآوری بانکهای تجاری امریکا در بازه زمانی ۱۹۸۸-۲۰۱۱ پرداخته‌اند. یافته‌های آنها مؤید این است که چرخه‌های تجاری، تغییر در نرخ بهره کوتاه‌مدت، انتظارات تورمی، ریسک اعتباری و وام‌های بازرگانی و صنعتی اثر قابل‌ملاحظه‌ای بر سوددهی داشته‌اند. از طرفی نسبت سرمایه به دارایی رابطه مثبت و تمرکز بازار رابطه منفی با سودآوری داشته است.

تان و فلوروس^۲ (۲۰۱۲) با در نظر گرفتن ROA و NIM (حاشیه سود خالص) به‌عنوان شاخص‌های سودآوری به بررسی هم‌زمان عوامل کلان، صنعت و بانکی مؤثر بر سودآوری ۱۹۷ بانک کشور چین در دوره زمانی ۲۰۰۳-۲۰۰۹، به روش مدل پانل دیتا نامتوازن با رویکرد GMM پرداختند. محققین به این نتیجه رسیدند که ارتباط مستقیم بین نرخ تورم، کارایی هزینه، توسعه بخش بانکداری، توسعه بازار سرمایه، کاهش فعالیت‌های غیر سنتی و افزایش بهره‌وری نیروی کار حاکم است. همچنین نقدینگی و اندازه بانک رابطه معنادار با حاشیه سود خالص دارد ولیکن رابطه‌ای با ROA ندارد.

تروخیلو-پونس^۳ (۲۰۱۳) فاکتورهای تعیین‌کننده سودآوری بانکهای کشور اسپانیا را طی دوره ۱۹۹۹ تا ۲۰۰۹ با استفاده از مدل پانل دیتا نامتوازن با رویکرد GMM با تعداد نمونه ۶۹۷ مورد ارزیابی قرار داد. در این مقاله، مؤلف از دو متغیر ROA و ROE به‌عنوان متغیرهای وابسته استفاده کرده و نشان داد بانک‌هایی که به سرمایه بیشتری مجهز بودن زمانی که ROA به‌عنوان معیار سنجش قرار گرفت سودآوری بیشتری داشته‌اند درحالی‌که با افزایش نسبت سرمایه به دارایی مقدار ROE کاهش یافته است. همچنین نرخ رشد سپرده‌ها، اندازه بانک و تنوع درآمدی رابطه‌ای با سودآوری ندارند. لیکن تمرکز بانک و نرخ تورم ارتباط مستقیم و نرخ بهره رابطه معکوس با سودآوری دارد.

دیتریچ و وان‌زنرید (۲۰۱۴) داده‌های ۱۱۸ کشور (با درآمد پایین، درآمد متوسط و درآمد بالا) را طی دوره ۱۹۹۸-۲۰۱۲ مورد مطالعه قرار داده‌اند. محققین در این مقاله با استفاده از تخمین‌زننده

¹ Kanas, Vasilio and Eriotis

² Tan and Floros

³ Trujillo-Ponce

GMM و متغیرهای وابسته ROA و ROE و NIM برای ۱۰۱۶۵ بانک تجاری، دریافتند که عوامل تعیین‌کننده سودآوری بانک‌ها در سه دسته از کشورها با یکدیگر متفاوت می‌باشند. به بیان دیگر سطح درآمد کشورها عامل تعیین‌کننده بسیار مهمی در کنار سایر عوامل تأثیرگذار بر سودآوری به شمار می‌رود. در کشورهای با درآمد پایین و متوسط نسبت سرمایه اثری روی سودآوری ندارد، مالکیت خصوصی اثر مثبت و معناداری روی سودآوری دارد و همچنین رشد اقتصادی و نرخ تورم مؤلفه کلیدی در عملکرد بانک‌ها به شمار می‌رود. در کشورهای با درآمد بالا نسبت سرمایه اثر مثبت و معناداری روی سودآوری دارد در حالی که مالکیت خصوصی اثری روی سوددهی ندارد. رشد اقتصادی و نرخ تورم نقش اساسی در پرتفوی بانک‌ها ندارد.

تان^۱ (۲۰۱۶) در تبیین تأثیر ریسک و رقابت روی سودآوری ۴۱ بانک تجاری کشور چین طی دوره ۲۰۰۳-۲۰۱۱ با سیستم GMM از چهار متغیر وابسته استفاده کرده است. این متغیرها عبارت‌اند از ROA و ROE، NIM و PBT^۲. تان در کنار عوامل خاص بانک از متغیرهای کلان استفاده کرده و نشان داد به دلیل قدرت نفوذ بالای دولت چین و حمایت آن از بانک‌های دولتی، دو فاکتور ریسک و رقابت روی هر سه متغیر وابسته بی‌تأثیر بوده‌اند. در حالی که مالیات اثر منفی روی آن‌ها داشته است. در خصوص متغیرهای اقتصاد کلان، بانک‌های چین سودآوری بالاتری را در زمان تورم بالا تجربه کرده‌اند و همچنین نرخ رشد GDP با سودآوری مثبت گزارش شده‌است. در نهایت از بین بانک‌های دولتی، خصوصی و توسعه‌ای، بانک‌های دولتی سودآوری پایین‌تری نسبت به دو مورد مذکور داشته‌اند.

سائونا^۳ (۲۰۱۶) بانک‌های ۷ کشور (آرژانتین، برزیل، شیلی، مکزیک، پاراگوئه، پرو و ونزوئلا) را بررسی نموده است. مؤلف در این مقاله با به‌کار بردن مدل پانل دیتای پویا با رویکرد GMM و متغیر وابسته NIM طی دوره ۱۹۹۵-۲۰۱۲ به نتایجی به شرح زیر دست یافت:

۱- یک رابطه غیرخطی به شکل U معکوس بین نسبت سرمایه به دارایی و عملکرد بانکی حاکم

¹ Tan

² Profit Before Tax

³ Saona

است. ۲- تنوع دارایی‌ها منجر به افزایش سودآوری می‌شود درحالی‌که تنوع درآمدی نتیجه عکس داشته است. ۳- اندازه بانک رابطه مستقیم با سودآوری بانک‌ها دارد. ۴- تورم پیش‌بینی‌شده اثر مثبت روی عملکرد بانک‌ها دارد. ۵- نرخ رشد GDP تأثیر منفی روی سودآوری داشته‌اند.

احامد^۱ (۲۰۱۷) سودآوری بانک‌های تجاری هندوستان را طی دوره ۱۹۹۸-۲۰۱۴ با سیستم GMM دومرحله‌ای (SYS- GMM) با متغیرهای وابسته ROA و نرخ بازده دارایی‌های تعدیل‌شده بر اساس ریسک^۲ مورد تحقیق و بررسی قرارداد. نتایج تحقیق در سه بخش به صورت ذیل است:

الف- چنانچه بانک‌ها فعالیت‌های خود را از سمت درآمدهای غیر بهره‌ای به سمت درآمدهای بهره‌ای سوق دهند، سوددهی بیشتری کسب می‌کنند.

ب- بانک‌های بزرگ‌تر با حجم سرمایه بیشتر که تنوع ترکیب دارایی بیشتری دارند متعاقباً سودآوری و سود تعدیل‌شده بر اساس ریسک افزون‌تری دارند.

ج- افزایش تنوع درآمدی، افزایش سود با ریسک تعدیل‌شده بانک‌های دولتی و خصوصی را در پی ندارد. در حالی‌که سود با ریسک تعدیل‌شده بانک‌های خارجی را افزایش می‌دهد.

۲-۴-۱-۱- مطالعات داخلی

گرچه سابقه پژوهش داخلی در خصوص مطالعه سودآوری ناچیز است، اما می‌توان به کارهای مطالعاتی زیر اشاره کرد.

باقری (۱۳۸۵) در پژوهش خود، عوامل تعیین‌کننده سودآوری بانک رفاه را به دو گروه، عوامل داخلی قابل‌کنترل مدیریت بانک و عوامل بیرونی فراتر از مدیریت بانک تفکیک کرده است. در این پژوهش داده‌های مورد استفاده در دوره ۱۳۶۲-۱۳۸۰ به منظور تعیین عوامل مؤثر در سودآوری، با روش

^۱ Ahamed

^۲ Risk-Adjusted Return on Assets

حداقل مربعات معمولی (OLS) و مقیاس بازدهی دارایی‌ها (سود قبل از مالیات به دارایی کل) به عنوان معیار سودآوری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. یافته‌های پژوهش به شرح ذیل است:

در میان عوامل درونی تأثیرگذار مدیریت کارایی هزینه‌ها از توزیع‌گرهای با معنی برای سودآوری بالای بانک است. علاوه بر آن دارایی‌های کنترلی و مدیریت تعهدات نیز اثر مثبتی بر سودآوری دارد لیکن نقدینگی اثر منفی داشته است. در میان عوامل بیرونی رشد اقتصادی اثر مثبت و معنی‌دار بر سودآوری دارد و نرخ تورم به دلیل قابل پیش‌بینی نبودن، با یک معنی‌داری پایین اثر معکوسی بر سودآوری داشته است.

گودرزی و زبیدی (۱۳۸۷) تأثیر اقدامات انجام شده از سوی بانک‌های تجاری جهت گسترش بانکداری الکترونیکی را روی سودآوری بانک‌های کشور مورد مطالعه قرار داده‌اند. آن‌ها با استفاده از مدل اثرات ثابت با روش حداقل مربعات تعمیم‌یافته (GLS) و متغیر وابسته بازده دارایی‌ها برای دوره زمانی ۱۳۷۹-۱۳۸۴ به این نتیجه رسیدند که شاخص تمرکز بازار دارای بیشترین تأثیر روی سودآوری است. همچنین اندازه بانک، پیوستن به شبکه شتاب و افزایش تعداد دستگاه‌های خودپرداز تأثیر مثبتی روی سودآوری بانک‌ها داشته است.

دارابی و مولایی (۱۳۹۰) به مطالعه اثر تورم، نقدینگی، حفظ سرمایه و تولید ناخالص داخلی بر سودآوری بانک ملت در دوره زمانی ۱۳۸۴-۱۳۸۸ با استفاده از تحلیل رگرسیون زمانی پرداخته‌اند. همچنین متغیر وابسته، سودآوری بانک ملت است. نتایج بررسی آن‌ها نشان داد که بین نقدینگی و سودآوری رابطه مثبت و معناداری وجود دارد، لیکن نتایج حاصله بیانگر عدم تأثیرگذاری تورم بر سودآوری بانک ملت می‌باشد. بین متغیرهای حفظ سرمایه و تولید ناخالص داخلی با سودآوری هیچ‌گونه اظهارنظری نمی‌توان نمود.

دهقان دهنوی و همکاران (۱۳۹۰) به بررسی این موضوع که از بین دو عامل ساختار بازار و کارایی کدام‌یک تأثیر بیشتری بر سودآوری در صنعت بانکداری ایران دارند، پرداخته‌اند. پژوهشگران با استفاده از داده‌های ۱۸ بانک رسمی فعال در دوره زمانی ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۸ و برآورد روابط اقتصادسنجی با مدل

داده‌های تابلویی و متغیر وابسته ROA به این نتیجه رسیدند که ساختار بازار تأثیر بیشتری نسبت به کارایی بر سودآوری دارد. البته با محدود کردن دوره زمانی به ۱۳۸۴-۱۳۸۸ نتایج نشان داد که طی این سال‌ها از شدت رابطه درجه تمرکز با سودآوری کاسته شده است و در عوض شواهد قوی‌تری برای تأیید فرضیه کارایی وجود دارد.

شاهچرا و جوزدانی (۱۳۹۱) با استفاده از مدل پانل دیتای پویا طی دوره ۱۳۸۰-۱۳۸۸ به بررسی تأثیر نسبت سرمایه بر سودآوری بانک‌های ایران پرداخته‌اند. متغیر وابسته بازده حقوق صاحبان سهام است که به‌عنوان شاخص سودآوری بانک در نظر گرفته شده است. نتایج حاکی از آن است که رابطه غیرخطی بین سودآوری بانک‌ها و نسبت سرمایه در سیستم بانکی ایران وجود دارد. افزایش در نسبت سرمایه در مقادیر اولیه موجب افزایش در سودآوری شده ولی هر چه این نسبت افزایش یافته و از حد ماکزیمم آن فراتر رود موجب کاهش سودآوری می‌شود. همچنین رابطه منفی و معنادار بین نسبت هزینه و سودآوری بانک‌ها وجود دارد. از طرف دیگر اقتصاد ایران با تأثیر از سیکل‌های تجاری در زمان کاهش رشد اقتصادی از طریق کاهش جذب سپرده‌ها و کاهش درآمدهای بانک، تأثیر منفی روی سودآوری بانک‌ها داشته است.

تقوی، احمدیان و کیانوند (۱۳۹۲) قصد بررسی تأثیر ساختار مالکیت بانک‌ها به‌عنوان معیار سنجش حاکمیت شرکتی بر شاخص‌های ثبات برخی از کشورهای درحال توسعه با استفاده از مدل پانل دیتا به روش اثرات تصادفی داشتند. آن‌ها ساختار مالکیت بانک‌ها به‌عنوان متغیر مستقل از جنبه مالکیت دولتی، مالکیت خصوصی و مالکیت خارجی در کنار کیفیت مقررات، نرخ بهره وام، نرخ تورم و نرخ رشد اقتصادی موردبررسی قرار دادند. نسبت وام‌های معوق به کل وام‌ها، کفایت سرمایه، ROA و ROE به‌عنوان متغیرهای وابسته تحقیق لحاظ شدند. نمونه موردبررسی چهل کشور منتخب از کشورهای درحال توسعه طی دوره ۲۰۰۰-۲۰۱۱ می‌باشد. نتایج حاصل از بررسی نشان داد نرخ تورم رابطه منفی و رشد اقتصادی رابطه مثبت با ثبات بانکی دارد. نرخ بهره رابطه مثبت با نسبت نقدینگی و شاخص‌های سودآوری دارد. بانک‌های دولتی در کشورهای درحال توسعه اغلب از حمایت دولت برخوردار هستند و کمتر در معرض بی‌ثباتی مالی قرار می‌گیرند و چون به دنبال تحقق اهداف اقتصادی حاکمان هستند لذا سودآوری کمتری

نسبت به بانک‌های خصوصی دارند.

نیکبخت (۱۳۹۵) در پایان‌نامه‌ای درصدد پاسخ به این سؤال که آیا میان تراکنش ابزارهای پرداخت الکترونیکی و سودآوری بانک‌های کشور ایران علیتی برقرار است یا خیر؟ بوده است. برای این منظور از روش علیت گرنجر با دو رویکرد آزمون علیت پانل انباشته و علیت پانل دومیترسکو-هورلین استفاده شده است. مبلغ تراکنش‌های دستگاه‌های خودپرداز، مبلغ تراکنش‌های پایانه‌های فروش و مبلغ تراکنش‌های پایانه‌های شعب به عنوان متغیرهای مستقل و بازده دارایی‌ها به عنوان معیار سودآوری بانک‌های منتخب ایران در دو بازه زمانی هفت‌ساله (۱۳۸۵-۱۳۹۱) و نه ساله (۱۳۸۵-۱۳۹۳) به عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شدند. نتایج به‌دست‌آمده از روش علیت گرنجر نشان داد که تراکنش ابزارهای پرداخت الکترونیکی (مبلغ تراکنش دستگاه‌های خودپرداز، مبلغ تراکنش پایانه‌های فروش و مبلغ تراکنش پایانه‌های شعب) بر سودآوری بانک‌ها تأثیرگذار هستند ولی این به معنای وجود علیت میان آن‌ها نیست. راغبی (۱۳۹۵) عوامل درونی مؤثر بر سودآوری بانک تجارت استان آذربایجان شرقی با تأکید بر عوامل موفقیت کسب‌وکار طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۴ را با استفاده از الگوی سری زمانی و مدل خود رگرسیون با وقفه‌های گسترده ARDL موردبررسی قرارداد. نتایج با استفاده از ROA به عنوان شاخص سودآوری نشان داد که در بلندمدت بین حقوق صاحبان سهام و سودآوری بانک رابطه منفی و معنی‌دار وجود دارد و بین کل سپرده و سودآوری بانک رابطه غیر معنادار حاکم است، در حالی که در بلندمدت بین کل تسهیلات و سودآوری بانک رابطه منفی و معنی‌دار برقرار می‌باشد.

موضوع سودآوری بانک برخلاف پژوهشگران داخلی مورد توجه بسیاری از محققین خارجی قرار گرفته است. وجه تمایز پژوهش حاضر با سایر تحقیقات انجام شده در این است اکثر مطالعاتی که در این زمینه صورت گرفته معیار سودآوری، نرخ بازده دارایی بانک یا نرخ بازده دارایی صاحبان سرمایه در نظر گرفته شده اند و تحقیقی که به بررسی هم‌زمان تعیین‌کننده سودآوری بانک‌ها (مؤلفه‌های اقتصاد کلان و مختص بانک) که شامل تمام بانک‌های کشور (دولتی و خصوصی) با معیار سودآوری حاشیه سود خالص باشد، محقق یافت نکرده است.

۵-۲- خلاصه مطالعات پیشین

جدول (۱-۲): خلاصه مطالعات خارجی

محقق و سال	عنوان تحقیق	متغیرها	نتیجه
شورت ۱۹۷۹	رابطه بین نرخ سود بانک‌های تجاری و تمرکز بانکی در کانادا، اروپای غربی و ژاپن	متغیر وابسته: متوسط سود سالانه پس از مالیات سرمایه کل متغیرهای مستقل: مالکیت و تمرکز صنعت	مالکیت دولتی بانک‌ها تأثیر منفی بر نرخ سود آن‌ها داشته و متغیرهای کمبود سرمایه، نرخ تنزیل بانک مرکزی و نرخ اوراق قرضه بلندمدت دولتی و تمرکز صنعت دارای اثر مثبت بر نرخ سود بانک‌ها بوده‌اند.
آنگبازو ۱۹۹۷	حاشیه سود خالص، ریسک اعتباری، ریسک نرخ بهره و ترازنامه بانکی بانک‌های تجاری	متغیر وابسته: حاشیه سود خالص متغیرهای مستقل: ریسک اعتباری، ریسک نرخ بهره، ریسک نقدینگی، پرداخت بهره‌ای ضمنی، هزینه فرصت پس‌انداز غیر بهره‌ای، کارایی مدیریت و مقررات شعبه و $\frac{\text{بدهی}}{\text{دارایی خالص}}$	هزینه فرصت پس‌اندازهای غیر بهره‌ای، نفوذ بانکی، نسبت بدهی به دارایی خالص و کارایی مدیریت به‌صورت معنادار بر روی نرخ حاشیه سود بانکی تأثیر مثبت دارند.
گرو، استائونتون و بالاشانموگام ۲۰۰۲	تعیین‌کننده سودآوری بانک‌های تجاری در مالزی	متغیرهای وابسته: ROE و ROA متغیرهای مستقل: اندازه بانک، تغییر مقررات بانکی، سپرده کل، دارایی کل، سرمایه، نقدینگی، مدیریت هزینه‌ها، رشد بازار، سهام بازار، نرخ بهره بازار و نرخ تورم	نرخ تورم، نرخ بهره، حجم وام، سرمایه‌گذاری و کارایی در مدیریت هزینه‌ها رابطه مستقیم با سودآوری دارند. لیکن نسبت سرمایه به دارایی کل و نسبت پس‌انداز به دارایی کل رابطه معکوس دارند.
برگر و همکاران ۲۰۰۵	همکاری دولتی و عملکرد بانکی: آنالیز مشترک از اثرات پویا، ایستا، منتخب بانک‌های دولتی، خصوصی و خارجی	متغیرهای وابسته: ROE، NPL، رتبه کارایی هزینه، نسبت هزینه به دارایی متغیرهای مستقل: $\frac{\text{کل وام وام بخش خصوصی وام بخش کشاورزی}}{\text{کل وام}} \times \frac{\text{کل وام}}{\text{دارایی}}$ ، $\frac{\text{رهن وام مصرف‌کننده}}{\text{کل وام}}$	بانک‌هایی با مالکیت دولتی در درازمدت عملکرد اجرایی ضعیفی داشته‌اند. همچنین بانک‌هایی که خصوصی شده‌اند عملکردشان بعد از تغییر مالکیت بهبود داشته است. به‌علاوه بیشتر حجم مطالبات معوق مربوط به بانک‌های دولتی بود که ناشی از اهداف این قسم بانک‌ها می‌باشد.
پاسیوراس و کوسمیدو ۲۰۰۷	فاکتورهای مؤثر بر سودآوری بانک‌های داخلی و خارجی اتحادیه اروپا	متغیر وابسته: ROA متغیرهای مستقل: الف- مختص بانک: اندازه بانک، تمرکز بانکی، $\frac{\text{سهام هزینه وام سرمایه}}{\text{دارایی درآمد کل دارایی}} \times \frac{\text{کل سپرده‌ها}}{\text{GDP}}$ ، ب- اقتصاد کلان: نرخ تورم، رشد GDP، $\frac{\text{سرمایه}}{\text{GDP}}$	نسبت سرمایه به دارایی اثر مثبت بر سودآوری بانک‌های داخلی و خارجی دارد در حالی که نسبت هزینه به درآمد بر سودآوری منفی بوده و تأثیر آن بر بانک‌های داخلی بیشتر از بانک‌های خارجی می‌باشد. اثر اندازه بانک در مورد بانک‌های خارجی و داخلی منفی می‌باشد. نرخ تورم و رشد تولید ناخالص داخلی اثر مثبت روی بانک‌های داخلی و اثر منفی روی بانک‌های خارجی دارد.
آتاناسوگلو و همکاران ۲۰۰۸	تعیین‌کننده‌های مختص بانک، مختص صنعت و اقتصاد کلان سودآوری بانک‌ها	متغیرهای وابسته: ROE و ROA متغیرهای مستقل: الف: مختص بانک: اندازه بانک، مدیریت هزینه‌ها، $\frac{\text{سرمایه}}{\text{دارایی}}$ ، ریسک اعتباری و رشد کارایی ب- مختص صنعت: مالکیت و تمرکز ج- اقتصاد کلان: نرخ تورم	سرمایه، رشد بهره‌وری نیروی کار و تورم مورد انتظار اثر مثبتی روی سودآوری دارد و تمرکز، اندازه و نوع مالکیت بانک اثر چندانی روی سودآوری ندارند. در حالی که ریسک اعتباری و هزینه‌های عملیاتی تأثیر منفی بر سودآوری دارند.

<p>بانک‌های دولتی عملکرد ضعیف، سودآوری پایین و ریسک اعتباری بالایی نسبت به بانک‌های خصوصی داشتند.</p>	<p>متغیرهای وابسته: ROA و جریان پول نقد عملیاتی قبل مالیات دارایی‌ها متغیرهای مستقل: $\frac{NPL}{\text{سرمایه}}$، $\frac{\text{ضرر}}{\text{وام}}$، $\frac{\text{کل وام سپرده}}{\text{کل وام}}$ وام امنیت دولتی، اندازه بانک و رشد دارایی‌ها دارایی</p>	<p>اثر مالکیت دولتی روی عملکرد بانک‌های خصوصی و دولتی تفاوت دارد: مقایسه بین‌المللی</p>	<p>کورنت و همکاران ۲۰۱۰</p>
<p>رشد سالانه سپرده‌ها تأثیر منفی بر سودآوری داشته و این اثر در سال‌های بحران پررنگ‌تر می‌باشد. در دوران وقوع بحران سودآوری بانک‌های دولتی بیشتر از بانک‌های خصوصی بوده است.</p>	<p>متغیرهای وابسته: ROE، ROA، NIM متغیرهای مستقل؛ الف- مختص بانک: اندازه بانک، رشد سالانه سپرده‌ها، سهم درآمد بهره‌ای، هزینه سرمایه، سن بانک، مالکیت بانک، سرمایه دارایی ب- مختص صنعت و کلان: نرخ مؤثر مالیات، رشد GDP، نرخ بهره ساختاری و شاخص هرفیندال - هریشمن</p>	<p>عوامل تعیین‌کننده سودآوری قبل و بعد از بحران مالی: شواهدی از سوئیس</p>	<p>دیتریچ و وان - زنرید ۲۰۱۱</p>
<p>چرخه‌های تجاری، تغییر در نرخ بهره کوتاه‌مدت، انتظارات تورمی، ریسک اعتباری و وام‌های بازرگانی و صنعتی اثر قابل‌ملاحظه‌ای بر سوددهی داشته‌اند. همچنین نسبت سرمایه به دارایی رابطه مثبت و تمرکز بازار رابطه منفی با سودآوری داشته‌اند.</p>	<p>متغیرهای وابسته: ROE و ROA متغیرهای مستقل: انتظارات تورمی، پرتفوی وام بانکی و ریسک اعتباری متغیرهای کنترل: تورم، ساختار مالی با شاخص هرفیندال - هریشمن و سرمایه دارایی</p>	<p>بازبینی مجدد سودآوری بانک: رویکردی از مدل نیمه پارامتریک</p>	<p>کاناس و همکاران ۲۰۱۲</p>
<p>ارتباط مستقیم بین سودآوری با نرخ تورم، کارایی هزینه، توسعه بخش بانکداری، توسعه بازار سرمایه، کاهش فعالیت‌های غیر سنتی و افزایش بهره‌وری نیروی کار حاکم است.</p>	<p>متغیرهای وابسته: ROA و NIM متغیرهای مستقل: اندازه بانک، ریسک اعتباری، نقدینگی، مالیات، کارایی هزینه، بهره‌وری نیروی کار، تمرکز، تورم، سرمایه درآمد غیر بهره‌ای دارایی، درآمد خالص و GDP</p>	<p>تورم و سودآوری: مطالعه موردی کشور چین</p>	<p>تان و فلوروس ۲۰۱۲</p>
<p>نرخ رشد سپرده‌ها، اندازه بانک و تنوع درآمدی رابطه‌ای با سودآوری ندارند. لیکن تمرکز بانک و نرخ تورم ارتباط مستقیم و نرخ بهره رابطه معکوس با سودآوری دارد.</p>	<p>متغیرهای وابسته: ROE و ROA متغیرهای مستقل: ساختار دارایی، ساختار مالی، سرمایه‌گذاری بانک، کیفیت دارایی، کارایی، تنوع درآمدی، رشد GDP، نرخ تورم و نوع بانک (تجاری، پس‌انداز، اعتباری)</p>	<p>تعیین‌کننده سودآوری بانک‌ها کدام‌ها هستند؟ نمونه مورد بررسی اسپانیا</p>	<p>تروچیلو- پونس ۲۰۱۳</p>
<p>سطح درآمد کشورها عامل تعیین‌کننده بسیار مهمی در کنار سایر عوامل تأثیرگذار بر سودآوری به شمار می‌رود. نتایج گوناگونی بر حسب سطح درآمدی، گزارش شد.</p>	<p>متغیرهای وابسته: ROA، ROE، NIM متغیرهای مستقل؛ الف- مختص بانک: رشد سپرده‌ها، اندازه بانک، مالکیت بانک، سهم درآمد بهره‌ای، هزینه ضرر وام، هزینه بهره دارایی، درآمد کل وام و درآمد کل ب- مختص صنعت و کلان: نرخ تورم، رشد GDP، تمرکز بانک، بحران مالی و ارزش سهام GDP</p>	<p>عوامل تعیین‌کننده سودآوری بانک‌های تجاری در کشورهایی با درآمد پایین، متوسط و بالا</p>	<p>دیتریچ و وان زنرید ۲۰۱۴</p>
<p>نرخ تورم و نرخ رشد اقتصادی اثر مثبت و مالیات اثر منفی بر سودآوری داشته‌اند. همچنین سودآوری بانک‌های دولتی پایین‌تر از بقیه بانک‌ها بوده است.</p>	<p>متغیرهای وابسته: ROA، ROE، NIM و PBT متغیرهای مستقل؛ الف- مختص بانک: اندازه بانک، نقدینگی، ریسک، تنوع درآمدی، بهره‌وری نیروی کار و مالیات ب- مختص صنعت: رقابت، توسعه بخش بانکی و توسعه بازار سرمایه ج- کلان: نرخ تورم و رشد GDP</p>	<p>تأثیر ریسک و رقابت روی سودآوری بانک‌های چین</p>	<p>تان ۲۰۱۶</p>

تنوع دارایی، اندازه بانک و تورم اثر مثبت روی سودآوری دارد. در حالی که تنوع درآمدی و نرخ رشد GDP رابطه عکس دارد.	متغیر وابسته: NIM متغیرهای مستقل؛ الف- درونی: اندازه بانک، ریسک اعتباری، وام، سپرده‌ها، تنوع کارکردی و تمرکز بانکی ب- برونی: نرخ تورم، توسعه مالی و سیستم مقررات و اجرایی قانونی	تعیین‌کننده‌های درونی و برونی سودآوری بانک‌های امریکای لاتین	سائونا ۲۰۱۶
با افزایش درآمدهای بهره‌ای و حجم سرمایه سودآوری افزایش می‌یابد.	متغیرهای وابسته: نرخ بازده دارایی‌های تعدیل‌شده بر اساس ریسک و ROA متغیرهای مستقل: اندازه بانک، رشد سپرده‌ها، $\frac{\text{ضرر وام سرمایه صاحبان سهام کل وام}}{\text{کل وام دارایی‌ها و کل وام دارایی}}$	کیفیت دارایی، درآمد غیر بهره‌ای و سودآوری بانک: نمونه‌ای از بانک‌های هندوستان	احمد ۲۰۱۷

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

جدول (۲-۲): خلاصه مطالعات داخلی

نتیجه	متغیرها	عنوان	محقق و سال
مدیریت کارایی هزینه‌ها، دارایی‌های کنترلی و مدیریت تعهدات اثر مثبتی بر سودآوری دارند لیکن نقدینگی اثر منفی دارد. رشد اقتصادی اثر مثبت و معنای دار و نرخ-تورم به دلیل قابل پیش‌بینی نبودن، با یک معنای داری پایین اثر معکوسی بر سودآوری داشته است.	متغیر وابسته: بازده دارایی متغیرهای مستقل؛ بیرونی: سهم بانک از کل شبکه بانکی کشور، اندازه بانک، دارایی، تغییرات در شرایط تعدیلی و سیاست‌های بانک مرکزی و نرخ تورم درونی: وام و تسهیلات پرداختی به‌عنوان درصدی از دارایی کل، سرمایه‌گذاری بانک، ترکیب سپرده‌ها، سرمایه، نقدینگی و مدیریت هزینه‌ها	تحلیل عوامل مؤثر بر سودآوری بانک‌های تجاری (بانک رفاه)	باقری ۱۳۸۵
شاخص تمرکز بازار دارای بیشترین تأثیر روی سودآوری است. همچنین اندازه بانک، پیوستن به شبکه شتاب و افزایش تعداد دستگاه‌های خودپرداز تأثیر مثبتی روی سودآوری بانک‌ها داشته‌اند.	متغیر وابسته: نرخ بازده دارایی‌ها متغیرهای مستقل: شاخص تمرکز بازار، اندازه بانک، پیوستن به شبکه شتاب و تعداد ATM	بررسی تأثیر گسترش بانکداری الکترونیکی بر سودآوری بانک‌های تجاری ایران	گودرزی و زبیدی ۱۳۸۷
بین نقدینگی و سودآوری رابطه مثبت و معناداری وجود دارد، لیکن نتایج حاصله بیانگر عدم تأثیرگذاری نرخ تورم بر سودآوری بانک ملت می‌باشد. بین متغیرهای حفظ سرمایه و تولید ناخالص داخلی با سودآوری هیچ‌گونه اظهارنظری نمی‌توان نمود.	متغیر وابسته: سودآوری بانک ملت متغیرهای مستقل: نقدینگی، حفظ سرمایه، نرخ تورم و تولید ناخالص داخلی	اثر متغیرهای نقدینگی، تورم، حفظ سرمایه و تولید ناخالص داخلی بر سودآوری بانک ملت	دارایی و مولایی ۱۳۹۰
ساختار بازار تأثیر بیشتری نسبت به کارایی بر سودآوری دارد.	متغیر وابسته: نرخ بازده دارایی‌ها متغیرهای مستقل: سهم بازار، شاخص هرفیندال - هریشمن، کارایی هزینه و کارایی اندازه	ارتباط ساختار بازار و کارایی با سودآوری در صنعت بانکداری ایران	دهقان دهنوی و همکاران ۱۳۹۰
رابطه غیرخطی بین سودآوری بانک‌ها و نسبت سرمایه در سیستم بانکی ایران وجود دارد. همچنین رابطه منفی و معنی‌دار بین نسبت هزینه و سودآوری بانک‌ها وجود دارد. در زمان کاهش رشد اقتصادی از طریق کاهش جذب سپرده‌ها و کاهش درآمدهای بانک، سودآوری کاسته شده است.	متغیر وابسته: بازده حقوق صاحبان سهام متغیرهای مستقل: شاخص هرفیندال - هریشمن، نسبت هزینه به درآمد کل، سرمایه، وام‌های اعطایی دارایی نقدی و کل سپرده‌ها	تأثیر نسبت سرمایه بر سودآوری بانک‌های دولتی و خصوصی ایران ۱۳۸۰-۱۳۸۸	شاهچرا و جوزدانی ۱۳۹۱

<p>نرخ تورم رابطه منفی و رشد اقتصادی رابطه مثبت با ثبات بانکی دارد. نرخ بهره رابطه مثبت با نسبت نقدینگی و شاخص‌های سودآوری دارد. بانک‌های دولتی سودآوری کمتری نسبت به بانک‌های خصوصی دارند.</p>	<p>متغیرهای وابسته: کفایت سرمایه، نسبت نقدینگی، ROA، ROE و NPL متغیرهای مستقل: نرخ تورم، نرخ رشد اقتصادی، نرخ بهره وام، مالکیت، کیفیت مقررات و نسبت نقدینگی</p>	<p>تحلیلی بر تأثیر حاکمیت شرکتی بر ثبات سیستم بانکی کشورهای در حال توسعه (با تأکید بر شاخص مالکیت بانک‌ها)</p>	<p>تقوی، احمدیان و کیانوند ۱۳۹۲</p>
<p>تراکنش ابزارهای پرداخت الکترونیکی (مبلغ تراکنش دستگاه‌های خودپرداز، مبلغ تراکنش پایانه‌های فروش و مبلغ تراکنش پایانه‌های شعب) بر سودآوری بانک‌ها تأثیرگذار هستند ولی این به معنای وجود علیت میان آن‌ها نیست.</p>	<p>متغیر وابسته: بازده دارایی‌ها متغیرهای مستقل: مبلغ تراکنش‌های دستگاه‌های خودپرداز، مبلغ تراکنش‌های پایانه‌های فروش و مبلغ تراکنش‌های پایانه‌های شعب</p>	<p>علیت میان تراکنش ابزارهای پرداخت الکترونیکی و سودآوری بانک‌های منتخب کشور ایران</p>	<p>نیکبخت ۱۳۹۵</p>
<p>در بلندمدت بین حقوق صاحبان سهام و تسهیلات و سودآوری بانک رابطه منفی و معنی‌دار وجود دارد و بین کل سپرده و سودآوری بانک رابطه غیر معنادار وجود دارد.</p>	<p>متغیر وابسته: ROA متغیرهای مستقل: حقوق صاحبان سهام، سرمایه‌گذاری، سپرده‌ها، هزینه‌ها و دارایی‌ها</p>	<p>عوامل مؤثر بر سودآوری بانک تجارت با تأکید بر عوامل موفقیت کسب‌وکار: مطالعه موردی بانک تجارت استان آذربایجان شرقی</p>	<p>راغبی ۱۳۹۵</p>

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

۲-۶- تحول بانکداری در ایران

در آستانه پیروزی انقلاب، نظام بانکی ایران به کلی مضمحل و از هم پاشیده شد. عواملی نظیر انتقال سرمایه به خارج توسط سرمایه‌داران وابسته که خود مؤسس بانک‌های خصوصی و یا سهام‌دار عمده بودند، سلب اعتماد مردم نسبت به بانک‌ها و هجوم آنان برای بازپس گرفتن سپرده‌های خود، لاوصول ماندن مطالبات بانک‌ها، به علت فقدان اسناد و نامشخص بودن وضع بدهکاران و رکود در عملیات بانکی موجب توقف بسیاری از فعالیت‌های اقتصادی گردید و بالاخره کاهش ارزش دارایی‌ها، اغلب بانک‌های خصوصی را در وضعی قرار داده بود که علی‌رغم کمک‌های بانک مرکزی عملیاتشان متوقف شده و با خطر ورشکستگی روبه‌رو شدند، به طوری که حتی قادر به پرداخت وجه چک‌های صادره با مبالغ جزئی هم نبودند.

در هفدهم خرداد ۱۳۵۸ طبق مصوبه شورای انقلاب برای حفظ حقوق صاحبان سهام و سرمایه‌های ملی و به کار انداختن چرخ‌های تولیدی کشور و تضمین بازپرداخت سپرده‌ها و پس‌اندازهای مردم در

بانک‌ها، بانک‌های ایران ملی اعلام شد. ملی کردن بانک‌ها شاید یکی از اقدامات اساسی دولت بود که گروهی از مردم خواستار آن بودند. هدف دولت از ملی کردن بانک‌ها، به عهده گرفتن اداره امور بانک‌ها تحت ضرورت‌های اجتماعی، اقتصادی، حفظ منافع و مصالح جامعه و کشور بوده است (زمانی فراهانی، ۱۳۹۳: ۶۲).

دومین تحول عمده که هم‌زمان با پیروزی انقلاب اسلامی، نظام بانکداری کشور با آن روبه‌رو شد، اصلاح قانون بانکداری و تدوین قانون بانکداری اسلامی یا بدون ربا بود. این مهم که در دی‌ماه ۱۳۵۸ با اعلام برقراری حداقل سود تعیین‌شده به‌جای بهره سپرده‌ها و کارمزد به‌جای بهره وام‌ها و اعتبارات شروع و پس از تهیه پیش‌نویس آن در دهم شهریور ۱۳۶۳ از تصویب مجلس و شورای نگهبان گذشت. پس از تصویب دستورالعمل‌های اجرایی از سوی شورای پول و اعتبار و ابلاغ به بانک‌های سراسر کشور، از اول فروردین ۱۳۶۳ توسط بانک‌های کشور به اجر گذاشته شد (والی نژاد، ۱۳۸۲: ۵۳).

اجازه فعالیت به بانک‌های خصوصی در کشور را باید سومین تحول عمده نظام بانکی کشور قلمداد کرد. تجربه ناکارآمد و ضعف بانک‌های دولتی در سال‌های گذشته که به دلایل مختلف از جمله دخالت دولت و مجلس در تخصیص منابع به بخش‌های مختلف، نداشتن انگیزه رقابت، نبود اختیارات کامل مدیران به علت مکلف بودن آن‌ها به ضوابط یکسان و پیچیده استخدامی، رفاهی، آموزشی و معاملاتی و فقدان نظام‌های انگیزشی مناسب بوده است، باعث شد که دولت در جهت ایجاد رقابت در میان بانک‌ها و همچنین کاهش تصدی‌گری خود، ایجاد بانک‌های خصوصی را در برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور جزء اهداف خود قرار دهد. مفاد مربوط به ایجاد بانک‌های خصوصی در قانون برنامه سوم به شرح زیر است:

- ❖ در راستای کارایی بخش مالی و رفع اختلالات و ناهماهنگی‌های ناشی از عوامل مختلف، از جمله تصدی دولت بر ارکان نظام مالی، مجموعه‌ای از اقدامات ضروری در جهت اعمال تدریجی ضوابط رقابتی-انگیزشی، مقررات زدایی، آزادسازی و مشارکت دادن بخش خصوصی اتخاذ می‌شود.
- ❖ به‌منظور افزایش شرایط رقابتی در بازارهای مالی و تشویق پس‌انداز و سرمایه‌گذاری و ایجاد

زمینه رشد و توسعه اقتصادی کشور و جلوگیری از ضرر و زیان جامعه، با توجه به اصل چهل و چهارم قانون اساسی و در چارچوب ضوابط، قلمرو و شرایط مشخص، اجازه تأسیس بانک توسط بخش غیردولتی به اشخاص حقیقی و حقوقی داخل داده می‌شود (مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۷۹).

۲-۷- خلاصه

در ابتدای فصل به نقش بانک و اهمیت آن در اقتصاد پرداخته شد و سپس نظریات اقتصاددانان مختلف در رابطه با اهمیت مؤسسات مالی ارائه گردید.

در قسمت بعد سودآوری بانک‌ها و عوامل مؤثر بر سودآوری بانک‌ها مطرح گردید. در این راستا به ادبیات تأثیرگذار متغیرهای اقتصاد کلان بر سودآوری بانک‌ها، تولید ناخالص داخلی، نرخ تورم و متغیرهای مختص بانکی بر سودآوری از جمله مالکیت بانک، نسبت سرمایه به مجموع دارایی‌ها، سپرده‌ها و اندازه بانک مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

در ادامه بر مطالعات انجام شده در خارج و داخل در زمینه سودآوری بانک‌ها اشاره گردید و در نهایت به سه تحول عمده در صنعت بانکداری ایران ملی شدن بانک‌ها، بانکداری بدون ربا و بانکداری خصوصی پرداخته شد.

فصل ۳:

بررسی توصیفی متغیرهای

تحقیق

۳-۱- مقدمه

هدف اصلی تحقیق حاضر بررسی تأثیر عوامل درونی و بیرونی مؤثر بر سودآوری بانکها در ایران است. در این فصل پس از تصریح مدل تحقیق، به بررسی روند متغیرهای تحقیق در قالب ارائه آمار توصیفی و نمودار پرداخته شده و نتایج بحث و بررسی خواهند شد تا ماهیت متغیرها و نحوه اثرگذاری آنها در مسیر کسب درآمد و سودآوری بانکها روشن گردد.

۳-۲- متغیرهای مدل

۳-۲-۱- متغیر وابسته سود خالص

داده‌های مربوط به سود خالص بانکها از بانک مرکزی ایران از ۱۳۸۵ لغایت ۱۳۹۴ استخراج شده‌اند.

سود پرداختی به سپرده‌ها - سود حاصل از اعطای تسهیلات = سود خالص

به دلیل بزرگ بودن ارقام سود و چون سایر متغیرها به صورت نسبی (به فرم نسبت و درصد) در مدل وارد شده‌اند، جهت مقایسه با سایر متغیرها لگاریتم گیری ارقام راه حل مناسبی خواهد بود. در جدول (۳-۱) آمار توصیفی برای داده‌های سود خالص آورده شده است.

جدول (۱-۳): آمار توصیفی سود خالص بانک‌های کشور طی دوره زمانی ۱۳۸۵-۱۳۹۴ (میلیارد ریال)

بانک‌های خصوصی					بانک‌های دولتی				
نام بانک	میانگین	انحراف معیار	حداکثر	حداقل	نام بانک	میانگین	انحراف معیار	حداکثر	حداقل
ملی	۴۱۷/۰۴	۲۹۰/۶۵	۱۱۸۳	۱۰۲/۳۴	تجارت	۴۶۷۷/۹۴	۲۲۴۹/۱۶	۹۱۹۰	۱۱۰۷/۹۱
کشاورزی	-۷/۰۰	۳۷۳/۴۹	۵۳۵	-۸۵۲	ملت	۹۰۰۹	۷۴۱۱/۸۵	۲۱۹۷۸	۷۰۲
سپه	۱۹۰/۶۹	۴۰۸/۸۳	۹۷۸/۷۳	-۵۳۹/۲۵	پارسیان	۴۵۳۲/۳۷	۲۵۶۱/۳۷	۸۲۰۸	۱۱۲۳
پست‌بانک	-۳۲/۷۹	۳۰۹/۰۲	۲۰۳/۹۷	-۸۸۵/۳۳	پاسارگاد	۷۷۲۳/۳۶	۵۵۱۱/۰۷	۱۵۶۶۸/۸۳	۷۹۷
توسعه صادرات	۲۶/۴	۴۲۲/۸۲	۱۵۵۵	۱۱۵	رفاه	۵۱۰/۶۴	۶۴۰/۰۲	۱۹۴۹	۱۰۵
مسکن	۱۰۴۷/۸۷	۱۴۰۸/۹۱	۲۹۶۶	-۱۹۴۴	سامان	۹۲۶/۲۷	۵۱۲/۷۴	۲۰۴۱/۵۶	۴۴۱
صنعت و معدن	۶۲۷/۴۰	۹۶۱/۵۴	۲۹۹/۸۱	-۱۱۸۰/۹۷	صادرات	۵۱۱۶/۸	۲۴۴۸/۸۰	۸۳۶۲	۱۳۱۳
					اقتصاد نوین	۲۹۲۱/۹۲	۱۵۴۰/۱۱	۵۳۹۶/۰۱	۷۸۶
					سرمایه	۶۰۸/۴۷	۵۰۱/۳۵	۱۴۶۶	۵۶
					سینا	۱۴۰۲/۱۱	۱۴۲۱/۷۲	۴۸۳۸	۲۲۹/۸
					کارآفرین	۲۰۸۳/۸۱	۱۰۸۷/۴۷	۳۷۰۱/۹۹	۴۹۸

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

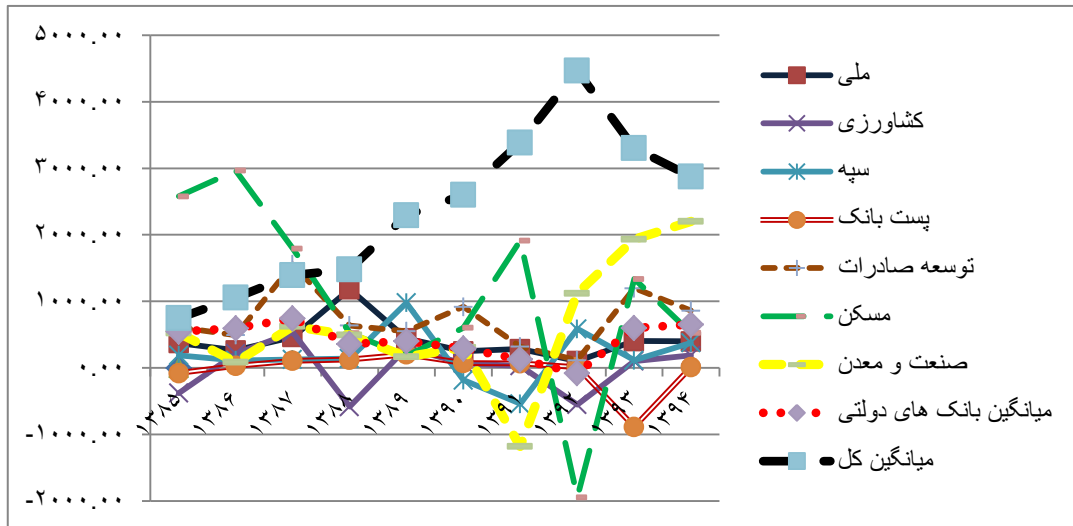
جدول (۲-۳): آمار توصیفی سود خالص کل نظام بانکی طی دوره زمانی ۱۳۸۵-۱۳۹۴ (میلیارد ریال)

متغیر	تعداد مشاهدات	میانگین	انحراف معیار	حداکثر	حداقل
سود خالص	۱۸۰	۲۳۶۰/۱۲۶	۳۵۸۰/۰۴۷	۲۱۹۷۸	-۱۹۴۴

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

همان‌طور که در جدول (۱-۳) نمایان است میانگین سود خالص دو بانک کشاورزی و پست‌بانک منفی هستند در حالی که بین بانک‌های خصوصی رقم منفی گزارش نشده است. بین بانک‌های دولتی، بالاترین میانگین برابر ۱۰۴۷/۸۷ و بالاترین انحراف معیار برابر ۱۴۰۸/۹۱ و متعلق به بانک مسکن هست که نشان‌دهنده پراکندگی بالای داده‌ها حول میانگین است. کمترین میانگین برابر ۳۲/۷۹- و متعلق به پست‌بانک است که گویای اوضاع نامناسب بانک مذکور می‌باشد. لازم به ذکر است پست‌بانک حداقل مقدار میانگین بین تمام بانک‌های کشور را به خود اختصاص داده است. کمترین انحراف معیار برابر ۲۹۰/۶۵ و از آن بانک ملی می‌باشد که کمترین میزان پراکندگی داده‌ها حول میانگین را توصیف می‌کند. در بین بانک‌های خصوصی بالاترین میانگین و بالاترین انحراف معیار به بانک ملت تعلق دارد که با اختلاف بسیار زیاد بیشترین میزان میانگین را بین تمام بانک‌های ایران دارد. کمترین میانگین برابر

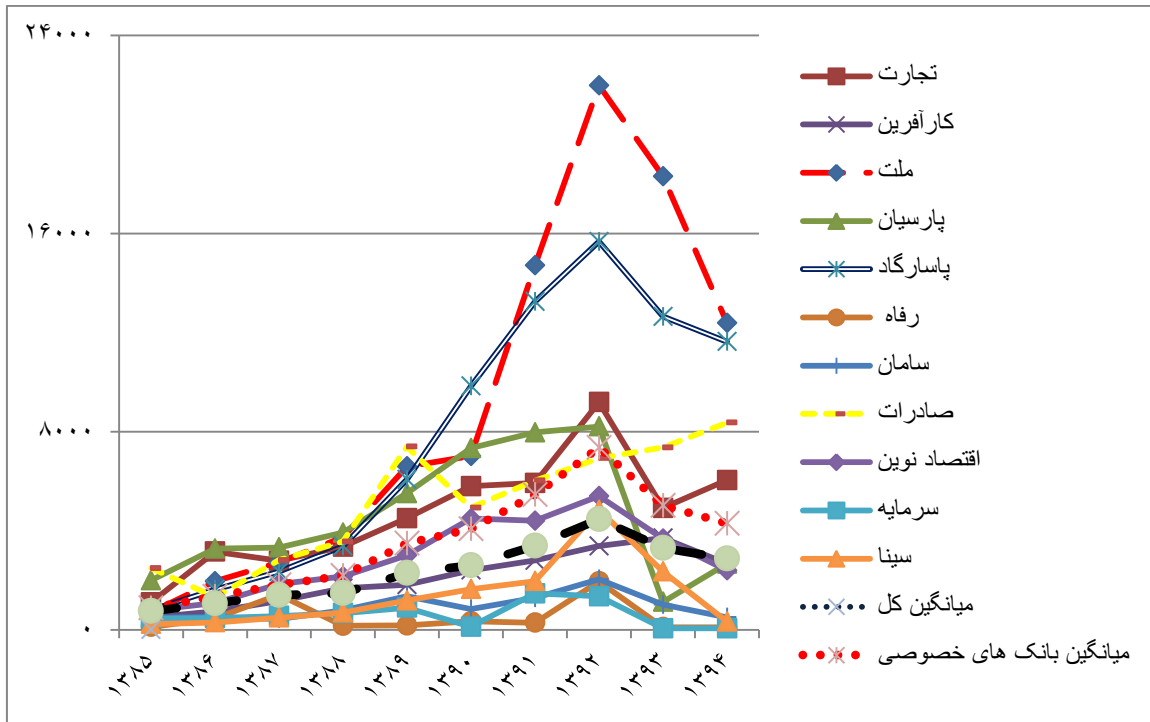
۵۱۰/۶۴ و از آن بانک رفاه است که در مقایسه با کمترین میانگین بانک‌های دولتی تفاوت بسیار چشم‌گیری دارد. بانک سرمایه کمترین میزان پراکندگی داده‌ها را دارد.

نمودار (۱-۳): روند سود خالص بانک‌های دولتی (میلیارد ریال)

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

همان‌گونه که از نمودار (۱-۳) مشخص است روند سود خالص بانک‌های دولتی طی سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۹۴ پایین‌تر از میانگین کل بانک‌های کشور است، به غیر از بانک مسکن که تا قبل از سال ۱۳۸۸ جایگاه بالاتر از میانگین کل را دارد که بیشترین میزان نوسان را نیز همین بانک دارا است. بانک کشاورزی در تمام طول دوره مورد بررسی همواره پایین‌تر از میانگین بانک‌های دولتی قرار دارد. پست‌بانک در وضعیتی مشابه بانک کشاورزی به‌استثناء سال ۱۳۹۲ که جایگاهی بالاتر از میانگین بانک‌های دولتی را به خود اختصاص داده، مابقی سال‌ها زیر نمودار میانگین بانک‌های دولتی قرار دارد که نشان از اوضاع نامناسب این دو بانک دارد. دیگر بانک‌ها مشابه یکدیگر روند نوسانی داشته و اکثراً سود منفی را تجربه کرده‌اند.

نمودار (۲-۳): روند سود خالص بانک‌های خصوصی (میلیارد ریال)

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

برخلاف بانک‌های دولتی، بانک‌های خصوصی سود منفی نداشته‌اند. روند سود خالص بانک رفاه، بانک سامان، بانک سینا و بانک سرمایه طی سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۹۴ همواره زیر نمودار میانگین کل قرار دارد. دو بانک ملت و بانک پاسارگاد از شیب تند افزایشی برخوردار بوده‌اند که نقطه اوج آن‌ها سال ۱۳۹۲ است و بعد از آن روند کاهشی به خود گرفته‌اند. مابقی بانک‌ها روند ملایمی را از سال ۱۳۸۵ آغاز کرده، نقطه اوج اندکی در سال ۱۳۹۲ تجربه کرده و دوباره همان روند ملایم خود را ادامه داده‌اند.

۲-۲-۳- متغیرهای مختص بانکی

متغیرهای مستقل بر اساس عوامل کلیدی سودآوری بانک‌ها به دودسته عمده تقسیم می‌شوند. دسته اول عوامل داخل سازمانی و تحت کنترل مدیریت بانک و دسته دوم خارج سازمانی و فراتر از مدیریت بانک هستند. از جمله عوامل داخلی تأثیرگذار بر سودآوری بانک می‌توان به نسبت سرمایه به کل دارایی‌ها، نسبت هزینه به درآمد، رشد سالانه سپرده‌ها، نسبت درآمد مشاع به درآمد کل و اندازه بانک

اشاره نمود. اثرگذارترین عوامل برونی تأثیرگذار تحت عنوان متغیرهای کلان اقتصادی شناخته شده‌اند که نرخ رشد اقتصادی، نرخ تورم، نرخ ارز و نرخ بهره را می‌توان نام برد که در این میان متغیرهای نرخ رشد اقتصادی و نرخ تورم در نظر گرفته شده‌اند (دیتریچ و وان‌زنرید، ۲۰۱۱ و ۲۰۱۴).

متغیرهای مختص بانکی از صورت‌های مالی گزارش شده توسط بانک‌ها به بانک مرکزی طی دوره ۱۳۸۵-۱۳۹۴ استخراج شده‌اند که در ادامه به تبیین آن‌ها پرداخته می‌شود.

الف - نسبت سرمایه به کل دارایی‌ها (CR)^۱

این نسبت از تقسیم سرمایه (حقوق صاحبان سهام) به کل دارایی‌های بانک به دست می‌آید که بیانگر قدرت حمایتی بانک از سوی صاحبان سهام سرمایه‌گذاری شده در آن است، بدین ترتیب هر چه این نسبت بیشتر باشد نشان‌دهنده قدرت ثبات بیشتر در بانک است (شاهچرا و جوزدانی، ۱۳۹۱: ۱۶). در جدول ذیل آمار توصیفی نسبت سرمایه به کل دارایی‌ها آورده شده است:

جدول (۳-۳): آمار توصیفی نسبت سرمایه به کل دارایی‌های بانک‌های کشور طی دوره زمانی ۱۳۸۵-۱۳۹۴

بانک‌های خصوصی					بانک‌های دولتی				
حدافل	حداکثر	انحراف معیار	میانگین	نام بانک	حدافل	حداکثر	انحراف معیار	میانگین	نام بانک
۰/۰۵	۰/۰۸	۰/۰۰۸	۰/۰۶	تجارت	۰/۰۱	۰/۰۸	۰/۰۲	۰/۰۳	ملی
۰/۰۳	۰/۰۵	۰/۰۰۶	۰/۰۴	ملت	۰/۰۲	۰/۰۶	۰/۰۱	۰/۰۴	کشاورزی
۰/۰۵	۰/۰۷	۰/۰۰۷	۰/۰۶	پارسیان	۰/۰۱	۰/۱۴	۰/۰۴	۰/۰۶	سپه
۰/۱۰	۰/۱۹	۰/۰۳	۰/۱۴	پاسارگاد	۰/۰۳	۰/۵۰	۰/۱۴	۰/۱۰	پست‌بانک
۰/۰۱	۰/۰۹	۰/۰۳	۰/۰۵	رفاه	۰/۲۰	۰/۵۶	۰/۱۱	۰/۳۵	توسعه صادرات
۰/۰۴	۰/۰۷	۰/۰۱	۰/۰۵	سامان	۰/۰۳	۰/۰۶	۰/۰۰۹	۰/۰۴	مسکن
۰/۰۲	۰/۰۹	۰/۰۲	۰/۰۷	صادرات	۰/۱۲	۰/۴۸	۰/۱۳	۰/۲۶	صنعت و معدن
۰/۰۴	۰/۰۷	۰/۰۱	۰/۰۶	اقتصاد نوین					
۰/۰۱	۰/۶۷	۰/۲۰	۰/۱۷	سرمایه					
۰/۰۳	۰/۲۰	۰/۰۴	۰/۰۹	سینا					
۰/۰۵	۰/۱۶	۰/۰۳	۰/۱۲	کارآفرین					

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

جدول (۴-۳): آمار توصیفی نسبت سرمایه به کل دارایی کل نظام بانکی طی دوره زمانی ۱۳۸۵-۱۳۹۴

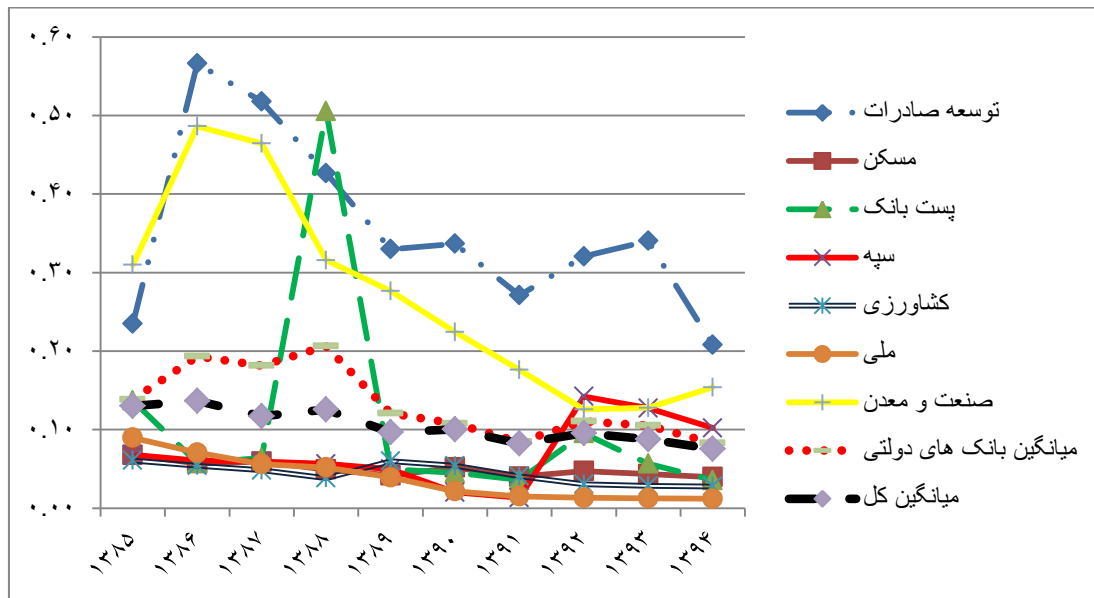
متغیر	تعداد مشاهدات	میانگین	انحراف معیار	حداکثر	حدافل
نسبت سرمایه	۱۸۰	۰/۱۰۴	۰/۱۰۹	۰/۶۷	۰/۰۱

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

^۱ Capital Ratio

بالاترین میانگین میان بانک‌های دولتی برابر ۰/۳۵ و متعلق به بانک توسعه‌صادرات است و بیشترین پراکندگی داده‌ها را پست‌بانک دارد. نکته حائز توجه این است که کمترین میزان میانگین به بزرگ‌ترین بانک دولتی (بانک ملی) تعلق دارد که حتی کمتر از تمام بانک‌های خصوصی کشور است. به بیان دیگر، بانک ملی کمترین میزان میانگین نسبت سرمایه را بین بانک‌های کشور دارد.

در میان بانک‌های خصوصی، بالاترین میانگین برابر ۰/۱۴ و مربوط به بانک پاسارگاد است که این رقم کمتر از نصف رقم مربوط به بانک توسعه‌صادرات (بالاترین میانگین بانک‌های دولتی) است. کمترین و بیشترین میزان پراکندگی حول میانگین به ترتیب متعلق به بانک ملت و بانک سرمایه است.

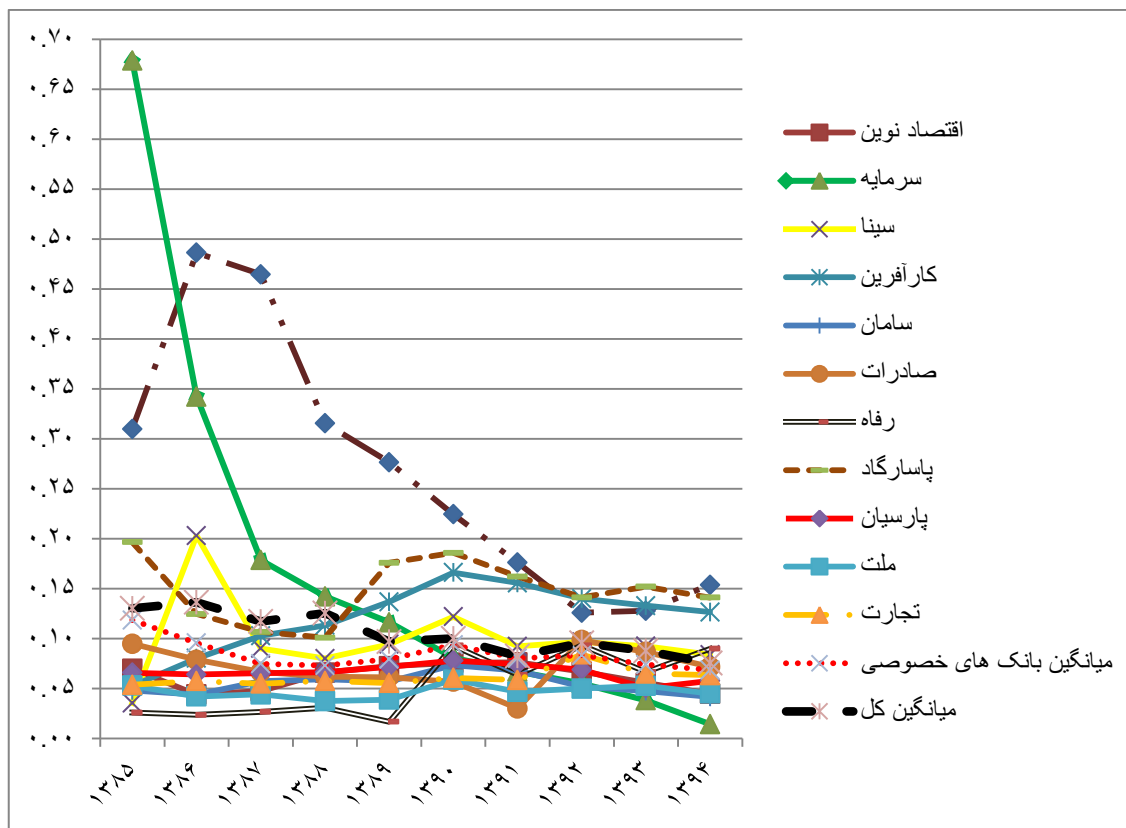

نمودار (۳-۳): روند نسبت سرمایه به دارایی بانک‌های دولتی

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

نسبت سرمایه بیانگر سلامت مالی شبکه بانکی کشور است و حرکت سینوسی میانگین بانک‌های دولتی مبین تأثیرپذیری آن از شرایط اقتصادی است (خوشنود و اسفندیاری، ۱۳۹۳: ۲۲۳). دو بانک توسعه صادرات و بانک صنعت و معدن طی بازه ۱۳۸۶-۱۳۹۴ همواره روند کاهشی داشته‌اند. پست‌بانک به غیر از جهشی که در سال ۱۳۸۸ داشت در مابقی سال‌ها همانند دیگر بانک‌ها روند نسبتاً ثابتی طی کرده است. میانگین بانک‌های دولتی و میانگین کل که تا ۱۳۸۸ اختلاف فزاینده‌ای داشتند بعد از ۱۳۸۸

این اختلاف رو به کاهش نهاده و بسیار نزدیک یکدیگر به انتهای دوره رسیده‌اند.

نمودار (۳-۴): روند نسبت سرمایه به دارایی بانک‌های خصوصی

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

بانک سرمایه که در ابتدای دوره با اختلاف بسیار زیاد از دیگر بانک‌ها بود با افت یک‌باره طی دو سال به رقمی نزدیک دیگران رسید و با شیب کاهشی تندی دوره را به اتمام رساند، به نحوی که در انتهای دوره یعنی سال ۱۳۹۴ کمترین میزان نسبت سرمایه را به خود اختصاص داد. بقیه بانک‌ها با حرکت سینوسی و تقریباً نزدیک یکدیگر هستند. میانگین بانک‌های خصوصی پایین‌تر از میانگین کل قرار دارد و گویای پایین بودن این نسبت در مقایسه با بانک‌های دولتی است.

ب- نسبت هزینه به درآمد (CTIR)^۱

این نسبت شامل هزینه‌های عملیاتی بانک نظیر حقوق کارکنان، هزینه استهلاک، هزینه‌های اجرایی و عمومی، هزینه کارمزد و سایر هزینه‌ها به درآمد کل است (شاهچرا و جوزدانی، ۱۳۹۱: ۳۴). انتظار

^۱ Cost-To-Income Ratio

می‌رود با افزایش این نسبت سودآوری بانک کاهش پیدا کند. در جدول ذیل آمار توصیفی این نسبت آورده شده است:

جدول (۳-۵): آمار توصیفی نسبت هزینه به درآمد بانک‌های کشور طی دوره زمانی ۱۳۸۵-۱۳۹۴

بانک‌های خصوصی				بانک‌های دولتی					
حداقل	حداکثر	انحراف معیار	میانگین	نام بانک	حداقل	حداکثر	انحراف معیار	میانگین	نام بانک
۰/۰۸	۰/۸۳	۰/۲۱	۰/۶۷	تجارت	۰/۶۶	۰/۹۹	۰/۱۰	۰/۹۳	ملی
۰/۶۶	۰/۹۲	۰/۰۷	۰/۷۹	ملت	۰/۹۵	۱/۰۴	۰/۰۲	۱/۰۰	کشاورزی
۰/۰۴	۰/۵۳	۰/۶۵	۰/۳۴	پارسیان	۰/۹۶	۱/۱۲	۰/۰۴	۱/۰۰	سپه
۰/۲۳	۰/۵۳	۰/۰۹	۰/۳۴	پاسارگاد	۰/۸۴	۱/۳۴	۰/۱۷	۰/۹۹	پست‌بانک
۰/۴۷	۰/۹۹	۰/۱۶	۰/۸۴	رفاه	۰/۳۸	۰/۸۹	۰/۱۹	۰/۶۳	توسعه صادرات
۰/۹۱	۰/۵۴	۰/۱۲	۰/۷۰	سامان	۰/۴۳	۱/۰۴	۰/۲۰	۰/۸۵	مسکن
۰/۷۵	۰/۹۲	۰/۰۴	۰/۸۴	صادرات	۰/۵۹	۱/۰۴	۰/۱۵	۰/۸۰	صنعت و معدن
۰/۳۶	۰/۹۶	۰/۲۰	۰/۵۸	اقتصاد نوین					
۰/۱۲	۰/۹۹	۰/۲۷	۰/۶۵	سرمایه					
۰/۳۱	۰/۶۰	۰/۰۷	۰/۵۱	سینا					
۰/۴۶	۰/۲۶	۰/۰۶	۰/۳۳	کارآفرین					

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

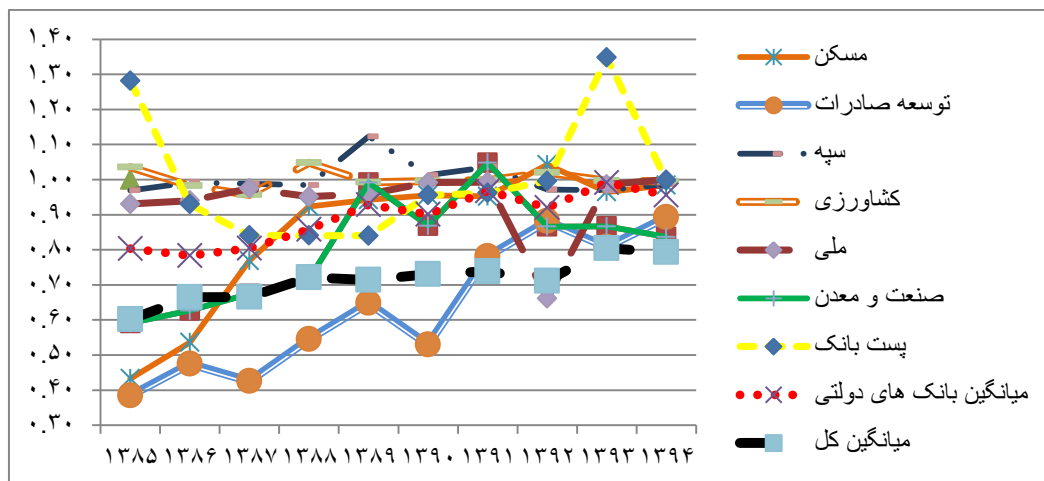
جدول (۳-۶): آمار توصیفی نسبت هزینه به درآمد کل نظام بانکی طی دوره زمانی ۱۳۸۵-۱۳۹۴

حداقل	حداکثر	انحراف معیار	میانگین	تعداد مشاهدات	متغیر
۰/۰۴	۱/۳۴	۰/۲۶	۰/۷۱	۱۸۰	نسبت هزینه به درآمد

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

بیشترین میانگین نسبت هزینه در بین بانک‌های دولتی متعلق به اولین بانک ایران، سپه و از قدیمی‌ترین بانک‌های ایران، کشاورزی است و کمترین مقدار این نسبت مربوط به بانک توسعه صادرات است. بانک مسکن بالاترین و بانک کشاورزی کمترین میزان پراکندگی داده‌ها را دارند.

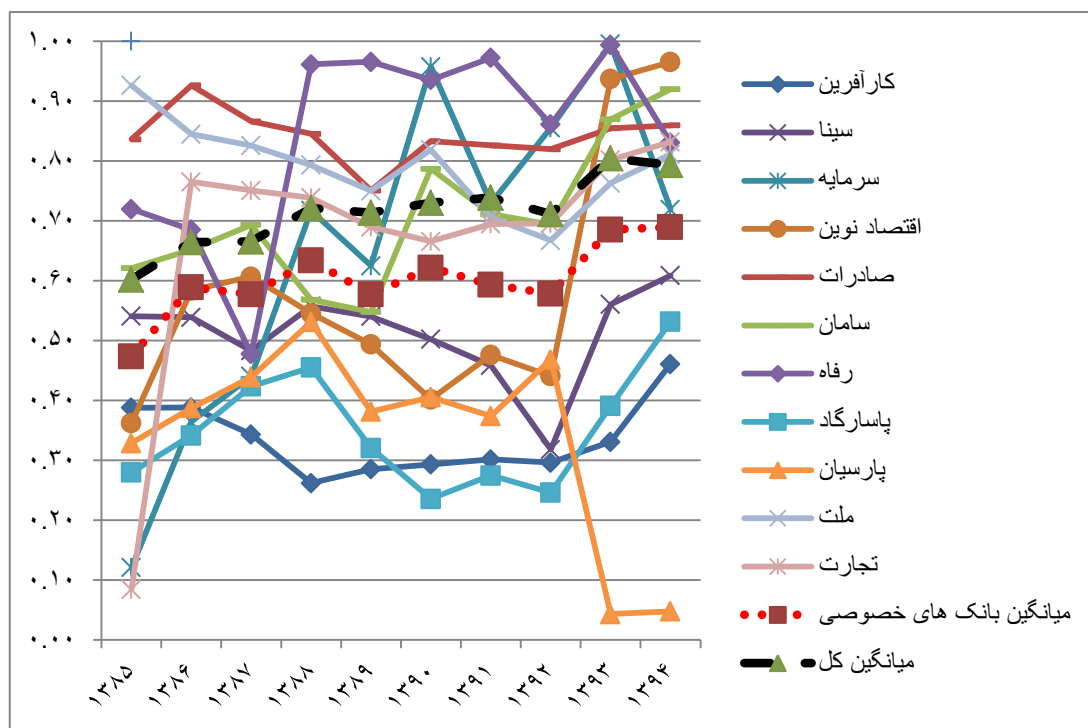
بانک رفاه و بانک صادرات بالاترین میانگین را بین بانک‌های خصوصی دارا هستند و کمترین میانگین مربوط به دو بانک پارسیان و بانک پاسارگاد است در حالی که بانک پارسیان بالاترین و بانک صادرات کمترین میزان پراکندگی داده‌ها را به خود اختصاص داده‌اند.

نمودار (۳-۵): نسبت هزینه به درآمد بانک‌های دولتی

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

بالا بودن میانگین بانک‌های دولتی از میانگین کل، گویای هزینه‌های زیادی است که بانک‌های دولتی با آن مواجه‌اند. بانک‌های دولتی تقریباً نسبت هزینه یکسانی طی دوره داشته‌اند به جز بانک توسعه صادرات که پایین‌تر از دیگر بانک‌ها روند سینوسی و افزایشی داشته است.

نمودار (۳-۶): نسبت هزینه به درآمد بانک‌های خصوصی

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

همان‌طور که نمودار (۳-۶) نشان می‌دهد میانگین بانک‌های خصوصی پایین‌تر از میانگین کل است که پایین بودن هزینه به عبارتی کنترل صحیح هزینه‌ها در بانک‌های خصوصی را توصیف می‌کند. تمامی بانک‌ها در محدوده نزدیک به هم قرار دارند به غیر از بانک پارسیان که با کاهش یک‌باره و بسیار تیزی که در سال ۱۳۹۲ داشته، با روند ثابتی دوره را به اتمام رسانده است.

پ) نسبت درآمد مشاع به درآمد کل (IR)^۱

این نسبت حاصل تقسیم درآمد مشاع به درآمد کل (مجموع درآمد مشاع و درآمد غیر مشاع) هست؛ که به نوعی سودآوری بانک را نشان می‌دهد. بدیهی است که هرچقدر رقم بالاتری را نشان دهد بانک قدرت سوددهی بیشتری را دارا می‌باشد. در جدول ذیل آمار توصیفی این نسبت آورده شده است:

جدول (۳-۷): آمار توصیفی نسبت درآمد مشاع به درآمد کل بانک‌های کشور طی دوره زمانی ۱۳۸۵-۱۳۹۴

بانک‌های خصوصی					بانک‌های دولتی				
حداقل	حداکثر	انحراف معیار	میانگین	نام بانک	حداقل	حداکثر	انحراف معیار	میانگین	نام بانک
۱/۲۰	۳/۱۶	۰/۷۲	۱/۸۶	تجارت	۱/۰۳	۲/۶۴	۰/۵۳	۱/۷۱	ملی
۰/۱۲	۲/۰۸	۰/۴۹	۱/۲۸	ملت	۱/۱۶	۱/۶۱	۰/۱۶	۱/۳۴	کشاورزی
۰/۴۲	۴/۳۲	۱/۳۸	۳/۰۰	پارسیان	۱/۴۵	۲/۱۳	۰/۲۳	۱/۷۹	سپه
۱/۲۷	۳/۲۴	۰/۵۶	۲/۳۹	پاسارگاد	۰/۵۳	۱/۹۳	۰/۴۲	۱/۰۶	پست‌بانک
۱/۲۲	۵/۴۰	۱/۲۷	۲/۰۸	رفاه	۰/۱۹	۰/۴۹	۰/۱۲	۰/۳۸	توسعه صادرات
۲/۰۵	۴/۳۱	۰/۷۳	۲/۹۷	سامان	۱/۵۴	۲/۶۴	۰/۳۲	۱/۹۱	مسکن
۰/۷۲	۱/۶۲	۰/۲۶	۱/۰۶	صادرات	۰/۴۸	۰/۸۴	۰/۱۱	۰/۶۱	صنعت و معدن
۰/۹۲	۳/۷۰	۰/۹۷	۲/۶۴	اقتصاد نوین					
۱/۱۳	۲/۳۰	۰/۳۵	۱/۸۸	سرمایه					
۲/۳۹	۶/۳۰	۱/۳۹	۳/۹۴	سینا					
۱/۸۴	۳/۵۰	۰/۴۹	۲/۴۳	کارآفرین					

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

جدول (۳-۸): آمار توصیفی نسبت درآمد مشاع به درآمد کل نظام بانکی طی دوره زمانی ۱۳۸۵-۱۳۹۴

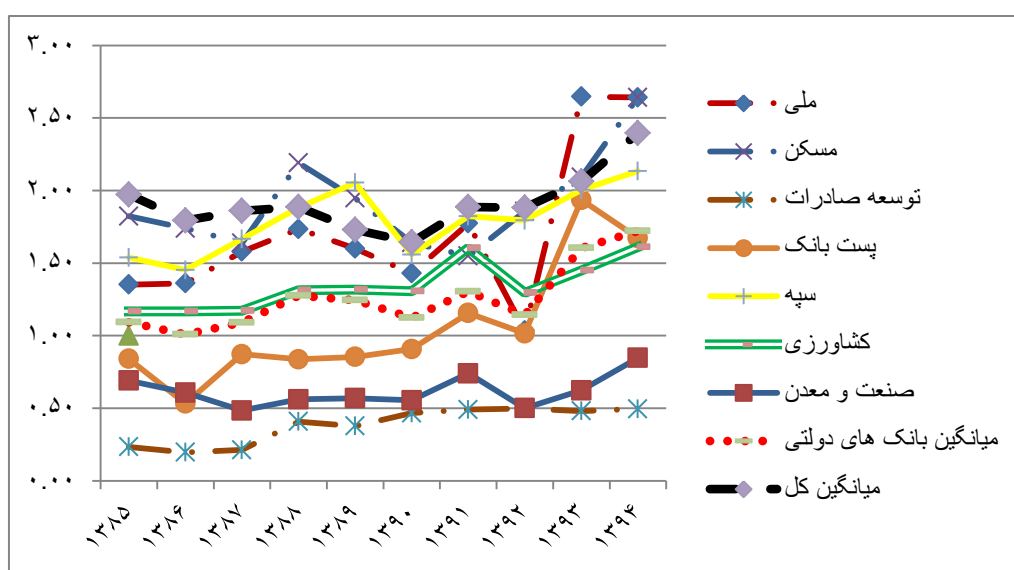
متغیر	تعداد مشاهدات	میانگین	انحراف معیار	حداکثر	حداقل
نسبت درآمد مشاع به درآمد کل	۱۸۰	۱/۹۱	۱/۱۰	۶/۳۰	۰/۱۲

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

¹ Income Ratio

در میان بانک‌های دولتی بالاترین میزان میانگین برابر ۱/۹۱ به بانک مسکن و پایین‌ترین میزان برابر ۰/۳۸ می‌باشد که به بانک توسعه صادرات تعلق دارد. بیشترین انحراف معیار از آن بانک ملی است در حالی که کمترین میزان را بانک صنعت و معدن دارا است.

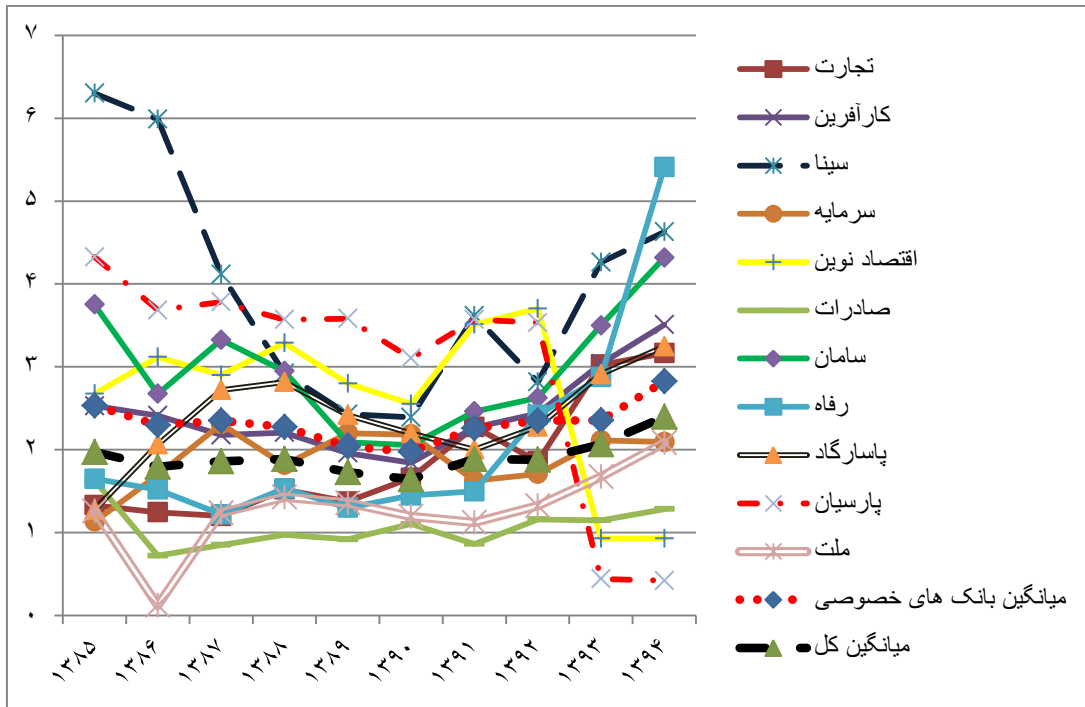
سه بانک بزرگ کشور، بانک ملت، بانک تجارت و بانک صادرات سهم کمتری از نسبت درآمد را نسبت به بقیه بانک‌ها دارند در حالی که بانک سینا بیشترین میزان میانگین و بیشترین انحراف معیار را به خود اختصاص داده است.

نمودار (۳-۷): روند نسبت درآمد مشاع به درآمد کل بانک‌های دولتی

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

میانگین کل بالاتر از میانگین بانک‌های دولتی است که نشان از سهم کم بانک‌های دولتی از نسبت درآمد بانک‌های ایران است. بانک ملی بالاتر از میانگین بانک‌های دولتی و در ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ بالاتر از میانگین کل قرار دارد. بانک توسعه صادرات پایین‌تر از دیگران روند تقریباً ثابتی طی دوره داشته است.

نمودار (۳-۸): روند نسبت درآمد مشاع به درآمد کل بانک‌های خصوصی

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

میانگین بانک‌های خصوصی بالاتر از میانگین کل قرار دارد. تمام بانک‌ها روند نوسانی دارند به جز دو بانک اقتصاد نوین و بانک پارسیان که بعد از سال ۱۳۹۲ با افت یک‌باره با رقمی کمتر از تمام بانک‌ها دوره را به اتمام رسانده‌اند.

ت- رشد سالانه سپرده‌ها (GD)^۱

رشد سریع سپرده‌ها تنها در صورتی منجر به سودآوری می‌شود که بانک قادر به تبدیل این سپرده‌ها به دارایی‌های درآمدزا باشد و لزوماً رشد سپرده‌ها با سودآوری همراه نیست. در جدول ذیل آمار توصیفی این متغیر (اعداد واقعی و به میلیارد ریال می‌باشند) آورده شده است:

^۱ Annual Growth Rate of Deposits

جدول (۳-۹): آمار توصیفی سپرده‌ها بانک‌های کشور طی دوره زمانی ۱۳۸۵-۱۳۹۴ (میلیارد ریال)

بانک‌های خصوصی					بانک‌های دولتی				
نام بانک	میانگین	انحراف معیار	حداکثر	حداقل	نام بانک	میانگین	انحراف معیار	حداکثر	حداقل
ملی	۹۵۶۹/۷۷	۹۰۱۵/۳۸	۲۸۵۰۲/۱۱	۱۲۵۶/۱۹	تجارت	۶۰۰۸/۷۷	۵۹۴۹/۷۷	۱۸۰۳۱/۷۳	۱۳۷/۱۴
کشاورزی	۲۸۵۴/۵۱	۲۹۳۵/۱۲	۹۳۹۷/۱۲	۳۸۴/۷۹	ملت	۸۸۴۴/۵۴	۸۶۶۹/۸۲	۲۷۳۸۱/۰۷	۸۷۸/۵۳
سپه	۳۵۶۸/۴۳	۳۴۹۰/۱۸	۱۱۵۶/۱۴	۶۵۰/۳۳	پارسیان	۳۸۳۴/۳۱	۳۶۸۷/۶۴	۱۱۷۸۰/۸	۴۵۳/۲۴
پست‌بانک	۲۹۳/۵۵	۳۴۰/۸۰	۱۰۵۹/۶	۱۴/۰۶	پاسارگاد	۲۸۵۵/۲۷	۳۰۹۰/۵۷	۹۳۱۰/۲۸	۷۳/۴۸
توسعه صادرات	۵۳۱/۴۶	۶۶۶/۹۳	۲۱۲۷/۳۷	۲۲/۳۲	رفاه	۲۳۹۵/۹۰	۲۹۴۹/۶۹	۸۹۶۳/۳۷	۲۰۴/۴۰
مسکن	۳۴۴۴/۲۶	۳۵۱۰/۷۹	۱۱۱۲۱/۴۵	۴۴۰/۹۰	سامان	۱۴۳۸/۴۵	۱۶۱۷/۰۶	۴۷۹۳/۶۸	۹۸/۳۴
صنعت و معدن	۴۵۸/۹۹	۵۳۲/۴۰	۱۶۲۳/۶۰	۴۵/۸۳	صادرات	۶۹۷۰/۱۰	۷۳۵۳/۲۴	۲۳۵۲۹/۴۴	۸۷۱/۸۹
					اقتصاد نوین	۲۵۲۲/۳۲	۲۷۲۰/۴۸	۸۳۶۴/۶۹	۱۵۳/۱۳
					سرمایه	۴۵۲/۷۳	۴۷۲/۷۷	۱۳۴۶/۸۷	۷/۶۵
					سینا	۹۷۱/۱۲	۱۰۶۹/۸۷	۳۱۸۴/۲۱	۸۱/۲۷
					کارآفرین	۶۷۹/۱۲	۶۸۰/۷۸	۲۰۵۱/۳۸	۷۳/۷۴

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

جدول (۳-۱۰): آمار توصیفی سپرده‌های کل نظام بانکی طی دوره زمانی ۱۳۸۵-۱۳۹۴ (میلیارد ریال)

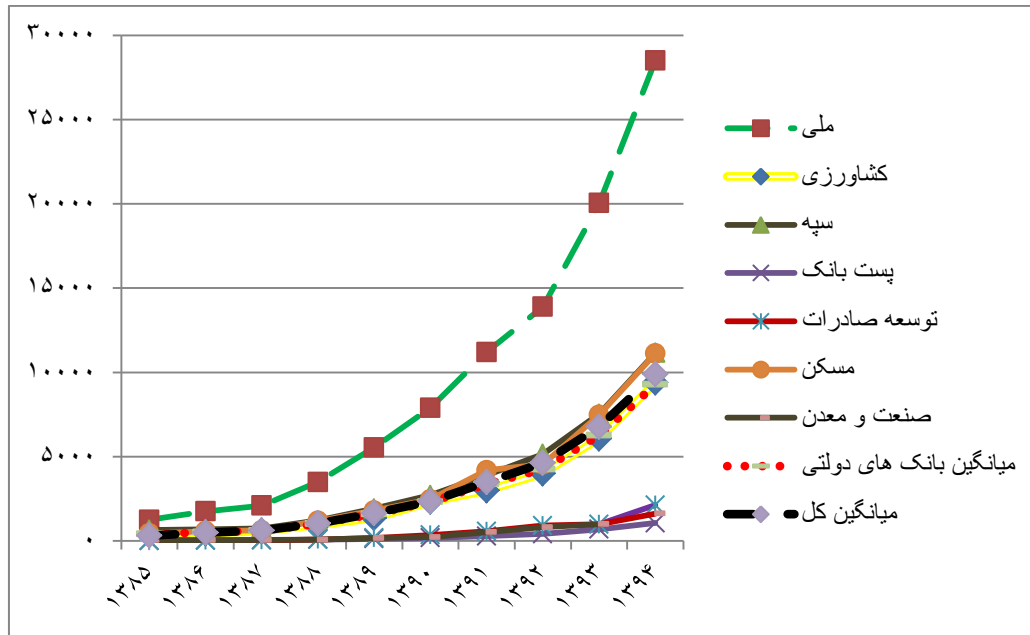
متغیر	تعداد مشاهدات	میانگین	انحراف معیار	حداکثر	حداقل
سپرده	۱۸۰	۳۲۰۵/۲۰	۴۹۱۶/۹۳	۲۸۵۰۲/۱۱	۷/۵۶

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

با وجود افزایش فعالیت بانک‌های خصوصی در ایران و افزایش فضای رقابتی در صنعت بانکداری ایران بیشترین میانگین و انحراف معیار سپرده‌ها متعلق به بانک ملی است. هر چند بعد از گذشت چندین سال از آغاز به فعالیت بانک‌های خصوصی سهم بانک‌های دولتی و خصوصی از سپرده‌ها تقریباً یکسان است.

پست‌بانک کمترین میانگین را بین تمام بانک‌های کشور دارد. به بیان دیگر کمترین میزان موفقیت در جذب سپرده‌ها طی بازه ۱۳۸۵-۱۳۹۴ مربوط به پست‌بانک است.

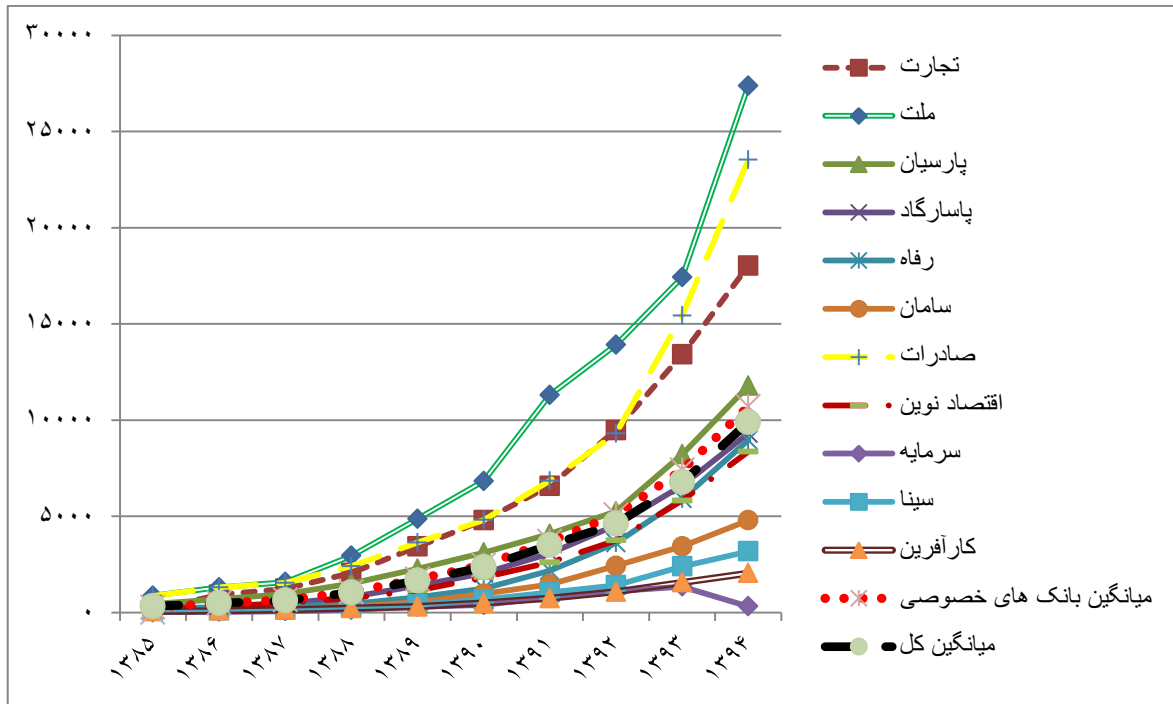
بانک ملت با رقمی نزدیک اما کمتر از بانک ملی بالاترین مقدار میانگین و انحراف معیار بانک‌های خصوصی را دارا است و بانک سرمایه ششمین بانک خصوصی ایران بعد از انقلاب اسلامی کمترین میزان میانگین و انحراف معیار را بین بانک‌های خصوصی کشور دارد.

نمودار (۳-۹): روند سپرده بانک‌های دولتی (میلیارد ریال)

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

تمام نمودارهای متعلق به بانک‌های دولتی روند فزاینده‌ای دارند که می‌توان به سه قسمت، تقسیم کرد. بخش اول مربوط به بانک ملی است که بالاتر از بقیه با شیب نسبتاً تند افزایشی قرار دارد. بخش دوم میانگین بانک‌های دولتی، میانگین کل، بانک مسکن و بانک کشاورزی است که از ابتدای دوره بسیار نزدیک به هم با شیب ملایم فزاینده بوده و دوره را با اختلاف اندکی از یکدیگر به اتمام رساندند و بخش آخر مربوط به سه بانک، پست‌بانک، بانک توسعه صادرات و بانک صنعت و معدن است که پایین‌تر از میانگین بانک‌های دولتی، میانگین کل و دیگر بانک‌ها قرار دارند. این بانک‌ها تا سال ۱۳۸۹ منطبق بر هم روند ثابتی را طی کرده، در سال ۱۳۹۰ خیز بسیار خفیفی داشته و انتهای دوره را به حالت صعودی به اتمام رساندند.

نمودار (۳-۱۰): روند سپرده بانک‌های خصوصی (میلیارد ریال)

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

سه بانک بزرگ کشور، بانک ملت، بانک تجارت و بانک صادرات با اختلاف زیاد و شیب تند افزایشی بالاتر از دیگر بانک‌ها قرار دارند. بانک پارسین نزدیک میانگین بانک‌های خصوصی و میانگین کل قرار دارد. مابقی بانک‌ها پایین میانگین کل و میانگین بانک‌های خصوصی روند فزاینده ملایم دارند به جز بانک سرمایه که در سال ۱۳۹۳ یکباره رو به کاهش گذاشته است.

ث - اندازه بانک (S)^۱

در جدول (۳-۱۱) آمار توصیفی برای دارایی بانک‌ها (اعداد واقعی و به میلیارد ریال می‌باشند) آورده شده است:

^۱ Size

جدول (۳-۱۱): آمار توصیفی دارایی بانک‌های کشور طی دوره زمانی ۱۳۸۵-۱۳۹۴ (میلیارد ریال)

بانک‌های خصوصی					بانک‌های دولتی				
نام بانک	میانگین	انحراف معیار	حداکثر	حداقل	نام بانک	میانگین	انحراف معیار	حداکثر	حداقل
ملی	۱۲۰۳۰/۲۵	۱۰۳۳۳/۳۹	۳۲۰۸۷/۸۵	۱۷۸۷/۵۲۲	تجارت	۸۱۱۳/۵۸	۷۶۸۷/۱۸	۲۳۵۰۹/۴۳	۱۰۶۴/۰۵
کشاورزی	۵۰۶۴/۲۲	۵۱۸۲/۶۷	۱۶۰۲۷/۲	۶۳۸/۵۱	ملت	۱۲۸۶/۷۹	۱۲۶۸۱/۰۵	۳۹۸۵۱/۲۷	۱۲۹۵/۱۷
سپه	۵۳۶۹/۷۲	۵۴۲۷/۶۳	۱۷۱۶۳/۸۹	۹۳۷/۷۵	پارسیان	۴۸۱۲/۰۲	۴۷۱۳/۷۶	۱۴۷۰۹/۸۸	۵۱۵/۷۷
پست‌بانک	۳۶۴/۴۰	۴۲۲/۷۹	۱۳۰۲/۴۱	۱۸/۸۸	پاسارگاد	۳۶۵۳/۸۲	۳۹۷۷/۶۴	۱۲۰۰۸/۱۷	۹۷/۰۴
توسعه صادرات	۱۲۴۷/۹۴	۱۳۸۳/۷۳	۴۴۹۰/۸۶	۸۳/۹۴	رفاه	۲۷۷۴/۷۲	۳۴۱۰/۸۱	۱۰۲۷۹/۹۵	۲۳۴/۹۳
مسکن	۸۸۴۲/۵۴	۸۸۷۹/۴۷	۲۵۹۷۶/۶۹	۵۳۹/۸۷	سامان	۱۸۰۵/۳۸	۱۹۷۵/۱۵	۵۸۰۹/۹۵	۱۱۵/۲۲
صنعت و معدن	۲۰۳۱/۰۶	۲۲۱۷/۹۴	۷۰۰۰/۳۶	۱۵۴/۲۲	صادرات	۹۶۳۶/۷۹	۱۹۵۵۹/۴۱	۳۰۸۲۶/۸۸	۱۴۰۶/۴۴
					اقتصاد نوین	۲۹۰۰/۵۱	۳۰۶۱/۰۹	۹۴۷۹/۹	۱۸۱/۷۵
					سرمایه	۱۱۳۶/۸۰	۱۳۶۴/۶۴	۴۱۴۸/۰۴	۱۲۵/۹۱
					سینا	۱۱۷۰/۰۲	۱۲۸۴/۵۰	۳۷۹۸/۲۰	۸۴/۸۰
					کارآفرین	۹۳۰/۵۷	۹۲۹/۷۲	۲۷۶۷/۰۸	۸۰/۰۵

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

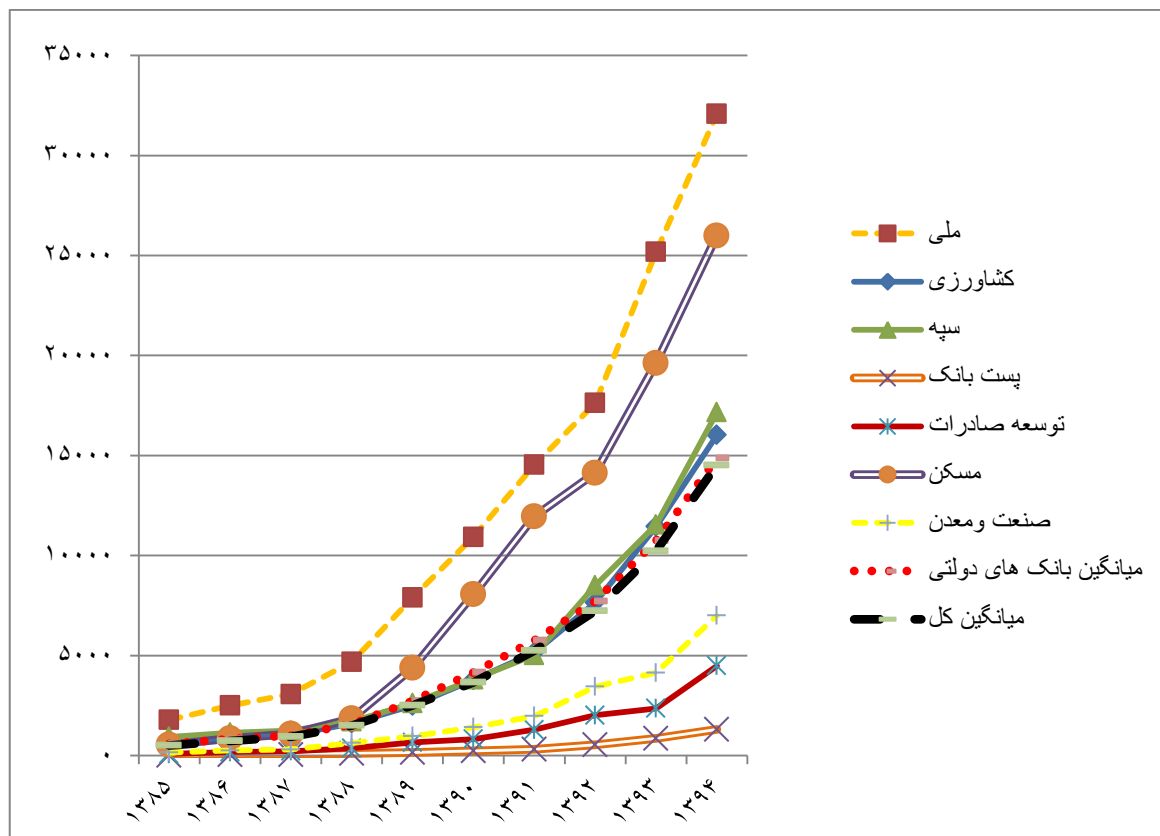
جدول (۳-۱۲): آمار توصیفی دارایی کل نظام بانکی طی دوره زمانی ۱۳۸۵-۱۳۹۴ (میلیارد ریال)

متغیر	تعداد مشاهدات	میانگین	انحراف معیار	حداکثر	حداقل
دارایی کل	۱۸۰	۴۶۸۵/۱۳	۶۸۲۷/۵۷	۳۹۸۵۱/۲۷	۱۸/۸۸

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

با توجه به نتایج حاصل شده بیشترین میانگین و بالاترین انحراف معیار به ترتیب برابر ۱۲۰۳۰/۲۵ و ۱۰۳۳۳/۳۹ هستند که مربوط به بانک ملی است که حاکی از گستردگی بسیار زیاد اعداد است. کمترین میانگین و انحراف معیار متعلق به پست‌بانک است که در عین حال پایین‌ترین میزان دارایی و کمترین میزان پراکندگی را بین بانک‌های دولتی و خصوصی داراست.

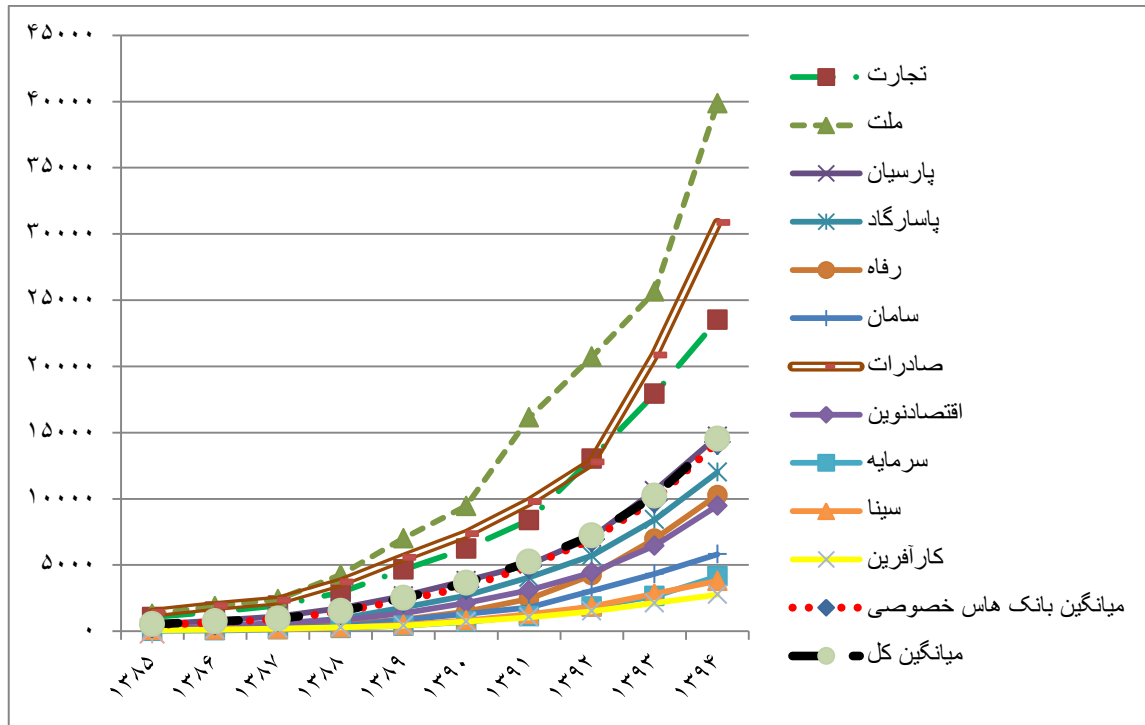
بزرگ‌ترین بانک خصوصی همچنین بزرگ‌ترین بانک ایران به لحاظ سرمایه، بانک ملت بیشترین میانگین و انحراف معیار را بین بانک‌های خصوصی و بانک‌های دولتی دارد. نخستین بانک خصوصی ایران بعد از انقلاب اسلامی، بانک کارآفرین، با میانگین برابر ۹۳۰/۵۷ و انحراف معیار برابر ۹۲۹/۷۲ پایین‌ترین جایگاه را بین بانک‌های خصوصی به خود اختصاص داده است.

نمودار (۳-۱۱): روند دارایی بانک‌های دولتی (میلیارد ریال)

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

بالا بودن دارایی دو بانک ملی و مسکن بالاتر از میانگین کل و پایین بودن دارایی پست‌بانک، بانک توسعه صادرات و بانک صنعت و معدن، از میانگین کل باعث شده میانگین بانک‌های دولتی همواره منطبق بر میانگین کل باشد. بانک سپه و بانک کشاورزی بسیار نزدیک میانگین کل و میانگین بانک‌های دولتی قرار دارند. سه بانک صنعت و معدن، بانک توسعه صادرات و پست‌بانک که در ابتدای دوره اختلاف اندکی از بقیه بانک‌ها داشته‌اند رفته رفته این اختلاف شدت گرفته و تا انتهای دوره آهنگ افزایشی کندی در پیش گرفته‌اند.

نمودار (۳-۱۲): روند دارایی بانک‌های خصوصی (میلیارد ریال)

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

دارایی‌های سه بانک بزرگ کشور، به ترتیب بانک ملت، بانک صادرات و بانک تجارت بیشتر از میانگین بانک‌های خصوصی و میانگین کل است. طی ده سال ۱۳۸۵-۱۳۹۴ روند دارایی بانک‌های خصوصی فزاینده با شیب ملایم بوده است و بانک‌های تازه تأسیس نیز افزایش قابل‌ملاحظه‌ای در این زمینه داشته‌اند.

ی- مالکیت بانک

در این تحقیق بانک‌ها به دو دسته خصوصی و دولتی تقسیم می‌شوند. چنانچه تمام یا بالای ۵۰٪ از مالکیت بانک متعلق به دولت باشد، بانک دولتی به حساب می‌آید و در غیر این صورت خصوصی قلمداد می‌شود. از نقطه نظر مطالعات تأثیر تفاوت مالکیت نامشخص است و حتی مغایرت‌هایی در این زمینه به چشم می‌خورد. مطالعاتی نظیر بورک، ۱۹۸۹؛ مولینوکس و تورنتون، ۱۹۹۲، هیچ‌گونه ارتباطی بین مالکیت و عملکرد بانک یافت نکرده‌اند. اگرچه میکو و همکاران^۱ (۲۰۰۷) اثرات قوی مالکیت روی

^۱ Micco et al

عملکرد بانکی گزارش داده‌اند. در نهایت اثر این متغیر روی سودآوری نامعین است و جهت پاسخگویی به این سؤال نیاز به آزمون تجربی است.

لازم به ذکر می‌باشد که کلیه اطلاعات مربوط به داده‌های بانکی قبل از اجرای استانداردهای گزارش‌های بین‌المللی (IFRS^۱) می‌باشند. هدف این استانداردها تهیه صورت‌های مالی در قالب یک استاندارد جهانی است؛ بدین ترتیب صورت‌های مالی هر کشوری کاملاً واضح و روشن بوده و به راحتی قابل قیاس خواهد بود.

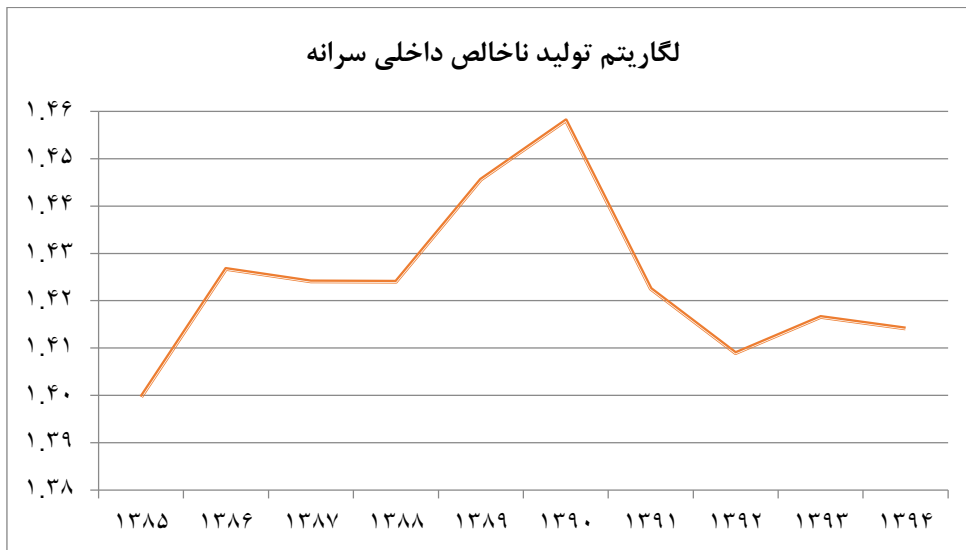
۳-۲-۳- متغیرهای کلان اقتصادی

الف- تولید ناخالص داخلی (GDP^۲)

سودآوری بانک همچنین از شرایط کلان اقتصادی نیز تأثیرپذیر است. در این مطالعه از تولید ناخالص داخلی حقیقی سرانه برای این منظور استفاده شده است که به عنوان شاخص رشد اقتصادی شناخته شده است. در فصل دوم مطالعه از نقش مثبت و مؤثر نرخ رشد اقتصادی بر کسب و کار بانک‌ها بحث شد، در ادامه این نرخ برای بازه زمانی مورد مطالعه، برای کشور ایران مورد بررسی قرار می‌گیرد.

^۱ International Financial Reporting Standards

^۲ Gross Domestic Products

نمودار (۳-۱۳): روند لگاریتم تولید ناخالص داخلی سرانه

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

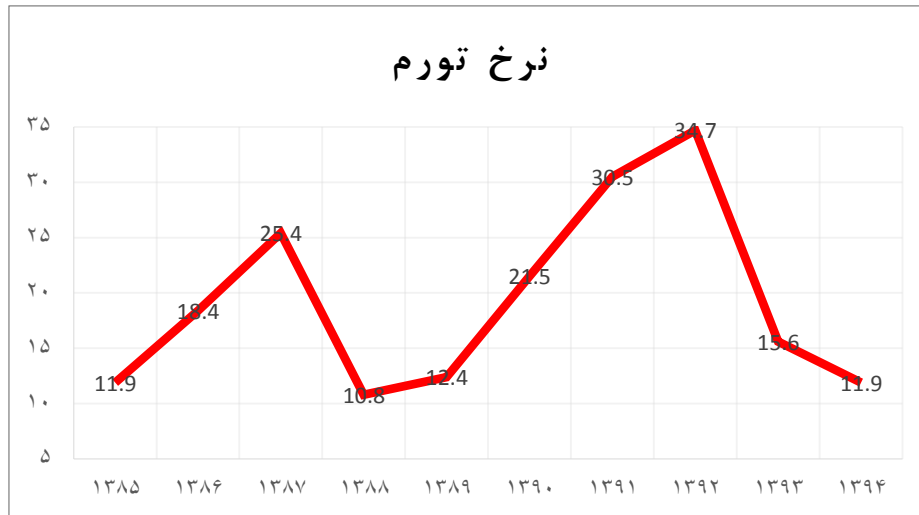
همان‌طور که در نمودار بالا دیده می‌شود طی دوره ۱۰ ساله اخیر تولید ناخالص داخلی سرانه کشور از حداقل برابر ۱/۴ ابتدای دوره تا مقدار حداکثری برابر ۱/۴۵ سال ۱۳۹۰ را شامل می‌شود و در انتهای دوره همچنان روند کاهشی نرخ رشد اقتصادی مشاهده می‌شود.

ب- تورم (INF)^۱

تورم اغلب به عنوان یکی از عوامل مؤثر و تعیین‌کننده بر سودآوری بانک‌ها ذکر می‌شود به‌گونه‌ای که در تمام مطالعات انجام‌گرفته در طی چند دهه اخیر، همواره نقش تورم به عنوان یک متغیر مؤثر مورد توجه محققین قرار گرفته است.

در این مطالعه نرخ تورم از سال ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۴ (که توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران محاسبه گردیده) آورده شده است. در نمودار ذیل روند نرخ تورم طی ۱۰ سال آورده شده است.

¹ Inflation

نمودار (۳-۱۴): روند نرخ تورم (درصد)

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

نرخ تورم همواره روند افزایشی طی بازه زمانی ده سال ۱۳۸۵-۱۳۹۴ داشته است. در ابتدای دوره نرخ تورم در حداقل مقدار خود یعنی ۱۱/۹ درصد است که با خیزش سریع تا ۲۵/۵ درصد در سال ۱۳۸۷ می‌رسد. لیکن پس از افت ناگهانی آن در سال ۱۳۸۸ مجدد به روند افزایشی خود تا سال ۱۳۹۲ ادامه داده و به بیشترین مقدار خود ۳۴/۷ درصد رسیده است. از سال ۱۳۹۲، نرخ تورم با توجه به سیاست‌های جدید بانک مرکزی و نظم پولی مرتبط با آن، این نرخ به رقم ابتدای دوره رو به کاهش نهاده است.

فصل ۴:

روش‌شناسی تحقیق

۴-۱- مقدمه

این فصل به بررسی روش‌شناسی تحقیق اختصاص دارد. ابتدا مدل مورد استفاده در تحقیق معرفی می‌شود و سپس روش تخمین مورد استفاده در تحقیق معرفی می‌شود. در ادامه به بیان مختصری از آزمون‌های پس‌آزمایی از جمله آزمون ناهمسانی واریانس والد تعدیل شده، آزمون LR، آزمون وابستگی مقطعی پسران و آزمون خودهمبستگی والد ریج پرداخته می‌شود.

۴-۲- مدل تحقیق

مدل این پژوهش برگرفته از مطالعه دیتریچ و وان‌زنرید (۲۰۱۴) می‌باشد و به صورت زیر تصریح می‌شود (۴-۱).

$$Y_{it} = \alpha_1 + \alpha_2 LGDPPER_t + \alpha_3 INF_t + \alpha_4 CR_{it} + \alpha_5 CTIR_{it} + \alpha_6 GD_{it} + \alpha_7 IR_{it} + \alpha_8 S_{it} + \alpha_9 DUMMY_{it} + \varepsilon_{it}$$

(۴-۱)

Y_{it} ، سود خالص بانک i در زمان t ، $LGDPPER_t$ رشد اقتصادی سرانه، INF_t نرخ تورم، CR نسبت سرمایه به کل دارایی‌ها بانک i در دوره t ، $CTIR_t$ نسبت هزینه به درآمد بانک i در دوره t ، GD_t رشد سالانه سپرده‌های بانک i در دوره t ، IR_t نسبت درآمد مشاع به درآمد کل بانک i در دوره t ، S_{it} اندازه بانک i در دوره t ، $DUMMY_t$ متغیر مجازی و ε_{it} جزء اخلال بوده، $t = 1, 2, \dots, T$ و $i = 1, 2, \dots, N$ می‌باشد.

۴-۳- تعریف عملیاتی متغیرهای تحقیق

سودآوری، سلامت یک بانک یا موسسه مالی را حفظ می‌کند، عدم سودآوری و نیز سودآوری بسیار بالا هر دو منعکس‌کننده ریسک فراوان است. سودخالص بانک برابر است با اختلاف سود حاصل از اعطای تسهیلات و سود پرداختی به سپرده‌ها. چنانچه وضع مالیات به عنوان هزینه در نظر گرفته شود و چون تمامی بانک‌ها موظف به پرداخت مالیات می‌باشند سود خالص که سود بعد از مالیات نیز گفته می‌شود معیار مطلوبی از عملکرد بانک را می‌تواند ارائه دهد.

به دلیل بزرگ بودن ارقام سود و چون سایر متغیرها به صورت نسبی (به فرم نسبت و درصد) در مدل وارد شده‌اند، جهت مقایسه با سایر متغیرها لگاریتم‌گیری ارقام راه حل مناسبی خواهد بود.

نسبت سرمایه (CR): نشانگر سلامت بانکی بوده و تکیه‌گاه مالی بانک در مواقع ضرر و زیان می‌باشد. نسبت سرمایه حاصل تقسیم سرمایه به کل دارایی‌ها است. دارایی‌ها از جمع بدهی و حقوق صاحبان سهام به دست آید (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۱).

نسبت هزینه (CTIR): هزینه‌ها شامل هزینه‌های اداری، هزینه‌های پرسنلی، ملزومات، اجاره محل و ... است که نشان می‌دهد چند درصد از درآمد بانک را شامل می‌شود. روشن است که مقدار کمتر این نسبت حاکی از مدیریت صحیح و کارا هزینه‌ها است.

رشد سپرده‌ها (GD): سپرده از مفاهیم مهم در بانکداری است و به مجموع اسکناس و مسکوک که افراد به بانک می‌سپارند، گفته می‌شود (بانک مرکزی، ۱۳۹۵). سپرده‌ها بعد از واقعی شدن با استفاده از شاخص قیمت کالاها و خدمات مصرفی ۱۳۹۰ به صورت لگاریتم در نظر گرفته شده‌اند.

نسبت درآمد (IR): از تقسیم درآمد مشاع به درآمد کل (مجموع درآمد مشاع و درآمد غیر مشاع) به دست آید. درآمد مشاع بانک شامل: سود تسهیلات اعطایی و سود حاصل از سرمایه‌گذاری‌ها و سپرده‌گذاری‌ها می‌باشد. درآمد غیر مشاع شامل: سود (زیان) حاصل از ارائه مشاوره‌های مالی و سرمایه‌گذاری‌ها، درآمد کارمزد، نتیجه مبادلات اری و سایر درآمدها است (جهانخانی و پارساییان، ۱۳۸۵).

اندازه بانک (S): اندازه بانک نشان می‌دهد که عوامل مالی، حقوقی و سایر عوامل تا چه حد بر سودآوری بانک‌ها مؤثر هستند. چون ارقام دارایی بانک‌ها، بزرگ است و سایر متغیرها به صورت نسبی (به فرم نسبت و درصد) در مدل وارد شده‌اند، با لگاریتم‌گیری از دارایی‌ها، میزان عدد حاصله کوچک و قابل مقایسه با سایر نسبت‌ها خواهد بود (عزتی و همکاران، ۱۳۹۵: ۸؛ نوری‌بروجردی و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۱). لذا در این تحقیق برای محاسبه اندازه بانک از لگاریتم طبیعی دارایی بانک بعد از واقعی شدن با استفاده از شاخص قیمت کالاها و خدمات مصرفی ۱۳۹۰ استفاده شده است که فاکتور تعیین‌کننده بسیار مهمی در سودآوری بانک قلمداد می‌شود. دارایی بانک عبارت است از:

خالص دارایی‌های بانک؛ شامل: موجودی ارز و خالص مطالبات از خارج

❖ ذخایر طلا

❖ خالص مطالبات بانک از دولت؛ شامل: مطالبات از بخش دولتی، سپرده‌های بخش دولتی، حساب

سرمایه بانک و اوراق قرضه دولتی

❖ مطالبات بانک از بانک‌های تجاری؛ شامل: وام‌ها و اعتبارات اعطایی به بانک‌های تجاری

(احمدیان، ۱۳۹۲).

بانک‌های بزرگ‌تر از طریق افزایش کارایی عملیاتی از صرفه‌های به مقیاس اقتصادی برخوردار هستند

(اسمیرلوك، ۱۹۸۵). البته این امکان هم وجود دارد که بانک‌های بزرگ‌تر به خاطر افزایش فرایند

بوروکراسی از سوددهی‌شان کاسته شده یا اینکه بانک‌های کوچک‌تر به دلیل هزینه‌های عملیاتی کمتر،

بازده دارایی بالاتری داشته باشند.

(جمع کل دارایی‌های بانک) \ln = اندازه بانک

متغیر مجازی (DUMMY): برای نشان دادن اثر مالکیت از متغیر مجازی استفاده شده است. بدین

منظور برای بانک‌های خصوصی عدد صفر و برای بانک‌های دولتی عدد یک در نظر گرفته شده است.

دوره زمانی پژوهش از فروردین ۱۳۸۵ لغایت اسفند ۱۳۹۴ می‌باشد و نمونه آماری مورد بررسی

کلیه بانک‌های کشور (خصوصی و دولتی) می‌باشد که طی بازه زمانی مذکور مشغول فعالیت بودند. کلیه

تجزیه و تحلیل اطلاعات با استفاده از مدل پانل دیتا و نیز نرم‌افزار Stata12 صورت گرفته است.

۴-۴- مدل داده‌های تابلویی

داده‌های تابلویی، دارای دو بعد زمانی و مقطعی می‌باشند زیرا حاصل ادغام داده‌های مقطعی و سری

زمانی می‌باشند که به داده‌های پانل دیتا و ترکیبی نیز معروف می‌باشند. در صورتی که مقاطع دارای

عرض از مبدا یکسان باشند در این حالت داده‌ها روی هم انباشته شده و به داده‌های تلفیقی معروف

هستند که تعیین آن از طریق آزمون F لیمر صورت می‌گیرد. در غیر این‌صورت داده‌های تابلویی روش

ارجح خواهد بود. داده‌های تابلویی شامل دو روش، اثرات ثابت و اثرات تصادفی می‌باشد و آزمون هاسمن در این باره کمک خواهد کرد.

۴-۵- آزمون والد تعدیل‌شده^۱ برای شناسایی ناهمسانی واریانس

یکی از فروض کلاسیک این است که واریانس جزء اخلاص برای همه مشاهدات یکسان است. جهت بررسی همسانی واریانس در روش اثرات ثابت پذیرفته شده از آزمون والد تعدیل‌شده استفاده شده است که فروض مربوطه به شرح ذیل می‌باشند (گرین^۲، ۲۰۰۰: ۵۹۸).

H_0 : همسانی واریانس

H_1 : ناهمسانی واریانس

۴-۶- آزمون ناهمسانی واریانس (LR)^۳

یکی از مفروضات معادله رگرسیون، ثابت بودن واریانس خطاها می‌باشد که به‌عنوان فرض همسانی شناخته می‌شود. در صورتی که تعداد واحدهای انفرادی بیشتر از دوره زمانی مورد مطالعه است، می‌توان انتظار داشت که اجزای اخلاص دارای ناهمسانی واریانس باشند. البته این مورد فقط یک قاعده سرانگشتی قبل از انجام آزمون است. فروض آزمون مربوطه به شرح ذیل می‌باشند (محمدزاده و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۴۸).

۴-۷- آزمون وابستگی مقطعی پسران^۴

فرض دیگر مدل رگرسیون خطی، صفر بودن کوواریانس بین اجزای خطا در طول زمان (به‌صورت مقطعی برای انواع داده‌ها) می‌باشد. به عبارت دیگر فرض فوق مبین این است که خطاها به یکدیگر

^۱ Modified Wald Test

^۲ Green

^۳ Likelihood-Ratio Test

^۴ Pesaran

وابسته هستند. آزمون وابستگی مقطعی (CD Test) در ابتدا توسط پسران (۲۰۰۴) برای بررسی فرضیه عدم وجود همبستگی بین مقطع‌های زمانی معرفی شد (پسران، ۲۰۰۴: ۵).

۴-۸- آزمون عدم خودهمبستگی والدريج^۱

وجود عدم خودهمبستگی به معنی آن است که اجزاء اخلاص هر جفت از مشاهدات مستقل از هم باشند و مقدار و علامت هر یک از این اجزاء هیچ اطلاعات مفیدی جهت پیش‌بینی مقدار یا علامت جزء دیگر نداشته باشد. در واقع همبستگی بین مشاهدات مختلف مربوط به یک متغیر بر حسب زمان (در سری‌های زمانی) و یا مکانی در (داده‌های مقطعی) مرتب‌شده باشند، خودهمبستگی گویند (محمدی و محمدزاده، ۱۳۹۳: ۱۲۰).

۴-۹- خلاصه

در این فصل ابتدا مدل تحقیق تصریح شد و سپس به تعریف عملیاتی متغیرهای تحقیق پرداخته شد. در ادامه مدل مورد استفاده، مدل داده‌های تابلویی که شامل روش اثرات ثابت و تصادفی می‌باشد بیان گردید. همچنین آزمون‌های: ناهمسانی واریانس (والد تعدیل‌شده)، آزمون LR، آزمون وابستگی مقطعی پسران و آزمون عدم خودهمبستگی والدريج توضیح داده شد.

^۱ Wooldridge

فصل ۵:

تجزیه و تحلیل یافته‌ها

۵-۱- مقدمه

در این فصل بعد از معرفی مدل تحقیق و معرفی متغیرهای مورد استفاده در مدل، نتایج تخمین مدل‌ها آورده شده است؛ به عبارت دیگر با توجه به ویژگی‌های داده‌های تابلویی و داده‌های تلفیقی ابتدا به تعیین روش مناسب تخمین با استفاده از آزمون‌های: F لیمر، هاسمن، رمزی، ناهمسانی واریانس، خودهمبستگی و وابستگی مقطعی پرداخته شده و سپس الگو را با روش حداقل مربعات تعمیم یافته تخمین زده و تفسیر نتایج ارائه داده می‌شوند. مراحل فوق‌الذکر ابتدا برای تمام بانک‌های کشور (دولتی و خصوصی) انجام می‌گیرد و سپس به تفکیک مالکیت صورت می‌گیرد. در ادامه تخمین‌های انجام گرفته با نرم‌افزار را آورده و در مورد معنی دار بودن یا نبودن متغیرهای تحقیق بحث و نتیجه‌گیری خواهد شد.

۵-۲- تصریح مدل

در این تحقیق ارتباط بین عوامل مؤثر درونی و بیرونی بر سودآوری بانک‌های ایران بر اساس رویکرد پانل دیتا به شرح ذیل تصریح شده است (دیتریچ و وان‌زنرید، ۲۰۱۴).

$$Y_{it} = \alpha_1 + \alpha_2 LGDPPER_t + \alpha_3 INF_t + \alpha_4 CR_{it} + \alpha_5 CTIR_{it} + \alpha_6 GD_{it} + \alpha_7 IR_{it} + \alpha_8 S_{it} + \alpha_9 DUMMY_{it} + \varepsilon_{it}$$

(۵-۱)

در رابطه مذکور Y_{it} سودآوری بانک i در زمان t ، $DUMMY_{it}$ ، S_{it} ، IR_{it} ، GD_{it} ، $CTIR_{it}$ ، CR_{it} ، INF_t در رابطه به ترتیب متغیر مجازی، اندازه بانک، نسبت درآمد مشاع به درآمد کل، رشد سپرده‌ها، نسبت سرمایه به درآمد، نرخ تورم و نرخ رشد اقتصادی سرانه در زمان t و ε_{it} جمله اخلاص هستند. لازم به ذکر است که i در رابطه (۵-۱) بیانگر بانک‌های مورد مطالعه است که شامل تمام بانک‌های ایران است که در بازه زمانی ۱۳۸۵-۱۳۹۴ مشغول به فعالیت بودند. آمار و اطلاعات مربوط به ۱۸ بانک کشور (اقتصاد نوین، تجارت، توسعه صادرات، پاسارگاد، پارسین، کشاورزی، کارآفرین، صنعت و معدن، پست بانک، صادرات، سامان، سرمایه، سپه، سینا، رفاه، ملی، ملت و مسکن) و عوامل اقتصاد کلان از پایگاه اطلاعاتی بانک مرکزی ایران و مرکز آمار ایران به روش اسنادی و کتابخانه‌ای جمع‌آوری شده است.

۳-۵- برآورد مدل

۳-۵-۱- آزمون F لیمر و انتخاب روش تلفیقی (اثرات مشترک) و روش داده‌های تابلویی برای کل نظام بانکی

بر اساس روش‌شناسی داده‌های تابلویی، به منظور تعیین روش برآورد از آزمون F لیمر استفاده شده است که نتایج در جدول ذیل آورده شده‌اند.

جدول (۱-۵): آزمون F لیمر برای کل نظام بانکی

نتیجه	P-Value	مقدار	فرضیه صفر
فرضیه صفر رد می‌شود و باید از داده‌های تابلویی استفاده شود	۰/۰۰	۳/۸۹	یکسان بودن عرض از مبداها

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

همان‌طور که در جدول (۱-۵) آمده است آماره آزمون F در این تحقیق برای مدل (۱-۵) معادل ۳/۸۹۰ هست که از آماره جدول بزرگ‌تر است (مقدار احتمال مربوط به فرض صفر آماری برابر صفر است)؛ بنابراین با اطمینان بیش از ۹۹ درصد فرضیه صفر مبنی بر، برابری عرض از مبداهای مقاطع را نمی‌توان پذیرفت و رد می‌شود. لذا روش داده‌های تابلویی تأیید می‌شود.

۳-۵-۲- آزمون هاسمن و انتخاب روش اثرات تصادفی و اثرات ثابت کل نظام بانکی

زمانی که آزمون F لیمر بر وجود داده‌های تابلویی تأیید کند سؤالی پیش می‌آید که چگونه باید بین مدل اثرات ثابت و اثرات تصادفی یکی را انتخاب کرد؟ می‌توان این سؤال را از طریق آزمون هاسمن پاسخ داد.

جدول (۲-۵): آماره کای-دو آزمون هاسمن کل نظام بانکی

نتیجه	P-Value	مقدار	فرضیه صفر
فرضیه صفر رد می‌شود و باید از مدل اثرات ثابت استفاده کنیم	۰/۰۰	۶۳/۹۳	اثرات تصادفی

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

آماره آزمون هاسمن جدول (۲-۵) معادل ۶۳/۹۳ و ارزش احتمال آن کوچک‌تر از ۰/۰۱ است؛

بنابراین با اطمینان بیش از ۹۹ درصد استفاده از روش اثرات ثابت برای برآورد مدل مذکور مناسب‌تر خواهد بود.

۵-۳-۳- نتایج روش اثرات ثابت کل نظام بانکی

نتایج حاصل از آزمون‌های F لیمر و هاسمن، حاکی از تائید روش اثرات ثابت می‌باشد که نتایج تخمین در جدول ذیل آورده شده است.

جدول (۵-۳): نتایج روش اثرات ثابت کل نظام بانکی

متغیرها	نمادها	ضرایب	Std.Err	P-Value
لگاریتم تولید ناخالص داخلی سرانه	LGDP	۰/۱۱	۶/۱۱	۰/۹۸
نرخ تورم	INF	-۰/۰۱	۰/۰۱	۰/۱۰
نسبت سرمایه	CR	۱/۶۱	۱/۲۲	۰/۱۸
رشد سپرده‌ها	GD	۰/۳۸	۰/۳۷	۰/۳۰
اندازه بانک	S	-۰/۰۴	۰/۱۷	۰/۷۹
نسبت درآمد	IR	-۰/۲۲	۰/۱۴	۰/۱۱
نسبت هزینه	CTIR	*-۰/۶۶	۰/۲۵	۰/۰۱
F = ۳/۸۹				P-Value = ۰/۰۰

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

۵-۳-۴- آزمون ناهمسانی واریانس والد تعدیل شده کل نظام بانکی

برای آزمون وجود ناهمسانی واریانس از آزمون والد استفاده شده است. مقدار آماره کای-دو به دست آمده از آزمون، برابر ۱۵۲۰۱/۱۰ و ارزش احتمال آن کوچک‌تر از ۰/۰۱ است؛ لذا فرضیه صفر مبنی بر وجود همسانی واریانس رد می‌شود و فرضیه مقابل با احتمال بیش از ۹۹ درصد پذیرفته می‌شود.

۵-۳-۵- آزمون خودهمبستگی والداریج کل نظام بانکی

یکی دیگر از مفروضات مهم مدل رگرسیون خطی کلاسیک، عدم خودهمبستگی سریالی بین جملات اخلاص می‌باشد. با ملاحظه نتایج حاصل شده که مقدار آزمون والداریج برابر $1/90$ و ارزش احتمال آن برابر $0/18$ است می‌توان نتیجه گرفت که فرضیه صفر مبنی بر عدم وجود خودهمبستگی تأیید می‌گردد.

۵-۳-۶- آزمون وابستگی مقطعی پسران کل نظام بانکی

جهت برآورد وابستگی مقطعی بین خطاهای باقیمانده از آزمون وابستگی مقطعی پسران استفاده شده است که نتایج به دست آمده مبین وجود وابستگی مقطعی بین پسماندها است.

۵-۴- تخمین مدل اصلی به روش (GLS) برای کل نظام بانکی

پس از انجام آزمون ناهمسانی واریانس و رد فرضیه صفر در آماره والد تعدیل‌شده، همچنین با تکیه به نتیجه آزمون وابستگی مقطعی پسران، برای تخمین مدل باید از روش GLS با فرض در نظر گرفتن ناهمسانی واریانس و وابستگی مقطعی استفاده کرد؛ لذا مدل (۵-۱) با استفاده از روش GLS و برای اطلاعات سال‌های ۱۳۸۵ الی ۱۳۹۴ مربوط به ۱۸ بانک در ایران برآورد شده است که نتایج آن در جدول (۴-۵) ارائه شده است.

جدول (۴-۵): نتایج آزمون برآورد مدل اصلی به روش GLS برای کل نظام بانکی

متغیرها	نمادها	ضرایب	Std.Err	P-Value
لگاریتم تولید ناخالص داخلی	LGDPPE	*۱۵/۵۹	۳/۹۶	۰/۰۰
نرخ تورم	INF	۰/۰۰۰۷	۰/۰۰۰۸	۰/۹۲
نسبت سرمایه	CR	*۲/۲۷	۰/۴۵	۰/۰۰
رشد سپرده‌ها	GD	*۰/۷۳	۰/۱۷	۰/۰۰
اندازه بانک	S	۰/۰۱	۰/۰۷	۰/۸۹
نسبت درآمد	IR	-۰/۰۱	۰/۰۲	۰/۶۰
نسبت هزینه	CTIR	*-۰/۷۱	۰/۰۶	۰/۰۰
متغیر مجازی	DUMMY	*-۰/۸۱	۰/۱۲	۰/۰۰
Wald Chi2 = ۵۳۱/۱۰				P-Value = ۰/۰۰

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

مطابق با نتایج به دست آمده از برآورد مدل برای بررسی سودآوری بانک‌ها نتایج زیر به دست آمده

است:

الف) طبق نتایج به دست آمده از تخمین مدل مشاهده می‌شود بین نرخ رشد اقتصادی و سودآوری بانک‌ها در ایران ارتباط مثبت و معنی‌دار وجود دارد. بر اساس این نتیجه فرضیه اول که بیانگر تأثیر مثبت نرخ رشد اقتصادی بر سودآوری بانک‌ها در ایران بود را، نمی‌توان رد کرد.

در ادبیات نظری در اغلب موارد، نرخ رشد اقتصادی تأثیر مثبت و معناداری بر سودآوری بخش مالی دارد؛ بنابراین انتظار می‌رود که نرخ رشد اقتصادی اثر مثبتی بر سودآوری بانک‌ها داشته باشد. شرایط کلان اقتصادی یک کشور می‌تواند از چندین طریق بر عملکرد بانکداری اثرگذار باشد. از جمله می‌توان به تقاضای بیشتر تسهیلات بانکی و خدمات مالی در زمان رونق اقتصادی نسبت به دوره‌های رکودی اشاره نمود. نرخ رشد بالای اقتصادی (رونق اقتصادی) می‌تواند سبب تقویت ظرفیت و پتانسیل قرض‌گیرندگان داخلی شده و بنابراین به کاهش ریسک اعتباری منجر شود (باقری، ۱۳۸۵: ۲۰). در زمان رشد اقتصادی با افزایش جذب سپرده‌ها و وام‌ها سودآوری بانک‌ها تحت تأثیر قرار می‌گیرد (شاهچرا و جوزدانی، ۱۳۹۱:

(۴۱). از طرفی در دوره رونق اقتصادی تمایل به سرمایه‌گذاری و تقاضای وام هر دو افزایش می‌یابند. با افزایش اعطای وام و تسهیلات، درآمدهای مشاع بانک افزایش پیدا می‌کند. افزایش درآمدها، سودآوری بانک را به دنبال دارد (حسینی و فرامرزی عباد، ۱۳۹۵: ۱۶۵). متقابلاً، فضای رکودی در اقتصاد به بانک‌ها ضربه می‌زند این ضربه می‌تواند از طریق افزایش عدم وصول و نکول شدن تسهیلات بانک‌ها بروز دهد؛ به عبارت دیگر در شرایط رکود اقتصادی بیشتر مشتریان بانک‌ها توانایی بازپرداخت تسهیلات دریافتی را از دست می‌دهند، این امر به بروز ریسک اعتباری برای بانک‌ها منجر می‌شود. در چنین حالتی به دلیل عدم بازگشت اصل و سود اعتبارات تخصیص داده شده، بانک‌ها بابت دیرکرد مطالبات یاد شده ذخیره بیشتر در نظر می‌گیرند و در نتیجه هزینه بانک‌ها را افزایش خواهد داد که نتیجه این عملکرد تأثیر مستقیم روی سود آن‌ها خواهد گذاشت (نظریان و هاشمی‌نژاد، ۱۳۸۸: ۱۴۲).

بنابراین انتظار می‌رود که رشد و رونق اقتصادی سبب عملکرد بهتر بانک‌ها شود که نتایج به‌دست‌آمده نیز این امر را تأیید می‌کند و ارتباط مستقیم و معنادار بین رشد اقتصادی و سودآوری بانک‌ها را نشان می‌دهد.

ب) بر اساس نتایج به دست آمده از تخمین مدل مشاهده می‌شود بین نرخ تورم و سودآوری بانک‌ها در ایران ارتباط معنی‌دار وجود ندارد. بر اساس این نتیجه فرضیه دوم که نرخ تورم تأثیر منفی بر سودآوری بانک‌ها در ایران دارد، رد می‌شود.

پ) نتایج حاصل شده از مدل مبین این است که میزان سودآوری بانک‌های دولتی پایین‌تر از میزان سودآوری بانک‌های خصوصی است. بر اساس این نتیجه سومین فرضیه تحقیق، مبنی بر تأثیر مالکیت روی سودآوری را، نمی‌توان رد کرد.

ت) بر اساس نتایج به دست آمده از تخمین مدل مشاهده می‌شود بین نسبت سرمایه و سودآوری بانک‌ها در ایران ارتباط مثبت و معنی‌داری وجود دارد. بر اساس این نتیجه چهارمین فرضیه تحقیق مبنی بر نسبت سرمایه تأثیر مثبت بر سودآوری بانک‌ها در ایران دارد را، نمی‌توان رد کرد.

نسبت سرمایه در میان شاخص‌های ارزیابی عملکرد بانک‌ها از اهمیت خاصی برخوردار است؛ زیرا

سرمایه مناسب و کافی یکی از شرایط لازم برای حفظ سلامت بانکی است. هر یک از بانک‌ها برای تضمین ثبات و پایداری فعالیت‌های خود باید همواره نسبت مناسبی میان سرمایه و دارایی‌های خود برقرار نمایند. در واقع به عنوان تکیه‌گاه مالی بانک قلمداد شده، ثبات و امنیت بیشتر بانک حتی در بحران‌های مالی را در مقابل زیان‌ها و بازپرداخت بدهی‌ها به همراه دارد. پایین بودن این نسبت، ریسک بانک‌ها را در مواقع زیان‌های غیرمنتظره، نظیر نیاز به نقدینگی و هجوم سپرده‌گذاران برای گرفتن موجودی را به شدت افزایش می‌دهد و با توجه به ارتباط تنگاتنگ بانک‌ها با یکدیگر و در نتیجه با اقتصاد کلان کشور، اقتصاد کلان نیز در معرض مخاطره و ریسک ناشی از عملکرد بانک‌ها قرار خواهد گرفت. از این رو هرچقدر این نسبت در بانک‌ها بالا باشد نشانه قدرتمندی بانک بوده سودآوری بیشتر را متضمن خواهد بود؛ زیرا داشتن سرمایه بیشتر این امکان را فراهم می‌سازد که بانک به سطوح استاندارد سرمایه دست یابد که برای اعطای وام‌های بیشتر و کسب سود ضروری است (احمدیان، ۱۳۹۲: ۲۰).

ث) بر اساس نتایج به دست آمده از تخمین مدل مشاهده می‌شود بین رشد سالانه سپرده‌ها و سودآوری بانک‌ها در ایران ارتباط مثبت و معنی‌داری وجود دارد. بر اساس این نتیجه پنجمین فرضیه تحقیق که بیانگر تأثیر مثبت و معنادار بین رشد سالانه سپرده‌ها بر سودآوری بانک‌ها در ایران بود را، نمی‌توان رد کرد.

سرمایه‌گذاری را به دو بخش سرمایه‌گذاری مالی و سرمایه‌گذاری در دارایی‌های ثابت می‌توان تقسیم نمود.

بخش مسکن نمونه‌ای از دارایی‌های ثابت و سیستم بانکی و بازار بورس نمودی از سرمایه‌گذاری مالی می‌باشند. در ایران بخش قابل توجهی از دارایی‌های مالی را در قالب سیستم بانکی به صورت سپرده‌های بلندمدت و کوتاه‌مدت سرمایه‌گذاری می‌کنند. از سوی دیگر، نقش منحصربه‌فرد سیستم بانکی در جذب سپرده و تأمین و تجهیز منابع مالی به دلیل فقدان بازارهای مالی گسترده، بسترهای نامناسب برای سرمایه‌گذاری خارجی و نرخ پس‌انداز و سرمایه‌گذاری در کشور اهمیت دوچندان دارد. سطح پس‌انداز در

یک جامعه در فرایند رشد و توسعه اقتصادی اهمیت ویژه‌ای دارد و در بلندمدت زمینه‌ساز توسعه ظرفیت‌های تولیدی یک اقتصاد است، زیرا پس‌انداز از اصلی‌ترین منابع تأمین سرمایه‌گذاری است. طبق قانون عملیات بانکداری بدون ربا، کسب درآمد برای بانک‌ها تنها از طریق درآمد حاصل از اعطای وام و تسهیلات امکان‌پذیر است، بنابراین بانک‌ها برای کسب درآمد و افزایش سودآوری ناگزیر از جذب سپرده‌ها به‌عنوان منبع اصلی در اختیار بانک می‌باشند تا از آن طریق اقدام به اعطای وام و تسهیلات و در پی آن کسب درآمد نمایند؛ بنابراین می‌توان گفت جذب سپرده‌ها به‌عنوان بخش اصلی فعالیت‌های بانکی (تجهیز منابع) زمینه‌های لازم را برای ایفای وظایف تکلیفی (تخصیص منابع) که قانون عملیات بانکی بدون ربا بر عهده نظام بانکی محول کرده فراهم می‌کند. از این‌رو افزایش جذب سپرده‌ها از طرف بانک می‌تواند خدمت پرداخت وام و اعتبار توسط بانک را گسترش داده و سودآوری بانک افزایش یابد (نظریان و عزیزیان فرد، ۱۳۹۵: ۹۹). از طرف دیگر بانک‌هایی سودآوری زیادی خواهند داشت که سپرده‌های بیشتری را نسبت به سایر بانک‌ها جذب کنند. بانک‌ها با بازاریابی و سیاست‌های خاص به جمع‌آوری وجوه سرگردان می‌پردازند تا سهم بیشتری از سپرده‌ها را به خود اختصاص دهند. ساختار سپرده‌های بانک نسبت به سایر رقبای بانکی باید به‌گونه‌ای باشد که انگیزه و اشتیاق مشتریان را در انتخاب هر کدام از آن‌ها بیشتر کند که خود نوعی بازاریابی و تبلیغات است. به بیان دیگر رشد سپرده‌ها منعکس‌کننده مدیریت جسورانه^۱ یا مقبولیت بیشتر خدمات نزد مشتری است. بانک در برنامه‌های توسعه‌ای و بلندمدت خود و در راستای بهترین ماندن، باید رشد کلی سپرده‌ها و قیاس آن با سایر رقبا را در نظر بگیرد (عباسقلی‌پور، ۱۳۸۹: ۳۲ و ۳۳).

ج) بر اساس نتایج به دست آمده از تخمین مدل مشاهده می‌شود بین اندازه بانک و سودآوری بانک-ها در ایران ارتباط معنی‌دار وجود ندارد. بر اساس این نتیجه ششمین فرضیه تحقیق که بیانگر تأثیر مثبت اندازه بانک بر سودآوری بانک‌ها در ایران بود، رد می‌شود.

د) از سایر متغیرهای تحقیق نسبت درآمد مشاع به درآمد کل می‌باشد که با توجه به نتایج به

¹ Aggressive Management

دست‌آمده از تخمین مدل مشاهده می‌شود بین نسبت درآمد و سودآوری بانک‌ها در ایران ارتباط معنی‌دار وجود ندارد.

ر) آخرین متغیر مورد استفاده در مدل نسبت هزینه می‌باشد که با توجه به نتایج به دست‌آمده از تخمین مدل مشاهده می‌شود نسبت هزینه تأثیر منفی بر سودآوری بانک‌های ایران دارد.

عوامل مؤثر در بهای تمام شده پول در بانک‌ها به دو دسته عمده: ۱- عوامل مستقیم، هزینه‌های تخصیص منابع (بهره‌ای) همانند سود سپرده‌ها ۲- عوامل غیرمستقیم، هزینه‌های غیر پولی که شامل هزینه‌های اداری، هزینه مطالبات و استهلاک املاک هستند، تقسیم می‌شوند؛ بنابراین هزینه‌ها باعث افزایش بهای تمام شده پول برای بانک می‌گردند که سودآوری را به طور معکوس تحت تأثیر قرار می‌دهند. البته بانک‌ها با کنترل صحیح هزینه‌ها، قادر به افزایش کارایی عملیاتی بوده که منجر به رشد سودآوری می‌شود (شاهچرا و جوزدانی، ۱۳۹۱: ۴۱).

۵-۵-۵- برآورد مدل به تفکیک مالکیت بانک‌ها

در اغلب مطالعات صورت گرفته، مالکیت بانک نقش بسیار مؤثری در کسب درآمد و سودآوری بانک‌ها ایفا داشته‌اند به نحوی که پس از تغییر مالکیت بانک، تفاوت چشم‌گیری در سودآوری بانک مشاهده شده است و اغلب به دلیل ماهیت بانک و رسالتی بوده که بانک‌های دولتی و خصوصی داشته‌اند. از این رو بانک‌های کشور بر اساس مالکیت جدا شده و آزمون‌های مورد نیاز جهت بررسی موضوع فوق انجام گرفته‌است.

۵-۵-۵-۱- آزمون F لیمر انتخاب روش تلفیقی (اثرات مشترک) و روش داده‌های تابلویی برای بانک‌های دولتی و خصوصی

بانک‌ها را بر مبنای مالکیت جدا کرده و آزمون F لیمر (چاو) را جهت تعیین روش تلفیقی یا داده‌های تابلویی برای ۷ بانک دولتی و ۱۱ بانک خصوصی انجام گرفته است که نتایج در جدول (۵-۵) به

شرح ذیل آمده است.

جدول (۵-۵): نتایج آزمون F لیمر برای بانک‌های دولتی و خصوصی

نوع بانک	فرضیه صفر	مقدار	P-Value	نتیجه
دولتی	یکسان بودن عرض از مبدأها	۰/۴۰	۰/۳۹	فرضیه صفر رد نمی‌شود، باید از داده‌های تلفیقی استفاده شود
خصوصی	یکسان بودن عرض از مبدأها	۲/۹۷	۰/۰۰	فرضیه صفر رد می‌شود، باید از داده‌های تابلویی استفاده شود

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

طبق نتیجه حاصل شده از آزمون F لیمر برای بانک‌های دولتی، فرضیه صفر را نمی‌توان رد کرد و روش داده‌های تلفیقی برای بانک‌های دولتی تائید می‌شود. در حالی که نتایج برای بانک‌های خصوصی حاکی از تائید روش داده‌های تابلویی می‌باشد.

۵-۵-۲- آزمون هاسمن و انتخاب روش اثرات تصادفی و اثرات ثابت برای بانک‌های خصوصی

پس از انجام آزمون F لیمر و تائید مدل داده‌های تابلویی برای بانک‌های خصوصی، جهت مشخص شدن روش استفاده بین اثرات تصادفی و ثابت، آزمون هاسمن انجام می‌گیرد که نتایج آزمون فوق، نشان از تائید فرضیه صفر دارد؛ بنابراین روش اثرات تصادفی برای برآورد مدل مذکور مناسب‌تر خواهد بود.

۵-۵-۳- نتایج روش اثرات تصادفی برای بانک‌های خصوصی

نتایج به‌دست‌آمده از آزمون هاسمن برای بانک‌های خصوصی، مؤید این است که روش اثرات تصادفی، روش ارجح برای برآورد مدل می‌باشد که نتایج تخمین در جدول (۵-۶) آورده شده است.

جدول (۵-۶): نتایج روش اثرات تصادفی بانک‌های خصوصی

متغیرها	نمادها	ضرایب	Std. Err	P-Value
لگاریتم تولید ناخالص داخلی سرانه	LGDPPER	۱/۰۰	۳/۵۷	۰/۷۷
نرخ تورم	INF	*۰/۰۲	۰/۰۰	۰/۰۰
نسبت سرمایه	CR	*۳/۰۳	۰/۸۸	۰/۰۰
رشد سپرده‌ها	GD	*۲/۳۷	۰/۵۳	۰/۰۰

۰/۰۰	۰/۲۲	*-۰/۵۹	S	اندازه بانک
۰/۰۰	۰/۰۷	*-۰/۲۹	IR	نسبت درآمد
۰/۰۰	۰/۱۳	*-۰/۸۰	CTIR	نسبت هزینه

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

۵-۵-۴- آزمون (OLS) بانک‌های دولتی

بعد از انجام آزمون F لیمر و روشن شدن این مطلب که روش داده‌های تلفیقی (OLS) برای

بانک‌های دولتی جهت تجزیه و تحلیل از اعتبار لازم برخوردار است، ۷ بانک دولتی با استفاده از روش فوق

تخمین زده شده و نتایج تخمین به شرح ذیل آورده شده است.

جدول (۷-۵): آزمون OLS برای بانک‌های دولتی

P-Value	Std. Err	ضرایب	نمادها	متغیرها
۰/۰۴	۲۵/۵۰	*۵۱/۲۲	LGDPER	لگاریتم تولید ناخالص داخلی سرانه
۰/۲۳	۰/۰۵	-۰/۰۶	INF	نرخ تورم
۰/۳۶	۵/۰۰	۴/۵۶	CR	نسبت سرمایه
۰/۰۰	۲/۸۱	*۸/۷۲	GD	رشد سپرده‌ها
۰/۰۰	۱/۱۰	*-۳/۰۳	S	اندازه بانک
۰/۶۷	۱/۲۱	۰/۵۱	IR	نسبت درآمد
۰/۰۰	۲/۸۳	*-۱۴/۱۱	CTIR	نسبت هزینه
F = ۵/۷۷				P-Value = ۰/۰۰

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

۵-۵-۵- آزمون (RESTET) رمزی برای بانک‌های دولتی

پس از انجام آزمون روش حداقل مربعات، نیاز است مدل به لحاظ خوبی برازش آزموده شود.

بدین جهت آزمون رمزی انجام گرفته است.

با توجه به مقدار آماره F که برابر ۲/۶۸ و ارزش احتمال آن برابر ۰/۰۵ است می‌توان نتیجه گرفت

که فرضیه صفر مبنی بر عدم وجود خطای تصریح رد شده و وجود خطای تصریح تأیید می‌شود. از این رو خطای تصریح که ممکن است به یکی از دلایل؛ حذف متغیر مهم از مدل یا تصریح غلط فرم تبعی رگرسیون باشد، باید از بین برود.

۵-۵-۶- آزمون نهایی بانک‌های دولتی

طبق نتایج به دست آمده از آزمون رمزی، مدل دارای خطای تصریح بوده که پس از برطرف ساختن خطای تصریح، مدل نهایی برآورد شده و نتایج در جدول (۵-۸) به شرح ذیل آورده شده‌اند.

جدول (۵-۸): آزمون نهایی بانک‌های دولتی

متغیرها	نمادها	ضرایب	Std. Err	P-Value
لگاریتم تولید ناخالص داخلی	LGDPPEER	۲۱/۶۳	۱۸/۰۳	۰/۲۳
نرخ تورم	INF	-۰/۰۱	۰/۰۳	۰/۶۵
نسبت سرمایه	CR	۷/۷۷	۳/۳۳	۰/۰۲
رشد سپرده‌ها	GD	*۶/۷۶	۱/۹۹	۰/۰۰
اندازه بانک	S	*-۲/۶۵	۰/۷۷	۰/۰۰
نسبت درآمد	IR	۰/۹۲	۰/۸۵	۰/۲۸
F = ۳/۹۵				P-Value = ۰/۰۰

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

بررسی و تحلیل نتایج برآورد مدل برای بانک‌های دولتی

الف) بر اساس نتایج به دست آمده از تخمین مدل مشاهده می‌شود بین نرخ رشد اقتصادی و سودآوری بانک‌های دولتی در ایران ارتباط معنی‌داری وجود ندارد. بر اساس این نتیجه اولین فرضیه که بیانگر ارتباط مثبت و معنی‌دار بین رشد اقتصادی و سودآوری بانک‌ها در ایران بود، رد می‌شود.

ب) بر اساس نتایج به دست آمده از تخمین مدل مشاهده می‌شود بین نرخ تورم و سودآوری بانک‌های دولتی در ایران ارتباط معنی‌دار وجود ندارد. بر اساس این نتیجه دومین فرضیه که بیانگر ارتباط منفی و معنی‌دار بین نرخ تورم و سودآوری بانک‌ها در ایران بود، رد می‌شود.

ت) بر اساس نتایج به دست آمده از تخمین مدل مشاهده می‌شود که نسبت سرمایه تأثیر مثبت و معنی‌دار بر سودآوری بانک‌های دولتی دارد.

از آنجا که نسبت سرمایه به دارایی از طریق تغییر در صورت و مخرج کسر امکان‌پذیر است در نتیجه بانک‌های دولتی با توجه به شرایط اقتصادی متفاوت، رویکردهای مختلفی را می‌توانند انتخاب کنند. از جمله اینکه با انتشار سهام و اشکال مختلف مشارکت، سرمایه‌شان را افزایش دهند (احمدیان، ۱۳۹۲: ۶۷). با توجه به اینکه بانک‌های تجاری در ایران از فقر سرمایه رنج می‌برند، نسبت سرمایه به دارایی کل به معنی اهرم بالا می‌باشد و اهرم بالا همراه با ریسک بالا و همچنین با بازدهی بالا مرتبط است (باقری، ۱۳۸۵: ۲۱).

ث) بر اساس نتایج به دست‌آمده از تخمین مدل مشاهده می‌شود که رشد سپرده‌ها تأثیر مثبت بر سودآوری بانک‌های دولتی دارد.

ج) بر اساس نتایج حاصل شده از آزمون مدل مشاهده می‌شود اندازه بانک تأثیر منفی بر سودآوری بانک‌های دولتی دارد.

بانک‌های بزرگ‌تر از پیچیدگی‌هایی برخوردارند که نظارت بر آن‌ها را مشکل ساخته و موجب افزایش ریسک‌پذیری آن‌ها می‌شود (کوکابای^۱، ۲۰۰۹: به نقل از فرهنگ و همکاران، ۱۳۹۵: ۵۹). نتایج به دست‌آمده گویای این است که بانک‌های ایران نه تنها از صرفه‌های ناشی از مقیاس استفاده نمی‌کنند بلکه اندازه بزرگ‌تر بانک‌ها با اتلاف منابع و کاهش سودآوری همراه است (نوری بروجردی و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۹۷).

د) بر اساس نتایج به دست‌آمده از تخمین مدل مشاهده می‌شود که بین نسبت درآمد با سودآوری بانک‌های دولتی رابطه معنی‌داری برقرار نمی‌باشد.

ر) بر اساس نتایج به دست‌آمده از تخمین مدل مشاهده می‌شود که بین نسبت هزینه با سودآوری در بانک‌های دولتی ارتباط معنی‌داری برقرار نیست.

بانک‌های دولتی با توجه به ساختار مالکیتشان، به دلیل اینکه در مواقع بحران به کمک‌های بانک مرکزی متکی بوده‌اند، اهمیت چندانی به نسب هزینه قائل نبوده‌اند (احمدیان، ۱۳۹۲: ۶۷) و همان‌طور

^۱ Kocabay

که نتایج نشان می‌دهد این نسبت تأثیری بر سودآوری آن‌ها ندارد.

۵-۵-۷- آزمون ناهمسانی واریانس (LR) بانک‌های خصوصی

نتایج حاصل از آزمون هاسمن نشان داد که روش اثرات تصادفی برای بانک‌های خصوصی روش مناسب است، لذا از آزمون ناهمسانی LR جهت بررسی ناهمسانی واریانس استفاده شده است که نتایج در جدول (۹-۵) آمده است.

جدول (۹-۵): نتایج آزمون ناهمسانی (LR) بانک‌های خصوصی

نتیجه	P-Value	آماره Chi2	فرضیه صفر
فرضیه صفر رد می‌شود، ناهمسانی واریانس وجود دارد	۰/۰۰	۱۱۷/۹۰	همسانی واریانس

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

نتیجه جدول (۹-۵) نشان می‌دهد که فرضیه صفر با احتمال بیش از ۹۹ درصد رد می‌شود و ناهمسانی واریانس وجود دارد.

۵-۵-۸- آزمون خودهمبستگی والدريج بانک‌های خصوصی

جهت بررسی وجود خودهمبستگی در بانک‌های خصوصی آزمون خودهمبستگی والدريج انجام گرفته است که نتایج نشان می‌دهند که مقدار آماره مربوط به بانک‌های خصوصی برابر ۲/۳۵ است. در نتیجه فرضیه صفر را نمی‌توان رد کرد و خودهمبستگی وجود ندارد.

۵-۵-۹- آزمون وابستگی مقطعی پسران بانک‌های خصوصی

پس از بررسی آزمون‌های ناهمسانی واریانس و خودهمبستگی، آزمون وابستگی مقطعی جهت بررسی وابستگی مقطعی انجام پذیرفت. با توجه به مقدار آماره پسران و ارزش احتمال به دست آمده، فرضیه صفر را نمی‌توان رد کرد و وابستگی مقطعی وجود ندارد.

۵-۵-۱۰- تخمین مدل به روش (GLS) برای بانک‌های خصوصی

با در نظر گرفتن نتایج حاصل از آزمون ناهمسانی واریانس برای بانک‌های خصوصی، جهت از بین بردن ناهمسانی واریانس از روش GLS با فرض ناهمسانی واریانس استفاده شده است که نتایج به منظور مقایسه بین بانک‌های دولتی و خصوصی در جدول (۵-۱۰) آورده شده‌اند.

جدول (۵-۱۰): برآورد مدل برای بانک‌های خصوصی

بانک‌های خصوصی (GLS)			
P-Value	Std. Err	ضرایب	متغیرها
۰/۶۶	۳/۰۳	۱/۳۰	لگاریتم تولید ناخالص داخلی
۰/۱۹	۰/۰۰	۰/۰۰۷	نرخ تورم
۰/۰۱	۱/۰۶	*۲/۶۱	نسبت سرمایه
۰/۰۰	۰/۵۵	*۲/۳۲	رشد سپرده‌ها
۰/۰۷	۰/۲۳	**۰/۴۲	اندازه بانک
۰/۰۰	۰/۰۵	*۲/۶۶	نسبت درآمد
۰/۰۰	۰/۱۹	*۱/۱۶	نسبت هزینه
P-Value = ۰/۰۰			
Wald Chi = ۳۷۲/۳۰			

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

بررسی و تحلیل نتایج برآورد مدل برای بانک‌های خصوصی

الف) بر اساس نتایج به دست آمده از تخمین مدل مشاهده می‌شود بین نرخ رشد اقتصادی و سودآوری بانک‌های خصوصی در ایران ارتباط معنی‌داری وجود ندارد. بر اساس این نتیجه اولین فرضیه که بیانگر ارتباط مثبت و معنی‌دار بین رشد اقتصادی و سودآوری بانک‌ها در ایران بود، رد می‌شود.

ب) بر اساس نتایج به دست آمده از تخمین مدل مشاهده می‌شود بین نرخ تورم و سودآوری و بانک‌های خصوصی در ایران ارتباط معنی‌داری وجود ندارد. بر اساس این نتیجه دومین فرضیه که بیانگر ارتباط منفی و معنی‌دار بین نرخ تورم و سودآوری بانک‌ها در ایران بود، رد می‌شود.

ت) بر اساس نتایج به دست آمده از تخمین مدل مشاهده می‌شود که نسبت سرمایه تأثیر مثبت و معنادار بر سودآوری بانک‌های خصوصی دارد.

ث) بر اساس نتایج به دست آمده از تخمین مدل مشاهده می‌شود که رشد سپرده‌ها تأثیر مثبت بر سودآوری بانک‌های خصوصی دارد.

ج) بر اساس نتایج حاصل شده از آزمون مدل مشاهده می‌شود اندازه بانک تأثیر منفی بر سودآوری بانک‌های خصوصی دارد.

د) بر اساس نتایج به دست آمده از تخمین مدل مشاهده می‌شود بین نسبت درآمد بانک‌های خصوصی و سودآوری رابطه منفی و معنی‌دار برقرار است و نسبت درآمد تأثیر منفی بر سودآوری بانک‌های خصوصی دارد.

نسبت درآمد شامل تقسیم درآمد مشاع بر مجموع درآمد مشاع و درآمد غیر مشاع می‌باشد. آن دسته از درآمدهای بانک که به واسطه دریافت کارمزد خدمات ارائه شده و ارائه مشاوره‌های مالی و سرمایه‌گذاری حاصل می‌شود تحت عنوان درآمدهای غیر مشاع هستند. درآمد مشاع ناشی از اختلاف نرخ سود سپرده‌ها و تسهیلات اعطایی و همچنین سود حاصل از سرمایه‌گذاری‌ها است. چنانچه سود پرداختی به سپرده‌ها بیشتر از سود تسهیلات باشد، یا اگر اختلاف درآمد مشاع و سود پرداختی منفی باشد بانک از محل درآمدهای مشاع ضرر شناسایی خواهد کرد که کاهش سود بانک را به همراه خواهد داشت (رضا نژاد، ۱۳۸۹: ۴۷). چنانچه نتایج حاصل شده مبین این مطلب است.

ر) بر اساس نتایج به دست آمده از تخمین مدل مشاهده می‌شود که نسبت هزینه تأثیر منفی بر سودآوری بانک‌های خصوصی دارد.

هزینه‌ها شامل هزینه‌های اداری؛ شامل هزینه‌های پرسنلی، ملزومات، اجاره محل، استهلاک، بیمه اموال و ... است که نسبت هزینه نشان می‌دهد که هزینه‌ها چند درصد از درآمد بانک را شامل می‌شود. بدیهی است هرچقدر این نسبت کمتر باشد، بانک به لحاظ هزینه‌ای کاراتر عمل نموده است (شاهچرا و جوزدانی، ۱۳۹۱: ۳۴)؛ بنابراین بانک‌های خصوصی با کنترل هزینه‌ها کارایی عملیاتی را افزایش داده و

رشد سودآوری را ایجاد می‌نمایند.

۵-۶- خلاصه

در ابتدای فصل به تصریح مدل اشاره شد و سپس به برآورد مدل به سه گونه مجزا پرداخته شد. ابتدا مدل را برای تمام بانک‌های کشور (دولتی و خصوصی) تخمین زده و سپس به تفکیک مالکیت، برای بانک‌های دولتی و بانک‌های خصوصی به صورت مجزا تخمین صورت گرفت.

بر اساس روش‌شناسی داده‌های تابلویی، مسئله اصلی قبل از برآورد مدل، تعیین روش برآورد می‌باشد. بدین منظور در مرحله اول باید بررسی شود که آیا مدل به روش تلفیقی (اثرات مشترک) باید برآورد گردد و یا این که به روش داده‌های تابلویی قابل برآورد است که بدین منظور از آزمون F لیمر استفاده شد و بعد از تأیید روش داده‌های تابلویی (اثرات ثابت، اثرات تصادفی) از طریق آزمون F لیمر، برای تعیین روش بهینه بین اثرات ثابت و اثرات تصادفی از آزمون هاسمن استفاده شد. در ادامه آزمون‌های: ناهمسانی واریانس، خودهمبستگی و وابستگی مقطعی پسران برای تخمین مدل به روش GLS تأکید کردند و در نهایت به برآورد مدل برای بانک‌های دولتی به روش OLS و بانک‌های خصوصی به روش GLS پرداخته شد. نتایج برآورد مدل از سه روش مورد بحث و واکاوی قرار گرفت؛ که نتایج حاصل از تخمین مدل پژوهش برای تمام بانک‌ها نشان می‌دهد که متغیرهای کلان اقتصادی شامل رشد اقتصادی تأثیر مثبت و معنی‌دار روی سودآوری دارد درحالی که نرخ تورم تأثیر معنی‌دار روی سودآوری ندارد. همچنین متغیرهای مختص بانک اندازه بانک و نسبت درآمد تأثیر معنی‌داری ندارد درحالی که نسبت سرمایه و رشد سپرده‌ها تأثیر مثبت و معنی‌دار و نسبت هزینه تأثیر منفی و معنی‌دار بر سودآوری دارد.

نتایج به دست آمده از تخمین مدل برای بانک‌های دولتی نشان می‌دهد که متغیرهای کلان اقتصاد تأثیر معنی‌دار بر سودآوری بانک‌های دولتی ندارند. از میان متغیرهای مختص بانک، نسبت سرمایه و رشد سپرده‌ها تأثیر مثبت و معنی‌دار و اندازه بانک تأثیر منفی و معنی‌دار روی سودآوری دارد.

در خصوص بانک‌های خصوصی همانند بانک‌های دولتی متغیرهای کلان اقتصاد تأثیر معنی‌دار روی سودآوری این بانک‌ها نداشتند. نسبت سرمایه و رشد سپرده‌ها اثر مثبت و معنی‌دار بر سودآوری بانک‌های مذکور دارند. اندازه بانک در کنار نسبت هزینه و نسبت درآمد تأثیر منفی و معنی‌دار روی سودآوری دارد.

فصل ۶:

نتیجه‌گیری و پیشنهادهای

تحقیق

۶-۱- خلاصه نتایج

سودآوری بانک‌ها تحت تأثیر عوامل داخلی قابل‌کنترل مدیریت بانک و شرایط اقتصادی حاکم بر کشور می‌باشد که در این پژوهش نحوه اثرگذاری مهم‌ترین این عوامل مورد واکاوی قرار گرفت. جامعه مورد مطالعه این پژوهش تمام بانک‌های کشور که طی سال‌های ۱۳۸۵ الی ۱۳۹۴ مشغول فعالیت بودند، برای پژوهش انتخاب شدند (تجارت، ملی، ملت، کشاورزی، سپه، پارسیان، پاسارگاد، رفاه، سامان، صادرات، صنعت و معدن، پست‌بانک، توسعه‌صادرات، اقتصاد نوین، سرمایه، سینا، کارآفرین و مسکن).

بر اساس برآورد مدل پانل دیتا به روش GLS برای کل ۱۸ بانک (دولتی و خصوصی)، در بررسی عوامل مؤثر بر سودآوری در بانک‌های مورد مطالعه نتایج زیر به دست آمد:

از میان متغیرهای کلان اقتصادی، رشد اقتصادی تأثیر مثبت و معنی‌دار داشته در حالی که نرخ تورم تأثیر معنی‌دار بر سودآوری ندارد. لذا فرضیه اول تحقیق مبنی بر تأثیر مثبت رشد اقتصادی را نمی‌توان رد کرد و فرضیه دوم تحقیق مبنی بر تأثیر منفی نرخ تورم بر سودآوری رد می‌شود. تمامی متغیرهای داخلی مورد مطالعه مربوط به سودآوری بانک‌ها به‌جز اندازه بانک و نسبت درآمد تأثیر معنی‌دار بر سودآوری بانک‌ها در ایران دارند که در این میان نسبت هزینه ارتباط معکوس با سودآوری نشان داد.

دومین فرضیه فرعی پژوهش، مبنی بر تأثیر مثبت نسبت سرمایه به مجموع دارایی‌ها بر سودآوری را، نمی‌توان رد کرد.

سومین فرضیه فرعی پژوهش، مبنی بر تأثیر مثبت رشد سپرده‌ها بر سودآوری را، نمی‌توان رد کرد. چهارمین فرضیه فرعی پژوهش، مبنی بر تأثیر مثبت اندازه بانک بر سودآوری رد می‌شود.

در بررسی‌های به دست آمده که به‌صورت تفکیک مالکیت بانکی صورت گرفت نتایج حاصل شده به شرح ذیل می‌باشند:

در تخمین مدل برای بانک‌های دولتی، از بین متغیرهای تأثیرگذار بر سودآوری، متغیرهای کلان اقتصادی ارتباط معنی‌داری با سودآوری ندارند و از بین عوامل مختص بانک، متغیرهای نسبت سرمایه و رشد

سپرده‌ها تأثیر مثبت و معنی‌دار و اندازه بانک تأثیر منفی و معنی‌دار بر سودآوری دارند و لیکن نسبت هزینه تأثیر معنی‌داری بر سودآوری نشان نداده است.

بررسی بانک‌های خصوصی نشان داد که به‌جز متغیرهای کلان اقتصادی رشد اقتصادی و تورم، متغیرهای مختص بانک رابطه معنی‌دار با سودآوری دارند. رشد سپرده‌ها و نسبت سرمایه تأثیر مثبت و معنی‌دار و اندازه بانک، نسبت درآمد و نسبت هزینه تأثیر منفی و معنی‌دار بر سودآوری داشته‌اند.

۶-۲- پیشنهادهایی برای سیاست‌گذاری‌ها

بر اساس پژوهش انجام شده پیشنهادهایی به شرح ذیل ارائه می‌گردد:

الف) سرمایه‌گذاری خارجی (خرید دارایی خارجی، ارائه تسهیلات به اشخاص حقیقی یا حقوقی و ...)

از آنجایی نتایج نشان می‌دهد که عملکرد بانک‌ها متأثر از دوران رونق و رکود اقتصاد داخلی است، برای رهایی از ریسک داخلی و تأمین پرتفویی با ریسک پایین، سرمایه‌گذاری بخشی از دارایی‌های بانک در محلی به دور از نوسانات داخلی، منبع درآمد و سوددهی قابل اطمینانی را در پی داشته و تأثیر پذیری از نوسانات داخلی را کاهش خواهد داد.

ب) فروش دارایی‌های غیر درآمدزا

نتایج نشان می‌دهد که اندازه بانک اثر منفی بر عملکرد آن‌ها داشته است. از این‌رو به نظر می‌رسد بانک‌ها با اندازه بزرگ دچار سیستم مدیریتی غیر پویا شده و چابکی آن‌ها کاهش می‌یابد. بخشی از چابکی بانک‌ها مربوط به دارایی‌های آن‌ها است. ظاهراً بانک‌های بزرگ در مدیریت پرتفوی دارایی‌ها عملکرد مناسبی ندارند. مثلاً یکی از این مشکلات می‌تواند مربوط به انباشت دارایی‌های غیر کارآمد باشد. جهت جلوگیری از اثر منفی اندازه بانک بر سودآوری، بانک‌ها در راستای فروش دارایی‌های غیر درآمدزا و تبدیل آن‌ها به دارایی‌های درآمدزا حرکت نمایند.

۶-۳- پیشنهادهایی برای تحقیق‌های آتی

الف) جامعه آماری مورد بررسی در این تحقیق، بانک‌های کشور ایران بوده است که در بازه زمانی مورد بررسی آمار مربوط به متغیرهای موردنظر را دارا بودند اما می‌توان این بررسی را در سطح هر یک از استان‌ها یا حتی کلان‌شهرهای بزرگ ایران انجام داد. به عنوان مثال می‌توان عوامل مؤثر بر سودآوری بانک‌های استان آذربایجان شرقی را بررسی کرد.

ب) می‌توان با انتخاب یک نمونه آماری بزرگ‌تر از بانک‌های کشورهای عضو اکو و بانک‌های ایران، مطالعه تطبیقی انجام گیرد.

ج) می‌توان در پژوهش‌های آتی از روش‌های پیمایشی، دلفی^۱ یا مدل‌های تصمیم‌گیری با معیارهای چندگانه^۲ از جمله روش تحلیل سلسله‌مراتبی^۳ و تاپسیس^۴ استفاده نمود.

^۱ Delphi Method

^۲ Multiple Criteria Decision Making

^۳ AHP

^۴ TOPSIS

پیوست

الف-آزمون F لیمر برای تمام بانک‌ها

Fixed-effects (within) regression		Number of obs = 180	
Group variable: id		Number of groups = 18	
R-sq: within = 0.0952		obs per group: min = 10	
between = 0.0525		avg = 10.0	
overall = 0.0035		max = 10	
corr(u_i, xb) = -0.3672		F(8,154) = 2.03	
		Prob > F = 0.0469	

lny	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]
newric	-.2221706	.1403254	-1.58	0.115	-.4993817 .0550406
costr	-.6656127	.2537663	-2.62	0.010	-1.166925 -.1643003
ldep	.3823955	.371904	1.03	0.305	-.3522964 1.117087
newsiz	-.0472891	.1790651	-0.26	0.792	-.4010301 .306452
lgdpper	.1107749	6.116023	0.02	0.986	-11.97136 12.19291
inf	-.0185643	.0112556	-1.65	0.101	-.0407995 .003671
cr	1.614237	1.220051	1.32	0.188	-.7959596 4.024433
dumy	.4108034	.2716133	1.51	0.132	-.1257655 .9473723
_cons	1.956557	8.681341	0.23	0.822	-15.19333 19.10644

sigma_u	1.0695902				
sigma_e	1.0908319				
rho	.49016872	(fraction of variance due to u_i)			

F test that all u_i=0:	F(17, 154) =	3.89	Prob > F = 0.0000
------------------------	--------------	------	-------------------

ب-آزمون هاسمن برای تمام بانک‌ها

	---- Coefficients ----			
	(b) fe	(B) re	(b-B) Difference	sqrt(diag(V_b-V_B)) S.E.
newric	-.2221706	-.0174662	-.2047044	.0821363
costr	-.6656127	-.6856091	.0199965	.0619231
ldep	.3823955	.564495	-.1820995	.
newsiz	-.0472891	.0240343	-.0713234	.0332212
lgdpper	.1107749	11.55389	-11.44312	1.51673
inf	-.0185643	-.0082931	-.0102712	.
cr	1.614237	1.94311	-.3288735	.5088693
dumy	.4108034	-.4247002	.8355036	.1649428

b = consistent under H₀ and H_a; obtained from xtreg
B = inconsistent under H_a, efficient under H₀; obtained from xtreg

Test: H₀: difference in coefficients not systematic

$$\chi^2(8) = (b-B)'[(V_b-V_B)^{-1}](b-B)$$

$$= 63.93$$

Prob>chi2 = 0.0000
(V_b-V_B is not positive definite)

پ-آزمون ناهمسانی واریانس والد تعدیل شده برای کل نظام بانکی

Modified Wald test for groupwise heteroskedasticity
in fixed effect regression model

H0: $\sigma(i)^2 = \sigma^2$ for all i

chi2 (18) = 15201.10

Prob>chi2 = 0.0000

ت-آزمون خودهمبستگی والد ریج برای کل نظام بانکی

wooldridge test for autocorrelation in panel data

H0: no first-order autocorrelation

F(1, 17) = 1.902

Prob > F = 0.1858

ث-آزمون وابستگی مقطعی پسران برای کل نظام بانکی

Pesaran's test of cross sectional independence = 2.987, Pr = 0.0028

ج-آزمون GLS برای کل نظام بانکی

Cross-sectional time-series FGLS regression

Coefficients: generalized least squares

Panels: heteroskedastic with cross-sectional correlation

Correlation: no autocorrelation

Estimated covariances	=	171	Number of obs	=	180
Estimated autocorrelations	=	0	Number of groups	=	18
Estimated coefficients	=	9	Time periods	=	10
			wald chi2(8)	=	531.10
			Prob > chi2	=	0.0000

lny	Coef.	Std. Err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]	
cr	2.270473	.4533587	5.01	0.000	1.381906	3.15904
inf	.0007916	.0081537	0.10	0.923	-.0151893	.0167725
lgdpper	15.59386	3.966002	3.93	0.000	7.820643	23.36708
newsiz	.0106514	.0779152	0.14	0.891	-.1420595	.1633624
costr	-.7187009	.0666732	-10.78	0.000	-.849378	-.5880238
ldep	.7393018	.1787553	4.14	0.000	.3889479	1.089656
newric	-.0145721	.0279982	-0.52	0.603	-.0694476	.0403034
dumy	-.8115244	.1286324	-6.31	0.000	-1.063639	-.5594096
_cons	-19.59764	5.669986	-3.46	0.001	-30.7106	-8.484668

چ-آزمون F لیمر برای بانک‌های دولتی

lnd	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
ric	-.3976256	1.937708	-0.21	0.838	-4.279322	3.484071
costr	-10.86491	3.60048	-3.02	0.004	-18.07754	-3.652283
ldepod	4.721232	4.892484	0.96	0.339	-5.079592	14.52206
newsizd	-1.413683	2.100893	-0.67	0.504	-5.622278	2.794911
lgdpper	42.64473	26.19797	1.63	0.109	-9.836101	95.12556
inf	-.07891	.0577317	-1.37	0.177	-.1945605	.0367406
cr	2.286952	5.941482	0.38	0.702	-9.615268	14.18917
_cons	-49.08811	37.33284	-1.31	0.194	-123.8748	25.69855
sigma_u	1.5259275					
sigma_e	3.3858555					
rho	.1688207	(fraction of variance due to u_i)				
F test that all u_i=0:			F(6, 56) =	1.06	Prob > F = 0.3969	

ح-آزمون F لیمر برای بانک‌های خصوصی

lnd	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
ric	-.2852434	.076825	-3.71	0.000	-.4378246	-.1326622
costr	-.7737867	.1389565	-5.57	0.000	-1.049766	-.4978071
ldepokh	2.28246	.5300962	4.31	0.000	1.229643	3.335277
newsiz	-.5780031	.2264355	-2.55	0.012	-1.027724	-.1282827
lgdpper	1.244674	3.516232	0.35	0.724	-5.738867	8.228215
inf	.0234925	.0071377	3.29	0.001	.0093164	.0376685
cr	3.021616	.8801299	3.43	0.001	1.273602	4.76963
_cons	3.459931	5.103095	0.68	0.499	-6.675257	13.59512
sigma_u	.76910342					
sigma_e	.54765162					
rho	.66355391	(fraction of variance due to u_i)				
F test that all u_i=0:			F(10, 92) =	16.97	Prob > F = 0.0000	

خ-آزمون OLS بانک‌های دولتی

```
. reg lnd ric costr ldepod newsizd lgdpper inf cr
```

Source	SS	df	MS			
Model	465.965641	7	66.5665202	Number of obs =	70	
Residual	714.950979	62	11.5314674	F(7, 62) =	5.77	
Total	1180.91662	69	17.1147336	Prob > F =	0.0000	
				R-squared =	0.3946	
				Adj R-squared =	0.3262	
				Root MSE =	3.3958	

lnd	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
ric	.516349	1.210948	0.43	0.671	-1.904301	2.936999
costr	-14.11425	2.831737	-4.98	0.000	-19.77481	-8.45369
ldepod	8.723482	2.81739	3.10	0.003	3.091601	14.35536
newsizd	-3.033592	1.101821	-2.75	0.008	-5.2361	-.8310836
lgdpper	51.22766	25.50345	2.01	0.049	.2469861	102.2083
inf	-.0656198	.0544737	-1.20	0.233	-.1745112	.0432716
cr	4.563412	5.001943	0.91	0.365	-5.43533	14.56215
_cons	-59.78	36.42992	-1.64	0.106	-132.6024	13.04238

د-آزمون رمزی و ناهمسانی واریانس برای بانک‌های دولتی

```
. estat ovtest
```

```
Ramsey RESET test using powers of the fitted values of lnd
Ho: model has no omitted variables
F(3, 59) = 2.68
Prob > F = 0.0553
```

```
. estat hettest
```

```
Breusch-Pagan / Cook-Weisberg test for heteroskedasticity
Ho: Constant variance
Variables: fitted values of lnd

chi2(1) = 3.72
Prob > chi2 = 0.0537
```

ذ-آزمون نهایی بانک‌های دولتی

```
. reg lnd ric ldepod newsizd lgdpper inf cr
```

Source	SS	df	MS	Number of obs =	70
Model	179.485531	6	29.9142551	F(6, 63) =	1.88
Residual	1001.43109	63	15.8957316	Prob > F =	0.0978
				R-squared =	0.1520
				Adj R-squared =	0.0712
Total	1180.91662	69	17.1147336	Root MSE =	3.9869

lnd	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]
ric	.027836	1.417086	0.02	0.984	-2.803985 2.859657
ldepod	7.649776	3.29816	2.32	0.024	1.05893 14.24062
newsizd	-2.647107	1.290419	-2.05	0.044	-5.225804 -.0684106
lgdpper	42.91148	29.87896	1.44	0.156	-16.79686 102.6198
inf	-.0735758	.0639291	-1.15	0.254	-.2013279 .0541763
cr	13.03629	5.523141	2.36	0.021	1.999172 24.07341
_cons	-60.6092	42.77123	-1.42	0.161	-146.0807 24.86227

```
. estat ovtest
```

```
Ramsey RESET test using powers of the fitted values of lnd
Ho: model has no omitted variables
F(3, 60) = 0.74
Prob > F = 0.5325
```

```
. rreg lnd ric ldepod newsizd lgdpper inf cr
```

```
Huber iteration 1: maximum difference in weights = .73001501
Huber iteration 2: maximum difference in weights = .13659623
Huber iteration 3: maximum difference in weights = .12076591
Huber iteration 4: maximum difference in weights = .02560355
Biweight iteration 5: maximum difference in weights = .29612101
Biweight iteration 6: maximum difference in weights = .1478974
Biweight iteration 7: maximum difference in weights = .0508139
Biweight iteration 8: maximum difference in weights = .03370689
Biweight iteration 9: maximum difference in weights = .0214933
Biweight iteration 10: maximum difference in weights = .00869438
```

```
Robust regression
```

```
Number of obs = 70
F( 6, 63) = 3.95
Prob > F = 0.0020
```

lnd	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]
ric	.9228074	.8553321	1.08	0.285	-.7864374 2.632052
ldepod	6.763375	1.99072	3.40	0.001	2.785239 10.74151
newsizd	-2.657738	.7788777	-3.41	0.001	-4.214201 -1.101275
lgdpper	21.63648	18.0345	1.20	0.235	-14.40259 57.67554
inf	-.017336	.0385866	-0.45	0.655	-.0944452 .0597733
cr	7.774196	3.333686	2.33	0.023	1.112357 14.43603
_cons	-27.97094	25.81607	-1.08	0.283	-79.56025 23.61837

ر-آزمون هاسمن برای بانک‌های خصوصی

```

Random-effects GLS regression           Number of obs   =   110
Group variable: id                     Number of groups =    11

R-sq:  within = 0.6227                  Obs per group:  min =    10
        between = 0.6058                  avg   =   10.0
        overall = 0.5700                  max   =    10

corr(u_i, x) = 0 (assumed)              wald chi2(7)    =   159.56
                                           Prob > chi2     =    0.0000
    
```

	Coef.	Std. Err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]
lnykh					
ric	-.2938845	.0747131	-3.93	0.000	-.4403194 -.1474496
costr	-.8017829	.1386307	-5.78	0.000	-1.073494 -.5300716
ldepokh	2.376394	.5320226	4.47	0.000	1.333649 3.41914
newsiz	-.5958268	.2277366	-2.62	0.009	-1.042182 -.1494713
lgdpper	1.006378	3.575113	0.28	0.778	-6.000716 8.013471
inf	.0223028	.0072448	3.08	0.002	.0081033 .0365023
cr	3.03473	.8898221	3.41	0.001	1.290711 4.77875
_cons	3.702534	5.191171	0.71	0.476	-6.471974 13.87704
sigma_u	.60594287				
sigma_e	.54765162				
rho	.55040142	(fraction of variance due to u_i)			

. hausman fe re

	---- Coefficients ----		(b-B)	sqrt(diag(v_b-v_B))
	(b)	(B)	Difference	S.E.
	fe	re		
ric	-.2852434	-.2938845	.0086411	.0178897
costr	-.7737867	-.8017829	.0279961	.0095096
ldepokh	2.28246	2.376394	-.0939346	.
newsiz	-.5780031	-.5958268	.0178237	.
lgdpper	1.244674	1.006378	.2382961	.
inf	.0234925	.0223028	.0011897	.
cr	3.021616	3.03473	-.0131145	.

b = consistent under Ho and Ha; obtained from xtreg
 B = inconsistent under Ha, efficient under Ho; obtained from xtreg

Test: Ho: difference in coefficients not systematic

$$\begin{aligned}
 \chi^2(7) &= (b-B)'[(v_b-v_B)^{-1}](b-B) \\
 &= 3.71 \\
 \text{Prob}>\chi^2 &= 0.8127 \\
 & \text{(v_b-v_B is not positive definite)}
 \end{aligned}$$

س- آزمون ناهمسانی واریانس LR برای بانک‌های خصوصی

. lrtest hetero hemo, df ('df')

```

Likelihood-ratio test                 LR chi2(10) =   117.90
(Assumption: hemo nested in hetero)   Prob > chi2 =    0.0000
    
```

س-آزمون خودهمبستگی والدريج برای بانک‌های خصوصی

```

wooldridge test for autocorrelation in panel data
H0: no first-order autocorrelation
      F( 1, 10) = 2.358
      Prob > F = 0.1556

```

ش-آزمون وابستگی مقطعی پسران برای بانک‌های خصوصی

```

Pesaran's test of cross sectional independence = 0.193, Pr = 0.8471

```

ص-آزمون GLS برای بانک‌های خصوصی

```
. xtgls lnykh ric costr ldepokh newsiz lgdpper inf cr, panels(hetero)
```

```
Cross-sectional time-series FGLS regression
```

```

Coefficients: generalized least squares
Panels:      heteroskedastic
Correlation: no autocorrelation

```

```

Estimated covariances = 11      Number of obs = 110
Estimated autocorrelations = 0    Number of groups = 11
Estimated coefficients = 8        Time periods = 10
                                wald chi2(7) = 373.30
                                Prob > chi2 = 0.0000

```

lnykh	Coef.	Std. Err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]	
ric	-.2663919	.057084	-4.67	0.000	-.3782745	-.1545094
costr	-1.163865	.1900951	-6.12	0.000	-1.536444	-.7912852
ldepokh	2.322814	.5568601	4.17	0.000	1.231388	3.41424
newsiz	-.420763	.2385891	-1.76	0.078	-.8883891	.0468632
lgdpper	1.302792	3.039041	0.43	0.668	-4.653619	7.259203
inf	.0078411	.0060607	1.29	0.196	-.0040377	.0197199
cr	2.611595	1.068039	2.45	0.014	.5182766	4.704913
_cons	2.794326	4.387912	0.64	0.524	-5.805824	11.39448

منابع و مأخذ

- آقا بابایی، رضا (۱۳۸۴)، **تحلیل خصوصی سازی بانکها در ایران از منظر نهادگرایی**، موسسه تحقیقاتی تدبیر اقتصاد، تهران.
- ابراهیمی، سجاد (۱۳۹۲)، **تحولات ساختار نظام مالی ایران بین سالهای ۱۳۸۵-۱۳۸۸**، فصلنامه سیاستهای مالی و اقتصادی، سال ۱، شماره ۴، صص ۲۵-۴۴.
- اسمعیل زاده مقری، علی، محمود همت فر، محمود و آزمانیان، علیرضا (۱۳۸۹)، **بررسی ارتباط میان سرمایه فکری و شاخصهای ارزیابی عملکرد شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، حسابداری مدیریت**، شماره ۳، صص ۱-۱۲.
- احمدیان، اعظم و کیانوند، مهران (۱۳۹۳)، **تأثیر مقررات بانکی بر حاشیه سود بانکی (رهیافت دادههای ادغامی)**، **دانش مالی تحلیل اوراق بهادار**، شماره ۲۱، دوره ۷، صص ۱۵-۲۸.
- باقری، حسن (۱۳۸۵)، **تحلیل عوامل مؤثر بر سودآوری بانکهای تجاری (مطالعه موردی: بانک رفاه)**، **دو فصلنامه تحقیقات مالی**، دوره ۸، شماره ۲۱، صص ۳-۲۶.
- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۴)، **بخشنامه شماره ۹۴/۶۹۳۸۳**.
- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، **بانک اطلاعات سری زمانی**، <http://www.cbi.ir>.
- بالتاجی، بدی اچ (۱۳۹۳)، **اقتصادسنجی**، ترجمه، طالبلو، رضا و باقری مهر، شعله، نشر نی، تهران.
- پژوهشکده پولی و بانکی (۱۳۹۲)، **ارزیابی شاخصهای سلامت بانکی، در بانکهای ایران (۱۳۹۰-۱۳۹۱)**، توسط اعظم احمدیان، تهران.
- تهرانی، رضا و رهنما، روح الله (۱۳۹۵)، **تجزیه و تحلیل صورت های مالی**، نشر نگاه دانش، تهران.
- تقوی، مهدی، احمدیان، اعظم و کیانوند، مهران (۱۳۹۱)، **تحلیلی بر تأثیر حاکمیت شرکتی بر ثبات سیستم بانکی کشورهای در حال توسعه (با تأکید بر شاخص مالکیت بانکها)**، **فصلنامه علمی پژوهشی دانش مالی تحلیل اوراق بهادار**، سال ۶، شماره ۱۹، صص ۴۵-۶۶.
- حسینی، سید شمس الدین و سوری، امیررضا (۱۳۸۶)، **کارایی بانکهای ایران و عوامل مؤثر بر آن**، **پژوهشنامه اقتصادی**، شماره ۲۵، صص ۱۲۷-۱۵۶.

- حسینی، سید شمس‌الدین و فرامرزی عباد، حمید (۱۳۹۵)، بررسی تأثیر بانکداری الکترونیکی بر بازدهی حقوق صاحبان سهام در بانک‌های منتخب فعال در بورس اوراق بهادار تهران، **فصلنامه اقتصاد مالی**، سال ۱۰، شماره ۳۵، صص ۱۴۷-۱۷۰.
- خداداکاشی، فرهاد (۱۳۸۵)، **ساختار و عملکرد بازار: نظریه و کاربرد آن در بخش صنعت ایران**، ناشر، موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، چاپ ۲، تهران.
- خشنود، زهرا و اسفندیاری، مرضیه (۱۳۹۳)، وام‌دهی بانکی و کفایت سرمایه: مقایسه بانک‌های دولتی و خصوصی در ایران، **فصلنامه پژوهش‌های پولی و بانکی**، سال ۷، شماره ۲۰، صص ۲۱۱-۲۳۵.
- دارابی، رؤیا و مولایی، محمدعلی (۱۳۹۰)، اثر متغیرهای نقدینگی، تورم، حفظ سرمایه، تولید ناخالص داخلی بر سودآوری بانک ملت، **مجله دانش مالی تحلیل اوراق بهادار**، دوره ۴، شماره ۱۰، صص ۱۳۹-۱۸۲.
- دهنوی، محمدعلی، یاوری، کاظم، حسینی نسب، سید ابراهیم و سحابی، بهرام (۱۳۹۰)، ارتباط ساختار بازار و کارایی با سودآوری در صنعت بانکداری ایران، **مجله سیاست‌گذاری اقتصادی**، سال ۳، شماره ۶، صص ۶۱-۸۶.
- رضانژاد، اکبر (۱۳۸۹)، نسبت‌های مالی عملکرد در بانک‌ها، **مجله بانک و اقتصاد**، شماره ۱۱۰، صص ۴۶-۵۱.
- راغبی، پریسا (۱۳۹۵)، عوامل مؤثر بر سودآوری بانک تجارت با تأکید بر عوامل موفقیت کسب‌وکار: مطالعه موردی مدیریت بانک تجارت استان آذربایجان شرقی، پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد، **دانشکده اقتصاد، مدیریت و بازرگانی دانشگاه تبریز**، تبریز.
- ریموند پی، نوو (۱۳۸۵)، **مدیریت مالی**، ترجمه جهانخانی، علی و پارساییان، علی، انتشارات سمت، تهران.
- زمانی فراهان، مجتبی (۱۳۹۳)، **پول، ارز و بانکداری**، چاپ ۱۹، انتشارات ترمه، تهران.
- سوری، امیررضا (۱۳۸۴)، بررسی کارایی بانک‌های تجاری در ایران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، **دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات**، تهران.
- سوری، علی (۱۳۹۲)، **اقتصاد سنجی (مقدماتی)**، همراه با کاربرد **Views 8 & Stata 12**، جلد ۱، نشر فرهنگ اسلامی، تهران.
- شاهچرا، مهشید و جوزدانی، نسیم (۱۳۹۱)، تأثیر نسبت سرمایه بر سودآوری بانک‌های دولتی و خصوصی ایران (۱۳۸۰-۱۳۸۸)، **پژوهش‌های پولی-بانکی**، سال ۴، شماره ۱۲، صص ۱۹-۴۴.

- عباسقلی پور، محسن (۱۳۸۹)، عوامل مؤثر بر بهبود عملکرد بانک‌ها، **مجله بانک و اقتصاد**، شماره ۱۰۶، صص ۲۴-۳۵.
- عزتی، مرتضی، عاقلی، لطفعلی و کشاورزی ساجی، نفیسه (۱۳۹۵)، عوامل مؤثر بر سودآوری بانک‌های اسلامی (کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی)، **فصلنامه علمی- ترویجی اقتصاد و بانکداری اسلامی**، شماره ۱۵، صص ۱۳۹-۱۵۳.
- فرهنگ، امیرعلی، اثنی عشری، ابوالقاسم، ابوالحسنی، اصغر، رنجبرفلاح، محمدرضا و بیایانی، جهانگیر (۱۳۹۵)، درآمد غیر بهره‌ای ریسک و سودآوری در صنعت بانکداری، **فصلنامه مدل‌سازی اقتصادی**، سال ۱۰، شماره ۳، صص ۴۷-۷۰.
- کریمی تکانلو، زهرا و رنج‌پور، رضا (۱۳۹۲)، **اقتصادسنجی داده‌های تابلویی**، ناشر، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، تهران.
- گودرزی، آتوسا و زبیدی، حیدر (۱۳۸۷)، بررسی تأثیر گسترش بانکداری الکترونیکی بر سودآوری بانک‌های تجاری ایران، **فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی ایران**، دوره ۱۰، شماره ۳۵، صص ۱۱۱-۱۳۹.
- مجتهد، احمد و محرابی، لیلا (۱۳۸۷)، خصوصی‌سازی بانک‌ها و تأثیر آن بر عملکرد نظام بانکی، **پژوهشکده پولی و بانکی**، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، تهران.
- محمدزاده، پرویز، ممی‌پور، سیاب و فشاری، مجید (۱۳۹۲)، **کاربرد نرم‌افزار Stata در اقتصادسنجی**، جلد اول، نشر نور علم، تهران.
- مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی (۱۳۷۹)، رهنمودهای کلی و مصوبات برنامه سوم توسعه درباره نظام بانکی و مؤسسات، تهران.
- نظریان، رافیک و هاشمی‌نژاد، امیرعباس (۱۳۸۸)، بررسی عوامل مؤثر بر تفاوت نرخ سود بانکی در شبکه بانک‌های دولتی، **اقتصاد مالی (اقتصاد مالی و توسعه)**، دوره ۱، شماره ۳، صص ۱۳۱-۱۴۹.
- نظریان، رافیک و عزیزان فرد، رقیه (۱۳۹۵)، بررسی عوامل مؤثر بر حاشیه نرخ سود بانک‌ها در ایران، **فصلنامه سیاست‌های مالی و اقتصادی**، سال ۴، شماره ۱۴، صص ۷۳-۱۰۶.
- نوری بروجردی، پیمان، جلیلی، محمد و مردانی، فاطمه (۱۳۹۰)، بررسی تأثیر تمرکز و سایر عوامل در صنعت بانکداری بر سودآوری بانک‌های دولتی، **فصلنامه پول و اقتصاد**، شماره ۵، صص ۱۷۵-۲۰۲.

- نیکبخت، پگاه (۱۳۹۵)، علیت میان تراکنش ابزارهای پرداخت الکترونیکی و سودآوری بانک‌های منتخب کشور ایران، پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد، دانشکده اقتصاد دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
- والی‌نژاد، مرتضی (۱۳۸۲)، **مجموعه قوانین و مقررات ناظر بر بانک‌ها و موسسه‌های اعتباری**، پژوهشکده پولی و بانکی، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، تهران.
- Afanasieff, Tarsila. Segalla, Lhacer, Priscilla, M and Nakane, Márcio I. (2002) The determinants of bank interest spreads in Brazil, **Money Affairs**, Vol. 15, No. 2, pp. 183-207.
- Ahamed, M. Mostak. (2017) Asset quality, non-interest income, and bank profitability: Evidence from Indian banks, **Economic Modelling**, Vol. 63, pp. 1-14.
- Akhavein, Jalal. D, Berger, Allen. N and Humphrey, David. B. (1997) The effects of megamergers on efficiency and prices: Evidence from a bank profit function, **Review of Industrial Organization**, Vol. 12, No. 1, pp. 95-139.
- Albertazzi, Ugo, and Gambacorta, Leonardo. (2009) Bank profitability and the business cycle, **Journal of Financial Stability**, Vol. 5, No. 4, pp. 393-409.
- Alexiou, Constantinos and Sofoklis, Voyazas. (2009) Determinants of bank profitability: Evidence from the Greek banking sector, **Ekonomski Annals**, Vol. 54, No. 182, pp. 93-118.
- Anbar, Adem and Deger, Alper. (2011) Bank specific and macroeconomic determinants of commercial bank profitability: Empirical evidence from Turkey, **Business and Economics Research Journal**, Vol. 2, No. 2, pp. 139-152.
- Angbazo, Lazarus. (1997) Commercial bank net interest margins, default risk, interest-rate risk, and off-balance sheet banking, **Journal of Banking & Finance**, Vol. 21, No. 1, pp. 55-87.
- Athanasoglou, Panayiotis P, Brissimis, Sophocles. N and Delis, Matthaïos. D. (2008) Bank-specific, industry-specific and macroeconomic determinants of bank profitability, **Journal of International Financial Markets, Institutions and Money**, Vol. 18, No. 2, pp. 121-136.
- Badola, B.S and Verma, Richa. (2006) Determinants of profitability of banks in India: A multivariate analysis, **Journal of Services Research**, Vol. 6, No. 2, pp. 79-88.

- Barajas, Adolfo, Steiner, Roberto and Salazar, Natalia. (1999) Interest spreads in banking in Colombia 1974-96, **IMF Staff Papers**, Vol. 46, No. 2, pp. 196-224.
- Beck, Thorsten, Demirguc-Kunt, Asli and Levine, Ross. (2009) Financial institutions and market across countries and over time – data and analysis, **World Bank Policy Research**, Working Paper, No. 4943.
- Berger, Allen. N, Hanweck, Gerald. A and Humphrey, David. B. (1987) Competitive viability in banking: Scale, scope, and product mix economies, **Journal of Monetary Economics**, Vol. 20, No. 3, pp. 501-520.
- Bikker, Jacob. A and Hu, Haixia. (2001) Cyclical patterns in profits, provisioning and lending of banks and procyclicality of the new Basel capital requirements, **PSL Quarterly Review**, Vol. 55, No. 221, pp. 143-167.
- Bourke, Philip. (1989) Concentration and other determinants of bank profitability in Europe, North America and Australia, **Journal of Banking & Finance**, Vol. 13, No. 1, pp. 65-79.
- Boyd, John. H and Runkle, David. E. (1993) Size and performance of banking firms: Testing the predictions of theory, **Journal of Monetary Economics**, Vol. 31, No. 1, pp. 47-67.
- Burki, Abid. A, Niazi, Ghulam Shabbir Khan. (2006) The effects of privatization, competition and regulation on banking efficiency in Pakistan, 1991 – 2000, **Regulatory impact assessment: Strengthening regulation policy and practice**, Chancellors Conference Centre, University of Manchester, Manchester, UK.
- Chen, Tser-Yieth and Yeh, Tsai-Lien. (1998) A study of efficiency evaluation in Taiwan's banks, **International Journal of Service Industry Management**, Vol. 9, No. 5, pp. 402-415.
- Cornett, Marcia. Millon, Guo, L, Khaksari, S and Tehranian, H. (2010) The impact of state ownership on performance differences in privately-owned versus state-owned banks: An international comparison. **Journal of Financial Intermediation**, Vol. 19, No. 1, pp. 74-94.
- Diamond, Douglas. W and Dybvig, Philip. H. (1983) Bank runs, deposit insurance, and liquidity, **Journal of Political Economy**, Vol. 91, No. 3, pp. 401–419.
- Demirgüç-Kunt, Ash, and Huizinga, Harry. (1999) Determinants of commercial bank interest margins and profitability: Some international evidence, **The World Bank Economic Review**, Vol. 13, No. 2, pp. 379-408

- Dietrich, Andreas and Wanzenried, Gabrielle. (2011) Determinants of bank profitability before and during crisis: Evidence from Switzerland, **Journal of International Financial Markets, Institutions and Money**, Vol. 21, pp. 307- 327.
- Dietrich, Andreas and Wanzenried, Gabrielle. (2014) The determinants of commercial banking profitability in low, middle, and high-income countries, **The Quarterly Review of Economics and Finance**, Vol. 54, No. 3, pp. 337–354.
- Goddard, John, Liu, H, Molyneux, P and Wilson, J. O. (2010) Do bank profits converge? **European Financial Management**, Vol. 19, No. 2, pp. 345-365.
- Goldsmith, Raymond. William. (1970) Financial structure and development, **The Economic Journal**, Vol. 80, No. 318. pp. 365-367
- Gonzalez, Francisco. (2005) Bank regulation and risk-taking incentives: An international comparison of bank risk, **Journal of Banking & Finance**, Vol. 29, No. 5, pp. 1153–1184.
- Greene, William. H. (2000) **Econometric analysis**, Prentic Hall.
- Grier, Waymond .A. (2005) **Valuing a bank Under IAS/IFRS and Basel II**, Euro money books.
- Guru, Balanchandher. K, Staunton, John and Balashanmugam, B. (2002) Determinants of commercial bank profitability in Malaysia, **Journal of Money, Credit, and Banking**, Vol. 17, pp. 69-82.
- Gurley, John. G and Shaw, Edward. S. (1995) Financial aspects of economic development, **The American Economic Review**, Vol. 45, No. 4, pp. 515-538.
- Haslem, John. A. (1968) A statistical analysis of the relative profitability of commercial banks, **The Journal of finance**, Vol. 23, No. 1, pp.167-176.
- Heffernan, Shelagh and Fu, Maggie. (2008) The determinants of bank performance in China, **SSRN Electronic Journal**, DOI: 10.2139/ssrn.1247713.
- Horvath, Roman. (2009) The Determinants of the interest rate margins of Czech banks, **Czech Journal of Economics and Finance**, Vol. 59, No. 2, pp. 128-136.
- International Monetary Fund. (2017) Global Financial Stability Report.
- Javaid, S, Anwar, J, Zaman, K and Gafoor, A. (2011) Determinants of bank profitability in Pakistan: Internal Factor Analysis, **Mediterranean, Journal of Social Sciences**, Vol. 2, No. 1, pp. 59-78.

- Jensen, Michael, C and Meckling, William. H. (1976) Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure, **Journal of Financial Economics**, Vol. 3, No. 4, pp. 305-360.
- Kanas, Angelos, Vasiliou, Dimitrios and Eriotis, Nikolaos. (2012) Revisiting bank profitability: A semi-parametric approach, **Journal of International Financial Markets, Institutions and Money**, Vol. 22, No. 4, pp. 990-1005.
- Kaya, T.Y. (2002) Determinants of profitability in Turkish banking sector, **Turkish Banking Regulation and Supervision Agency**, No. 2002/1.
- Kosmidou, Kyriaki. (2008) The Determinants of banks' profits in Greece during the period of EU financial integration, **Managerial Finance**, Vol. 34, No. 3, pp. 146-159.
- Krakah, Anthony. Kofi and Ameyaw, Aaron. (2010) Determinants of banks profitability in Ghana, The case of merchant bank Ghana limited (MBG) and Ghana commercial bank (GCB), A master's thesis in business administration, **School of management Ghana**, Ghana.
- Khrawish, Husni. Ali. (2011) Determinants of commercial banks performance evidence from Jordan, **International Research Journal of Finance and Economics**, Vol. 81, pp. 148-159.
- Laeven, Luc. (1999) Risk and efficiency in East Asian banks, **World Bank Policy Research**, Working Paper, No. 2255.
- Levine, Ross. (1999) Law, finance, and economic growth, **Journal of Financial Intermediation**, Vol. 8, No. 1, pp. 8-35.
- Lui, Hong and Wilson, John. OS. (2010) The Profitability of banks in Japan, **Applied Financial Economics**, Vol. 20, No. 24, pp. 1851-1866.
- Malyneux, Philip and Thornton, John. (1992) Determinant of European bank profitability, **Journal of Banking and Finance**, Vol. 16, No. 6, pp. 1173-1178.
- Mamatzakis, Emmanuel and Remoundos, Panagiotis. (2003) Determinants of Greek commercial banks profitability, 1989 – 2000, **Spoudai**, Vol. 53, No. 1, pp. 84-94.
- Micco, Alejandro, Ugo, Panizza and Yanez, M. (2007) Bank ownership and performance. Does politics matter? **Journal of Banking and Finance**, Vol. 31, No. 1, pp. 219–241.

- Miller, Stephen. M and Noulas, Athanasios. G. (1997) Portfolio mix and large-bank profitability in the USA, **Applied Economics**, Vol. 29, No. 4, pp. 505-512.
- Naceur, Samy.B and Goaid, Mohamed. (2001) The Determinants of the Tunisian deposit banks' performance, **Applied Financial Economics**, Vol. 11, No. 3, pp. 317-319.
- Neely, Michelle. Clark and Wheelock, David C. (1997) Why does bank performance vary across states? **Federal Reserve Bank of St. Louis Review**, Vol. 72, No. 2, pp. 27-40.
- Pasiouras, Fotios and Kosmidou, Kyriaki. (2007) Factors influencing the profitability of domestic and foreign commercial banks in the European Union, **Research in International Business and Finance**, Vol. 21, No. 2, pp. 222–237.
- Pesaran, M. Hashem. (2004) General diagnostic tests for cross section dependence in panels, **CESIFO**, Working Paper, No. 1229.
- Ramlall, Indranarain. (2009) Bank-specific, industry-specific and macroeconomic determinants of profitability in Taiwanese banking system: Under, panel data estimation, **International Research Journal of Finance and Economics**, Vol. 34, No. 2, pp. 160-167.
- Rasiah, Devinaga. (2010) Theoretical framework of profitability as applied to commercial banks in Malaysia, **European Journal of Economics, Finance and Administrative Sciences**, Vol. 19, No. 19, pp. 75-97.
- Revell, Jack. (1979) **Inflation & Financial Institutions**, Financial times limited, London.
- Saona, Paolo. (2016) Intra-and extra-bank determinants of Latin American banks' profitability, **International Review of Economics & Finance**, Vol. 45, pp. 197-214.
- Shleifer, Andrei and Vishny, Robert. W. (1997) A survey of corporate governance, **The Journal of finance**, Vol. 52, No. 2, pp. 737-783.
- Short, Brock. K. (1979) The relation between commercial bank profit rates and banking concentration in Canada, Western Europe, and Japan, **Journal of Banking & Finance**, Vol. 3, No. 3, pp. 209-219.

- Smirlock, Michael. (1985) Evidence on the (non) relationship between concentration and profitability in banking, **Journal of Money, Credit and Banking**, Vol. 17, No. 1, pp. 69–83.
- Stiroh, Kevin. J and Rumble, Adrienne. (2006) The dark side of diversification: The case of US financial holding companies, **Journal of Banking and Finance**, Vol. 30, No. 8, pp. 2131–2161.
- Sufian, Fadzlan, and Chong, Royfaizal. Razali. (2008) Determinants of bank profitability in a developing economy: Empirical evidence from the Philippines, **Asian Academy of Management Journal of Accounting and Finance**, Vol. 4, No. 2, pp. 91-112.
- Sufian, Fadzlan. (2011) Profitability of the Korean banking sector: Panel evidence on bank-specific and macroeconomic determinants, **Journal of Economics and Management**, Vol. 7, No. 1, pp. 43-72.
- Tan, Yong and Floros, Christos. (2012) Bank profitability and inflation: the case of China, **Journal of Economic Studies**, Vol. 39, No. 6, pp. 675-696.
- Tan, Yong. (2016) The impacts of risk and competition on bank profitability in China, **Journal of International Financial Markets, Institutions and Money**, Vol. 40, pp. 85-110.
- Trujillo-Ponce, Antonio. (2013) What determines the profitability of banks? Evidence from Spain, **Accounting & Finance**, Vol. 53, No. 2, pp. 561-586.
- Tunay, K.B and Silpar, M. A. (2006) Performance analysis based on profitability in Turkish banking sector, **Banks Association of Turkey**, research papers, No: 2006-I.
- Vong, Pou. Lu and Chan, Hoi Si. (2009) Determinants of bank profitability in Macao, **Macao Monetary Research Bulletin**, Vol. 12, No. 6, pp. 93-113.
- World Bank. (2017) National accounts data, and OECD national accounts data files, <http://data.worldbank.org>.
- World Bank. (2017) International monetary fund, international financial statistics and data files, <http://www.imf.org>.

Surname: Ghasemi Hamedani	Name: Parisa
Title of Thesis: The determinants of banking profitability in Iran	
Supervisors: Dr. Firouz Fallahi, Dr. Alireza Fazlzadeh	
Advisors: Dr. Reza Ranjpoor	
Degree: M.A	Field: Economic, Development and Planning
University: Tabriz	Faculty: Economics, Management and Business
Number of Pages: 106	Graduation Date: 2017/7/9
Key Words: Bank, Economic growth, Inflation, Profitability, Deposits, Panel Data Models	
JEL Classification: G21, E31, C33	
<p>Abstract</p> <p>The banking industry is undoubtedly one of the most important financial intermediary of any economy. Each nation's economic growth depends on the services provided by the banking sector. In modern banking, many factors affect the profitability of this industry, finding and determining the impact and type of these components on the profitability of the bank, in addition to having a role in efficiency and effectiveness of the system, can result in the growth and prosperity of the economy. Accordingly, this paper using the data of the 18 banks of the country, using the GLS method, examine the factors affecting the profitability of Iranian banks during the period 2006-2015. The results indicate a positive and significant effect of economic growth on profitability in the banking industry in Iran. In addition, the ratio of capital and deposit growth to the profitability of banks in the country is positive.</p>	

University Of Tabriz

Faculty of Economics, Management and Business

Department of Economic Development and Planning

A Thesis

Submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Arts in
Economics

Title:

The determinants of banking profitability in Iran

Supervisors:

Firouz Fallahi (Ph.D)

Alireza Fazlzadeh (Ph.D)

Advisor:

Reza Ranjpoor (Ph.D)

By:

Parisa Ghasemi Hamedani

July 2017